

ТЕТЯНА КРЕКОТИНА

**Організація
освітнього процесу в гуртку
дослідницько-експериментального напрямку
«Англійська мова та англomовна література»**

МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ

М.А.Н.

Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Національний центр «Мала академія наук України»

Тетяна Крекотіна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ГУРТКУ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ
«АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА»**

Методичні рекомендації

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2025

Авторка:

Крекотіна Тетяна Миколаївна — методистка вищої категорії Національного центру «Мала академія наук України»

Рецензенти:

Л. В. Тихенко — директор Комунального закладу Сумської обласної ради — обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, канд. пед. наук, доц.;

В. О. Бутова — старша викладачка кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету, канд. пед. наук

*Рекомендовано для використання в освітньому процесі
рішенням науково-методичної ради
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 5 від 17.12 2024)*

Крекотіна Т. М.

К79 Організація освітнього процесу в гуртку дослідницько-експериментального напрямку «Англійська мова та англomовна література»: методичні рекомендації. — Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2025. — 136 с.

ISBN 978-617-7945-87-0

У методичних рекомендаціях розглядаються актуальні питання організації освітнього процесу в гуртках дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти. Особливу увагу приділено впровадженню інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у вихованців творчих та інтелектуальних здібностей, формування відкритого ставлення до різних наукових поглядів, генерування ідей і обстоювання власних гіпотез чи думок. Наголошується на важливості організації науково-дослідницької діяльності за умови систематизованого й цілеспрямованого застосування технологій дослідницького навчання, дотримання раціонального співвідношення між фундаментальними знаннями та їх практичною орієнтованістю для формування дослідницьких компетентностей засобами англійської мови та англomовної літератури. Надає рекомендації стосовно урізноманітнення форм і методів роботи, що забезпечать опанування методів наукового дослідження.

Видання призначене для педагогів, які організовують науково-дослідницьку роботу учнів, вихованців у гуртках, секціях наукових відділень малих академій наук, закладів позашкільної та загальної середньої освіти.

УДК 81.374

© Крекотіна Т. М., 2025

© Національний центр

«Мала академія наук України», 2025

ISBN 978-617-7945-87-0

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ	
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
В ГУРТКУ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Організація роботи за дослідницько- експериментальним напрямом у закладі позашкільної освіти	7
1.2. Технологія організації науково- дослідницької діяльності в гуртку дослідницько-експериментального напрямку	18
Розділ 2	
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
В ГУРТКУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА АНГЛОМОВНА	
ЛІТЕРАТУРА»	26
2.1. Методичні підходи до організації освітнього процесу в гуртку	26
2.2. Практичні підходи до організації освітньої діяльності в гуртку	31
2.2.1. Компетентнісний підхід	31
2.2.2. Комунікативний підхід	34
2.2.3. Інтерактивне навчання	39
2.2.4. Дистанційне навчання	44
2.2.5. Міжпредметні зв'язки	50
2.2.6. Українознавчий аспект	55
2.2.7. Діалог культур	59
2.2.8. Самостійна робота	64

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	71
ДОДАТКИ	81
Додаток А	
Навчальна програма «Англійська мова та англомовна література»	81
Додаток Б	
Інтерактивні вправи для формування навичок здійснення наукового дослідження й іншомовленнєвої комунікації	128

ВСТУП

На сучасному етапі освіта України розвивається з урахуванням соціальних і політичних реалій, що зумовлюють необхідність розроблення нових й удосконалення наявних педагогічних технологій і підходів. Виконання цього завдання можливе за умови врахування потреб і запитів українського суспільства щодо формування в дітей та учнівської молоді здатності до швидкої адаптації в мінливому світі, підготовки до активної участі в соціальних процесах й успішної професійної діяльності. Зазначене актуалізує завдання модернізації освітнього процесу, спрямованого на розвиток у вихованців умінь і навичок результативної діяльності за різними напрямками позашкільної освіти.

Дослідницько-експериментальний напрям набуває особливого значення в сучасному високорозвиненому інформаційно-технологічному суспільстві. У гуртках, секціях, інших творчих об'єднаннях, що працюють за таким напрямом у закладах позашкільної освіти, створюються психолого-педагогічні умови для надання вихованцям знань, їх розширення й поглиблення, застосування у творчій, пошуковій, дослідницькій діяльності; розвитку творчих та інтелектуальних здібностей, особистісних якостей засобами позашкільної освіти — різноманітними формами й методами, напрямками, організаційними рівнями роботи з вихованцями.

У контексті зазначеного для педагогів закладів позашкільної освіти набуває актуальності застосування інтегрованого підходу в освіті, задекларованого в чинних документах, зокрема в Концепції Нової української школи, Державному стандарті базової освіти; докладне ознайомлення з досягненнями педагогіки, психології, методики та, безумовно, наукових галузей, проблеми яких досліджують вихованці; вивчення й упровадження перспективного педагогічного досвіду щодо розроблення методичних матеріалів з організації освітнього процесу за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти.

Властивими для такого напрямку є питання створення системи співпраці його суб'єктів — суб'єкт-суб'єктної взаємодії для реалізації партнерства в освітньому процесі, що забезпечить вихованцям свободу у виборі проблеми, форм і методів дослідження; сприятиме особистісному зростанню й самовдосконаленню, формуватиме вихованців як соціально активних громадян, які у будь-якому виді діяльності керуються загальноприйнятими цінностями та досягають мети спілкування в сучасному полікультурному суспільстві.

Для розв'язання проблем організації освітнього процесу за дослідницько-експериментальним напрямом педагоги використовують розроблені в наукових працях вітчизняних учених підходи, технології, форми й методи, що активізують потребу вихованців у пізнавально-інтелектуальній діяльності та виявленні дослідницької ініціативи, забезпечують формування теоретичного мислення, опанування методів наукового пізнання.

На особливу увагу заслуговує технологізація освітнього процесу — науково обґрунтовані дії педагогів закладів позашкільної освіти з упровадження широкого кола інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Такий підхід налаштовує на досягнення соціально спроектованої системи освітніх цілей — удосконалення освітньої діяльності наукових гуртків і секцій — виявлення та розвиток у вихованців творчих й інтелектуальних здібностей, формування відкритого ставлення до різних наукових ідей і поглядів, генерування та обґрунтоване обстоювання власних гіпотез чи думок, представлення результатів дослідницької діяльності.

Перспектива подальшої роботи педагогів закладів позашкільної освіти полягає в розробленні й упровадженні організаційно-технологічних і науково-методологічних підходів, що не лише відповідають сучасному стану позашкільної освіти, а й забезпечують її стрімкий розвиток.

Методичні рекомендації, пропоновані педагогам, мають на меті осучаснити й урізноманітнити роботу гуртків, секцій, інших творчих об'єднань дослідницько-експериментального напрямку в закладах позашкільної та загальної середньої освіти.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГУРТКУ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Організація роботи за дослідницько-експериментальним напрямом у закладі позашкільної освіти

На сьогодні освіта є одним із вирішальних чинників конкурентності нашої держави. У такому контексті особливо важливими є проблеми, розв'язання яких забезпечить формування особистості, здатної самостійно виявляти мету будь-якої діяльності, визначати засоби й способи її досягнення та відповідати за результати. Їх вирішення можливе за умови організації освітнього процесу в закладах освіти, що передбачає поєднання традиційних та інноваційних підходів, які є основою для осучаснення змісту їх діяльності, спрямованого на формування в учнів, вихованців базових компетентностей — цілеспрямованого використання власного потенціалу для самореалізації в освітній, а згодом у професійній діяльності. Особливу роль відіграє позашкільна освіта, мета якої — виявлення в дітей та учнівської молоді талантів і здібностей, їх розвиток у процесі освітньої, пошукової, творчої, дослідницької діяльності за обраним напрямом.

Заклади позашкільної освіти забезпечують практичну спрямованість освітнього процесу, що створює необхідні умови для задоволення потреб вихованців у самовизначенні й самореалізації та посилення інтересів. У процесі активної участі в освітній діяльності за обраним напрямом здійснюється поглиблення і розширення отриманих у закладі загальної середньої освіти знань, опановування навичок їх успішного застосування для розв'язання широкого кола завдань. Зазначене сприяє формуванню

наукового світогляду й активної життєвої позиції вихованців, які повинні уміти швидко адаптуватися до змін в умовах цифрової трансформації суспільного життя та сучасної глобалізації.

Важливим є те, що освітній процес у закладі позашкільної освіти суттєво відрізняється від освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти, бо в гуртках, секціях, студіях, інших творчих об'єднаннях керівники використовують набагато ширший спектр організаційних форм, методів, прийомів роботи з вихованцями для виявлення і розвитку їх творчих здібностей; забезпечення інтелектуального розвитку в освіті, науці, культурі, техніці та фізичного — у спорті; сприяння визначенню майбутньої професійної діяльності.

Сучасний стан розвитку позашкільної освіти актуалізує потребу в оновленні системи освітньої діяльності закладів позашкільної освіти, зокрема:

- розробленні й упровадженні сучасних освітніх підходів і технологій, для яких характерними є структурування й упорядкування змісту навчального матеріалу залежно від його функцій (освітньої, розвивальної, практичної, соціалізаційної), освітніх запитів суспільства;
- комплексному використанні інформаційно-комунікаційних технологій, електронних засобів і програмного забезпечення для підвищення рівня організації освітнього процесу.

Застосування інновацій має ґрунтуватися на ідеї змін у педагогічній системі — оновленні змісту освітнього процесу та його результативності. Тому діяльність закладів позашкільної освіти, які організовують роботу за дослідницько-експериментальним напрямом, має спрямовуватися як на залучення вихованців до різних видів діяльності (науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської, винахідницької) у гуртках і створення умов для виявлення, розвитку здібностей до наукового пошуку, творчого саморозвитку й самовдосконалення, так і на популяризацію наукових знань серед учнів і вихованців закладів загальної середньої та позашкільної освіти. Актуальним завданням для педагогів стає розроблення, осучаснення, упровадження таких педагогічних технологій, які забезпечують високий рівень освітнього процесу, орієнтовано-го на формування у вихованців дослідницьких умінь і навичок.

Науково-дослідницька діяльність вихованців — пізнавально-творча діяльність, під час якої відбувається опанування способів і методів наукового пізнання для розв'язання науково-дослідницьких завдань

У сучасній педагогіці висвітлено деякі аспекти проблеми організації науково-дослідницької діяльності вихованців у закладах позашкільної освіти, зміст й особливості організації науково-дослідницької діяльності вихованців в умовах

Малої академії наук України (В. Вербицький, Г. Пустовіт, С. Сьома, Л. Тихенко та ін.).

На підставі здійсненого аналізу наукових підходів до розуміння сутності науково-дослідницької діяльності вихованців таку діяльність визначено як цілеспрямовану, усвідомлену, поліфункційну, творчу активність вихованців, мета якої — отримання нових науково обґрунтованих знань для розв'язання завдань дослідницької роботи переважно самостійно із застосуванням форм і методів наукового пізнання. У її основі — мотивування вихованців до активної пізнавальної й дослідницької діяльності. Формування мотивації до таких видів діяльності має реалізовуватися за умови її гуманістичної спрямованості й вільного вибору; задоволення потреб у самовизначенні й самореалізації; розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, наукового мислення під керівництвом педагога.

За змістом науково-дослідницька діяльність вихованців неодмінно передбачає наявність активної пізнавальної позиції їх як суб'єктів діяльності, пов'язаної із системним пошуком, осмисленим і творчим опрацюванням інформації пізнавального характеру на основі критичного мислення. Вона організовується з урахуванням принципів науковості, системності, усвідомленості, самостійності, керованості.

Принципи — основоположні ідеї, вихідні положення, які визначають зміст, форми й методи освітньої діяльності відповідно до мети та закономірностей освітнього процесу

Для організації науково-дослідницької діяльності вихованців важливим є те, що проведення досліджень у межах наукового проєкту дає їм можливість отримати нові знання, підвищує рівень

мотивації до ґрунтовного вивчення обраної теми, розвиває творчі здібності, формує вміння й навички пошуку необхідної інформації та її критичного аналізу, доцільного комунікування й роботи в команді, навчає доводити істинність чи хибність висунутих ідей, гіпотез, зумовлює необхідність самовдосконалення. Усе зазначене забезпечує перетворення науково-дослідницької діяльності у визначальну для вихованців, оскільки вона сприяє успішному розв'язанню проблем у процесі освітньої діяльності як у закладі позашкільної, так і в закладі загальної середньої освіти; допомагає самостверджуватися й самовизначитися з вибором професії.

Реалізація потреб і запитів щодо активної науково-дослідницької діяльності здійснюється в Малій академії наук України, її територіальних відділеннях, наукових гуртках і секціях закладів позашкільної освіти. Одним із визначальних чинників розв'язання проблеми організації освітнього процесу за дослідницько-експериментальним напрямом є його організаційно-методичний супровід — організація освітньої, пізнавальної, дослідницької діяльності вихованців, що передбачає створення умов для розвитку наукового мислення, формування дослідницької культури, посилення інтересу до наукової творчості, застосування інтелектуального і творчого потенціалів. Ступінь реалізації такого супроводу суттєво залежить від вибору та застосування форм залучення вихованців до науково-дослідницької діяльності.

Педагоги використовують як традиційні, так й інноваційні підходи, форми та методи роботи, до яких належить індивідуальна і групова робота над науково-дослідницькими проектами, інтерактивні методи, технології віртуальної реальності й перевернутого класу, використання штучного інтелекту тощо. Для виявлення результативності використовуються такі показники, як: розуміння вихованцями наукових термінів для тлумачення й оцінювання явищ, процесів і взаємозв'язків під час дослідження; навички: визначення проблеми, теми, завдань дослідження, висування гіпотези, аналізу інформації про стан дослідженості проблеми, застосування методів наукового дослідження для розв'язання завдань науково-дослідницької роботи, представлення результатів дослідження.

Аналіз досліджень проблеми організації науково-дослідницької, пошукової діяльності вихованців у закладах позашкільної освіти (Г. Пустовіт, В. Вербицький, В. Редіна, Т. Сущенко, Л. Тихенко та ін.), перспективного педагогічного досвіду дає можливість виділити основні підходи, актуальні в роботі за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти, а саме: особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний і культурологічний.

Упровадження *особистісно орієнтованого підходу* в освітню діяльність за науково-дослідницьким напрямом у закладі позашкільної освіти передбачає врахування особливостей індивідуального розвитку, потреб кожного вихованця в опануванні методів наукового дослідження. Зміст, форми й методи мають бути спрямовані на ґрунтовне засвоєння особистісно значущих способів пізнання в процесі пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності вихованців. Розроблення змісту освітньої діяльності для реалізації такого підходу має враховувати принципи:

- індивідуальності — зосередження уваги на індивідуальних особливостях кожного вихованця: обрання форм і методів для підвищення рівня пізнавального інтересу, активності й самостійності в процесі пошуку засобів і способів розв'язання освітніх, пізнавальних, пошукових, творчих, розвивальних і дослідницьких завдань;
- суб'єктності — формування суб'єкт-суб'єктних взаємозв'язків: ставлення до вихованця як до активного суб'єкта освітньої діяльності, створення умов для його саморозвитку;
- самоактуалізації — врахування потреби в актуалізації інтелектуальних, комунікативних й інших здібностей вихованця;
- елективності — надання вихованцям свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, засобів, термінів навчання;
- творчості й успішності — стимулювання до самовдосконалення і саморозвитку для досягнення мети зазначених видів діяльності з використанням творчих підходів;
- підтримки й довіри — допомога у формуванні прагнень вихованців до самоствердження і самореалізації без надмірної вимогливості й контролювання роботи над дослідженнями.

Урахування зазначених принципів сприятиме розробленню системи взаємодії між педагогом і вихованцем(-ями), що

забезпечить успішне досягнення мети завдяки зосередженості на вихованцеві, який прагне набути нового досвіду удосконалення й реалізації своїх можливостей за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти. Розв'язання проблеми можливе за умови розроблення такої моделі організації роботи, яка ґрунтувалася б на ключових підходах (традиційному — засвоєння базових знань, вмінь і навичок; розвивальному — забезпечення саморозвитку, самовдосконалення особистості; гуманістичному — надання свободи у виборі виду діяльності, врахування індивідуальних особливостей для самовизначення й самоактуалізації), необхідності осучаснення всіх її чинників (цілі й зміст освіти, засоби та способи її здобуття, форми організації освітнього процесу) для підвищення рівня суб'єкт-суб'єктних стосунків у позашкільному освітньому середовищі, що гарантує досягнення визначеної мети науково-дослідницької діяльності. Для активізації такої діяльності педагоги використовують *компетентнісний підхід*, у контексті якого в змісті освітнього процесу мають враховуватись такі критерії, як: спрямованість на розвиток пізнавального інтересу і творчих здібностей вихованців; розуміння ними єдності об'єкта і предмета пізнання, термінології й наукових положень, уміння їх застосовувати для розв'язання дослідницьких завдань; відповідність обсягу теоретичного матеріалу й відведеного на формування практичних умінь і навичок часу; впровадження інноваційних педагогічних технологій. Результатом буде формування у вихованців таких базових компетентностей:

- *пізнавальної* — умотивоване прагнення здійснювати продуктивну пізнавальну діяльність на основі інтеграції знань, умінь, способів діяльності, застосування пізнавальних умінь і навичок для отримання та створення нового знання;
- *творчої* — використання творчих здібностей і нахилів для пошуку нестандартних способів розв'язання визначених завдань;
- *предметної* — застосування сукупності знань із галузі чи галузей науки для досягнення визначеної мети;
- *практичної* — використання знань, умінь і навичок у процесі освітньої, пізнавальної, творчої, дослідницької діяльності;

- мотиваційно-ціннісної — виявлення свідомого ставлення до різних видів діяльності — внутрішня вмотивованість активної участі в такій діяльності, зацікавленість у саморозвитку й самовдосконаленні, засвоєнні значущих цінностей;

- соціальної — дотримання норм загальної культури, розвиток здатності до співпраці, самореалізації; застосування власного соціального досвіду для розв'язання проблем у процесі комунікативної діяльності.

Володіння такою компетентністю, як готовність до успішної діяльності, забезпечує вирішення широкого кола питань, що виникають під час освітнього процесу в гуртку та у повсякденному житті.

Діяльнісний підхід передбачає засвоєння вихованцями знань і формування навичок їх використання за допомогою різних видів діяльності, надає можливість бути активними суб'єктами освітнього процесу, сприяє усвідомленню мети й завдань визначеного виду діяльності, формуванню навичок планування та здійснення самоаналізу і самооцінювання. Результатом використання такого підходу стає розвиток вихованців як ініціативних учасників освітнього процесу, оскільки відбувається мотивування їх до пізнання, а також поглиблення розуміння того, що не можна бути інертними й під час розв'язання проблем повсякденного життя.

Отже, завдання педагога як організатора освітнього процесу, керівника чи консультанта дослідницької роботи вихованців полягають у створенні умов для підвищення рівня пізнавальної активності й самостійності вихованців, налагодженні індивідуальної та групової роботи, що проводиться на основі застосування активних методів навчання й інтерактивних технологій. Організація кожного виду діяльності має підпорядковуватися обумовленим особливостям її обсягу і відведеному навчальною програмою часу.

Культурологічний підхід — це сукупність організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов для забезпечення загальнокультурного розвитку вихованців у процесі освітньої діяльності. Він стає методологічною основою освітнього процесу і дає можливість розглядати його як засіб,

що змінює уявлення про основоположну цінність освіти як лише інформаційну й пізнавальну.

Такий підхід інтегрує взаємопов'язані цінності, цілі, принципи, методи, що відповідають вимогам освітньої парадигми — сукупності теоретичних і методологічних підходів, які визначають втілювану систему освіти в науці й практиці, надають їй цільового змісту, організаційної та системної нероздільності завдяки використанню різноманітних культуротворчих педагогічних форм, методів і засобів.

Культурологічний підхід має великі можливості для реалізації дослідження проблем культурної спадщини, бо виконує такі важливі функції:

- культуротворчу — стимулює вихованців мати ґрунтовні знання про цінності української та світової культур, навчитись інтегрувати культурні цінності й дотримуватись їх у повсякденні;
- соціалізаційну — забезпечує розвиток світогляду; формує вміння і навички реагувати на запити й потреби як власні, так і суспільні адекватно, відповідально ставитись до особистого вибору, успішно самореалізовуватись у різних видах освітньої й суспільної діяльності.

Для досягнення мети впровадження такого підходу в освітній процес необхідно застосовувати елементи культурологічних знань під час розв'язання освітніх, творчих, дослідницьких завдань.

Дослідницько-орієнтований підхід, або дослідницько-орієнтоване навчання, акцентує на активній участі вихованців в освітньому процесі, у змісті якого обов'язковою є науково-дослідницька діяльність. Важливим для організації роботи з вихованцями з використанням дослідницько-орієнтованого підходу є їх активна участь у розв'язанні проблемно-орієнтованих завдань, що передбачають дослідження проблеми, її аналіз й обговорення. Такий підхід часто використовується для розвитку у вихованців критичного мислення, здатності вирішити питання, навичок самостійного навчання як засобів, що є важливими для розв'язання дослідницьких проблем (рис. 1).

Рисунок 1. Підходи до організації науково-дослідницької діяльності в гуртку

Зазначимо, що застосування таких підходів потребує переосмислення організації роботи як складного педагогічного процесу, що передбачає врахування таких основних компонентів науково-дослідницької діяльності:

- інформаційно-аналітичний (пошук і аналіз інформації, обрання методів дослідження);
- проєктувальний (виявлення і формулювання проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети й етапів дослідження);
- практичний (здійснення дослідження, представлення його результатів).

Тоді вектор в організації науково-дослідницької діяльності вихованців зміщується з поглиблення знань і їх застосування

Педагогічний процес — динамічна система, взаємозалежні структурні компоненти якої (цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний, ресурсний) перебувають у стійкій взаємодії; активна взаємопов'язана і взаємозумовлена діяльність суб'єктів освітнього процесу

в організованій діяльності на формування у вихованців наукового світогляду і наукового мислення, опанування методів наукового пізнання, створення умов для розвитку позитивної мотивації та стійкого інтересу до науково-дослідницької діяльності, усвідомлення її суспільної цінності. Успішність процесу залежить від таких навичок вихованців:

- застосування загальних і спеціальних методів наукового пізнання;
- реалізація творчого підходу під час аналізу стану дослідження проблеми;
- зіставлення і порівняння наукових концепцій, фактів, явищ;
- опрацювання отриманих даних;
- обстоювання власних ідей аргументовано під час представлення результатів.

Врешті буде досягнуто підвищення рівня володіння вихованцями вміннями та навичками планувати науковий пошук; передбачати проблему, виявляти й застосовувати способи й засоби її вирішення; аналізувати, оцінювати, представляти результати обґрунтовано. Тому важливим є створення комплексу взаємопов'язаних умов як сукупності заходів педагогічного впливу. Для цього потрібен науково обґрунтований вибір традиційних та інноваційних форм і методів організації науково-дослідницької діяльності, що забезпечують її науково-методичний супровід — здійснення моніторингу й коригування з урахуванням проблем, що виникають під час її організації; упровадження нововведень у формі сучасних педагогічних технологій, щоб вихованці пізнавали світ як єдине ціле і долали труднощі, пов'язані з розрізненістю наукового знання.

Загальновідомо, що такий підхід до організації освітнього процесу підвищує рівень активності вихованців, посилює індивідуалізацію освітньої діяльності в гуртку, зміцнює зворотний зв'язок педагога з кожним вихованцем. Його зміст має бути органічним поєднанням науково обґрунтованого і раціонально підібраного навчального матеріалу, організаційних форм і засобів, що створюють умови для активізації різних видів діяльності вихованців. Надання педагогу свободи у виборі, розробленні чи застосуванні нововведень забезпечить перехід освітнього процесу до більш якісного стану, сприятиме розв'язанню проблеми формування

умінь і навичок перенесення знань у сферу практичної діяльності для розвитку й самовдосконалення, посиленню розуміння важливості освіти як самоцінності особистості та визнання нераціональності патерналістських очікувань.

Патерналістські очікування — соціальна установка на опіку держави та перекладання на неї відповідальності

У контексті зазначеного дедалі більшої актуальності набуває проблема виявлення й упровадження інноваційних педагогічних технологій як нововведень у змісті, формах і методах освітньої діяльності закладів позашкільної освіти для осучаснення освітнього процесу. Його метою є створення сприятливих психолого-педагогічних умов для самовизначення й саморозвитку вихованців і їх адаптування в такому освітньому середовищі позашкільного закладу, де акцентом є наукове дослідження. Це спонукає педагогів, які організовують роботу вихованців

саме у такому середовищі, працювати над підвищенням рівня освітнього процесу з урахуванням сучасних напрямів наукових досліджень у тих галузях наук, які цікавлять вихованців. Розв'язання проблеми гарантується, якщо педагог володіє високим рівнем професійно-творчої компетентності, критичного мислення, а також

Освітнє середовище закладу позашкільної освіти — структурований і змістовно наповнений освітній простір для виявлення та розвитку творчих здібностей вихованців за обраними ними напрямками позашкільної освіти

виявляє усвідомлене й цілеспрямоване бажання застосовувати сучасні надбання педагогіки та методики, перспективного педагогічного досвіду в освітньому процесі гуртка.

Перспектива роботи над проблемою організації освітнього процесу за дослідницько-експериментальним напрямом у закладі позашкільної освіти полягає не лише в упровадженні інновацій, а й осучасненні й урізноманітненні наявних форм і методів роботи, що сприятиме підвищенню її результативності, відповідатиме запитам і потребам вихованців в опануванні методів наукового дослідження, спонукатиме їх до

творчого пошуку способів досягнення мети науково-дослідницької діяльності.

1.2. Технологія організації науково-дослідницької діяльності в гуртку дослідницько-експериментального напрямку

У сучасних умовах трансформувannya системи освіти в державі особлива увага приділяється проблемі формування особистості, здатної здійснювати пошук знань самостійно і використовувати їх для розв'язання проблем, що в майбутньому виникатимуть у професійній діяльності та повсякденні.

Освітнє середовище гуртка – сукупність освітніх технологій, педагогічних підходів, форм і методів, спрямованих на опанування вихованцями наукових методів дослідження та способів застосування наукових знань

Актуальним є використання потенціалу освітнього середовища гуртка, рівень якого залежить від застосування форм і методів роботи, що вирішують широкий спектр проблем організації дослідницької діяльності вихованців і зумовлюють підвищення рівня володіння ними дослід-

ницькими компетентностями. Тому зміст такого процесу має бути спрямований на розвиток у вихованців здібностей до наукових досліджень; набуття вмінь і навичок застосування нестандартних підходів до розв'язання освітніх, пошукових, творчих і дослідницьких завдань і представлення результатів наукового дослідження, що може продовжуватися і в закладі вищої освіти.

Зазначене посилює актуальність і перспективність організації науково-дослідницької роботи вихованців і передбачає створення педагогічних умов, які можна поділити на:

Педагогічні умови – єдність елементів освітнього та просторово-предметного середовища, які забезпечують цілісність педагогічного процесу та досягнення його мети

- зовнішні (стосунки вихованців і педагога, вихованців між собою; матеріально-технічне забезпечення гуртка, його наповнюваність і розпорядок роботи);

- внутрішні, або індивідуальні (рівень знань, умінь і навичок вихованців, їх умотивованість до освітньої діяльності й активна участь у ній).

Основою зазначених умов є застосування сучасних досягнень педагогіки й методики; активне впровадження інформаційно-комунікаційних й інтерактивних технологій; осучаснення змісту, форм, методів, засобів навчання. Для їх створення педагог має керуватися такими принципами побудови змісту освітнього процесу, як: науковість, систематичність, послідовність, відповідність змісту освітньої діяльності рівню знань, віковому розвитку вихованців; наступність у вивченні матеріалу; відповідність меті й завданням, визначеним у навчальній програмі, за якою організовується освітня діяльність гуртка дослідницько-експериментального напрямку. Важливою дидактичною умовою мають бути міжпредметні зв'язки, що забезпечують підвищення рівня науковості, активізують пізнавальну діяльність вихованців, покращують якість як теоретичних знань, так і практичних умінь, навичок.

У цьому контексті педагогічні умови перетворюються на:

- систему формування у вихованців ціннісного ставлення до мети, завдань, змісту і результатів науково-дослідницької діяльності;

- комплекс організаційних форм, методів, прийомів, а також засобів впливу на вихованців для їх мотивування до наукового пошуку та його активізації, посилення прагнення досягти визначеної мети наукового дослідження.

Педагогічні умови зазвичай стають чинником результативності освітнього процесу в гуртку. Тому перед педагогом постає актуальне завдання — для належної організації необхідно створити умови, що забезпечуватимуть розвиток умінь і навичок вихованців обирати проблему й висувати гіпотезу, визначати об'єкт і предмет дослідження, здійснювати пошук й аналіз наукових джерел, виконувати завдання дослідження, узагальнювати й формулювати висновки, представляти результати роботи над дослідженням з обраної проблеми. Важливими вимо-

гами є застосування таких форм і методів (групові, індивідуальні, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, творчі, проблемні, дослідницькі, диференціації, самоконтролю, взаємоконтролю тощо), які сприятимуть:

Суб'єктивний досвід – індивідуальний досвід без оцінювання його істинності, науковості, несуперечності з огляду на суспільно-історичне пізнання

- актуалізації суб'єктивного досвіду вихованців;

- мотивуванню їх до активної освітньої, пошукової, творчої й дослідницької діяльності;

- стимулюванню до пошуку й аналізу необхідної для виконання широкого кола завдань інформації, обговорення проблем, виявлення різних способів і засобів їх розв'язування;

- створенню на заняттях атмосфери спільної творчості й колективної відповідальності та можливостей для здійснення самостійних досліджень, підтримки пізнавальних інтересів, творчого саморозвитку і самореалізації.

Результатом проведеної роботи стане володіння вихованцями сукупністю систематизованих знань, практичних умінь і навичок, що поділяються на:

- інформаційно-пошукові — усвідомлення інформаційної потреби, виконання інформаційно-пошукової діяльності, аналіз результатів пошуку;

- практичні — опрацювання джерел інформації, висування ідей і гіпотез, застосування знань із різних галузей наук для доведення, зіставлення, узагальнення, порівняння, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, опрацювання даних, висвітлення результатів тощо;

- організаційні — планування науково-дослідницької діяльності, використання прийомів самоорганізації, здійснення самоаналізу й самоконтролю;

- комунікативні — виявлення ініціативи, формулювання і обстоювання своєї думки переконливо і логічно, врахування думки інших, застосування раціональних і оригінальних підходів до ухвалення рішень, знаходження компромісу для розв'язання проблемних ситуацій;

- презентаційні — адресування висловлювання правильно;

регулювання гучності та сили голосу відповідно до ситуації; дотримання етики наукового спілкування під час обстоювання власної ідеї, думки, погляду; спростування аргументів опонентів коректно; застосування різних засобів наочності для представлення результатів наукового пошуку.

Задля формування дослідницьких умінь педагог має використовувати такі технології, підходи, форми, методи й прийоми організації науково-дослідницької діяльності, які не лише мотивують вихованців брати активну участь у ній, а й розвивають пізнавальні інтереси та творчі здібності, залучають до продуктивного обговорення проблем та обрання різних підходів і способів їх розв'язування, створюють атмосферу зацікавленості у власних успіхах, задоволення від спільної творчості, вчать нести відповідальність за ухвалені рішення.

Варто врахувати, що формування зазначених умінь і навичок складається з низки дій. Передусім науково-пізнавальні інтереси вихованців впливають на вибір теми дослідження і процес виконання дослідницької роботи. Тому педагог розробляє тестові, практичні й творчі завдання, організовує роботу вихованців над мініпроєктами, перегляд і обговорення відеоматеріалів, проводить екскурсії тощо. Задля мотивування вихованців до активної науково-дослідницької діяльності з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, інтересів і потреб педагогу варто використовувати завдання для набуття вихованцями нових знань самостійно; акцентувати на можливості їх застосування в освітній, пізнавальній, конкурсній і майбутній професійній ді-

яльності та повсякденному житті. Застосування парної й групової роботи забезпечує реалізацію колективних досягнень.

Часто мотиваційною

Мотивація – наявність пізнавальної потреби й бажання самовдосконалення, самореалізації та самовираження

основою є прагнення до самоствердження та різні соціальні причини, що сприяють самореалізації, соціальній адаптації та професійному самовизначенню, які є надзвичайно важливими для дітей підліткового віку. Вагомим для розв'язання проблеми мотивування є створення ситуацій, які дають вихованцям

можливість виявляти ініціативу й самостійність (надання повної свободи у виборі теми дослідницької роботи, встановленні форм і засобів, необхідних для виконання завдань).

Для роботи гуртка визначальною є така організація науково-дослідницької діяльності вихованців, яка відбувається за умови систематизованого й цілеспрямованого застосування технологій дослідницького навчання, дотримання співвідношення між формуванням фундаментальних знань і їх практичною спрямованістю, активної творчої співпраці педагога і вихованця та можливості варіювання змісту освітньої діяльності (рис. 2). А для організації дослідницької діяльності важливим є розвиток умінь і навичок вихованців працювати з науковою літературою, що в перспективі будуть використані для визначення стану дослідження проблеми, з якою працює вихованець.

Педагог розробляє завдання, метою яких є аналізування і класифікування інформації за визначеними чи власними критеріями. Використання таблиць, схем, графіків, діаграм для розв'язання таких завдань забезпечує розвиток зазначених умінь і навичок. За потреби вихованцям надається список літератури з теми дослідження і план підготовки повідомлення про результати роботи. Організовується робота з виконання завдань, що передбачають аргументування й доведення власних ідей під час виступів зі стислими повідомленнями.

Актуальною є організація спільного обговорення виступів про роботу з науковою літературою, коли доповідач вчиться обстоювати власну позицію аргументовано, а інші критично аналізують: наголошують на позитивному, виявляють недоліки й помилки, пропонують способи їх усунення. Розширення знань з теми дослідження, формування умінь і навичок аналізувати, синтезувати й інтегрувати опрацьовану літературу, долати інертне мислення — усе це відбувається під час обрання теми дослідження, планування етапів дослідницької роботи, висування гіпотез і виявлення суперечностей, аналізування виконаних завдань, застосування результатів роботи на практиці.

Організація науково-дослідницької діяльності вихованців у гуртку дослідницько-експериментального напрямку

Мета: створення організаційно-технологічних умов для науково-дослідницької діяльності вихованців гуртка дослідницько-експериментального напрямку

Принципи: науковості, систематичності, послідовності;
відповідності змісту, меті й завданням науково-дослідницької діяльності,
рівню знань і віковому розвитку вихованців

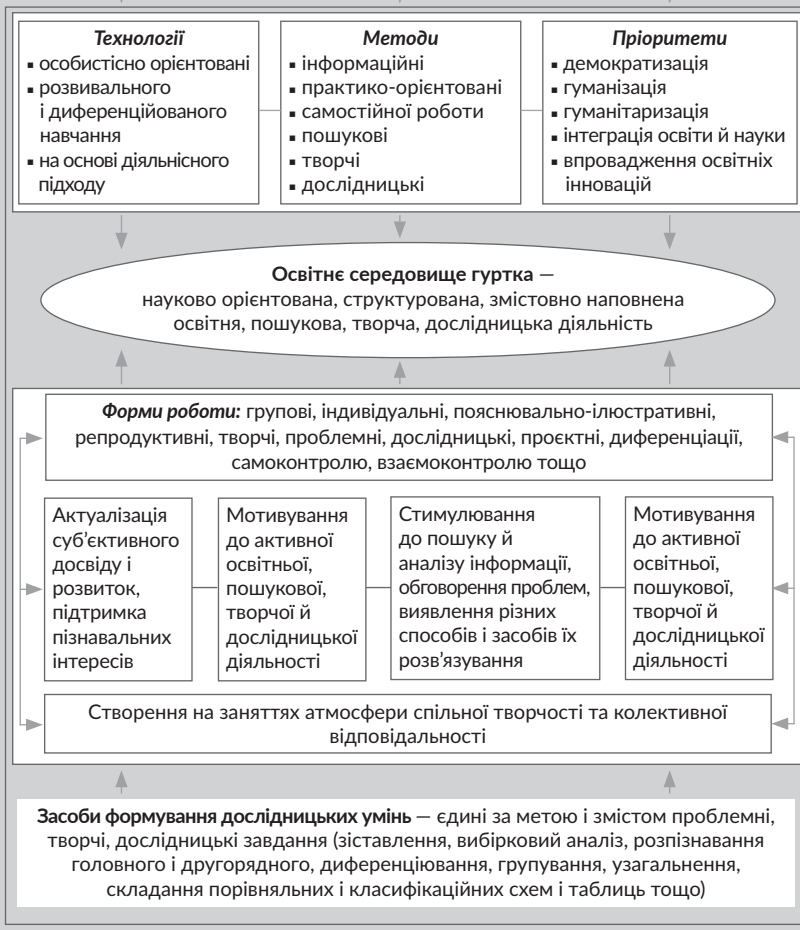

Рисунок 2. Модель організації науково-дослідницької діяльності вихованців у гуртку дослідницько-експериментального напрямку

Для формулювання теми, завдань дослідження можна застосовувати евристичну бесіду, під час якої педагог шляхом поставлення запитань допомагає вихованцеві проаналізувати наукову літературу, уточнити проблему, окреслити межі дослідження тощо. Мають застосовуватися різні ефективні методи, засоби, а також можливості мотиваційного потенціалу, що стимулює формування у вихованців внутрішньої потреби в активізації їхньої дослідницької діяльності та орієнтування на досягнення мети дослідницької роботи. Дидактично обґрунтовані, проблемні, єдині за метою і змістом завдання на вибірковий аналіз, зіставлення, розпізнавання головного і другорядного, диференціювання, групування, класифікацію, узагальнення, складання порівняльних і класифікаційних схем, таблиць тощо є ефективними засобами формування дослідницьких умінь вихованців. Зазначимо, що завдання мають відповідати принципу поступового підвищення складності. У їхньому змісті має бути передбачений творчий підхід до виконання: визначення проблеми, висування ідеї чи гіпотези, використання знань у нестандартних ситуаціях, виявлення й застосування різних засобів і способів розв'язання проблеми. Однак перевага має надаватися пошуку й аналізу інформації, роботі над змістом дослідження, формулюванню висновків самостійно. Обов'язковими є представлення результатів перед аудиторією та їх обговорення, що сприяє розвитку логічного мислення, уміння ставитися до думки інших уважно, бути самокритичним, дотримуватися академічної доброчесності (самостійне виконання навчальних завдань і посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей тощо).

Виняткової актуальності під час організації освітньої діяльності в гуртку набуває особистий приклад педагога в демонструванні важливості дотримання принципів академічної доброчесності. Використовуються відкриті запитання, інтерактивні вправи, обговорення результатів виконання проблемних, творчих, проєктних, дослідницьких завдань. Для уникнення протекціонізму, конфлікту інтересів, надання непередбаченої допомоги педагог може розробити критерії оцінювання результатів й ознайомити вихованців з ними. Формуванню довіри до

результатів, ефективній реалізації етичних принципів і дотриманню правил сприяє системна робота, метою якої є розвиток особистісних якостей — чесності, довіри, справедливості, взаємоповаги, відповідальності за результати своєї роботи.

Тому під час організації науково-дослідницької діяльності співпраця педагога і вихованця(-ів) на заняттях, а також під час індивідуальних консультацій має ґрунтуватися на принципах академічної доброчесності, що виявляється в продуктивній спільній роботі над завданнями дослідження, сприяє формуванню мотивації й активізує рефлексію стосовно дотримання етики наукового дослідження.

Наслідком є творча самореалізація вихованців: не лише підвищення результатів роботи на уроках у школі, а й успішна участь у конкурсах, турнірах, конференціях, інших заходах дослідницько-експериментального напрямку різних організаційних рівнів. Зазначене зумовлює необхідність осучаснення мети, змісту, організаційних форм і методів, стилю педагогічної діяльності — адаптації освітнього процесу в гуртку до вимог і потреб вихованців. Тому основні зусилля педагога мають спрямовуватися на моделювання такої роботи з вихованцями, яка забезпечувала б формування їх пізнавальної активності, що виявляється в позитивному ставленні до змісту і процесу здійснення науково-дослідницької діяльності та прагненні опановувати нові знання, уміння й навички виконання завдань із застосуванням дослідницьких методів.

Розділ 2

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГУРТКУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА»

2.1. Методичні підходи до організації освітнього процесу в гуртку

У сучасному суспільстві, зміна пріоритетів якого відбулась за останні роки, опанування іноземної мови набуває дедалі більшого значення, оскільки активізуються процеси європейської та євроатлантичної інтеграції України, здійснюється формування міжнародного іміджу держави та її залучення до світових глобалізаційних процесів. Соціально-педагогічною метою організації роботи гуртка є створення умов для розвитку іншомовних мовленнєвих і мовних компетентностей як основи науково-дослідницької діяльності вихованців у галузі мовознавства та літературознавства і засобу спілкування в полікультурному світі.

Система навчання іноземної мови — сукупність основних компонентів освітнього процесу, метою якого є опанування іноземної мови для реалізації визначених комунікативних завдань

Організація освітньої діяльності з позиції системного підходу до навчання англійської мови враховує її компоненти: цілі та завдання, зміст, процес, принципи, методи, засоби, організаційні форми навчання. Такі спрямовані на вивчення мови складники тісно пов'язані

між собою та формуються під впливом потреби у повноцінній соціалізації особистості в сучасному полікультурному середовищі.

Для методики навчання іноземної мови розмежування двох понять — «мова» і «мовлення» — має важливе значення. Під час вивчення мови формується мовлення — її використання у процесі

Мова — система правил і засобів мови, необхідних для спілкування, та їх використання

Мовлення — реалізація системи мови у процесі спілкування

спілкування, що залежить від суб'єктів, комунікативної мети, змісту (тема, ситуація, засоби мови). Тому освітній процес у гуртку має ґрунтуватися на доцільному комбінуванні реальних (суб'єкти освітнього процесу,

засоби навчання й організаційні форми) і абстрактних (мета, завдання, зміст, принципи, підходи, методи навчання) чинників. Особливе місце посідає активна комунікативна діяльність вихованців, що забезпечує розвиток іншомовних усних і письмових мовленнєвих умінь і навичок для набуття не лише знань про систему мови в умовах дослідження взаємозв'язків між мовними й літературними явищами, а й знань, що сприяють формуванню загальної картини світу й уможливлють реалізацію цілей, мотивів, інтересів під час наукового дослідження проблем мовознавства і літературознавства з акцентом на те, що мова є система, а література — втілення творчого задуму з допомогою мовних засобів.

Важливо, щоб педагог розробляв такі комунікативні завдання, які забезпечують інтеграцію мови і літератури в освітньому процесі — реалізують здійснення цілісного підходу до роботи з текстами літературних творів для виявлення в них внутрішніх (фонетика, граматики, лексика, фразеологія тощо) і зовнішніх (тематика, проблематика, значення тощо) зв'язків. Завдання мають вирізнятися тим, що вони побудовані на поєднанні базових знань із різних розділів мовознавства та літературознавства, а також загальних умінь, інтересів і потреб вихованців щодо формування всіх видів мовленнєвої діяльності, спрямованих як на засвоєння й поглиблення знань про мову і літературу, використання їх у практичній мовленнєвій діяльності (усній і писемній) у межах передбачених навчальною програмою тем за умови застосування вихованцями латерального мислення (творчого підходу до пошуку й використання способів і засобів розв'язання завдань), так і на виявлення активності в генеруванні ідей і гіпотез, обстоюванні власних поглядів, розв'язанні проблем у процесі науково-дослідницької діяльності.

За умови організації освітнього процесу за навчальною програмою «Англійська мова та англومовна література» реалізація зазначеного вище можлива з урахуванням таких принципів:

- науковості — використання сучасних досягнень педагогіки, методики навчання англійської мови та перспективного педагогічного досвіду;

- системності — розроблення занять гуртка на основі закономірностей освітнього процесу як стійких педагогічних явищ, що базуються на повторюваності фактів і навчальних дій;

- інтегрування — об'єднання знань з різних наукових галузей для створення цілісного підходу до розв'язання визначених завдань пізнавальної, пошукової, дослідницької, творчої діяльності;

- оптимальності — забезпечення раціонального співвідношення всіх дидактичних принципів навчання вихованців пізнавальної, освітньої, творчої, дослідницької, комунікативної діяльності відповідно до їхніх здібностей, інтересів, потреб, рівня володіння граматичним і лексичним матеріалом й особистого досвіду іншомовленнєвої комунікативної діяльності;

- зв'язку з життям — розкриття практичного значення знань англійської мови для освітньої діяльності та повсякденного життя (комунікування з ровесниками з інших країн, перегляд фільмів і відео, прослуховування пісень, читання літературних творів і наукової літератури тощо);

- активності — формування позитивного ставлення до активної участі в роботі гуртка та посилення інтересу до засвоєння нових знань з англійської мови, їх використання для розв'язання визначених пізнавальних, пошукових, творчих, дослідницьких, комунікативних завдань;

- наочності — застосування змістовних, відповідних психологічним законам сприйняття графічних зображень, комп'ютерних програм, освітніх платформ з метою усвідомлення явищ, фактів, об'єктів у розмаїтті виявів і зв'язків відповідно до мети й завдань заняття для розвитку у вихованців пізнавальної активності та самостійності відповідно до їх рівня знань англійської мови й вікових особливостей;

- індивідуального підходу — врахування рівня знань, умінь і навичок вихованців, їхніх інтересів та індивідуальних особливостей для формування іншомовленнєвих знань;

- демократизації — створення демократичних взаємин між педагогом і вихованцями як рівноправними суб'єктами освітнього процесу;

- диференціації — коригування освітнього процесу для виявлення і застосування більш ефективних форм і методів навчання відповідно до потреб і можливостей кожного вихованця на різних етапах організації роботи гуртка;

- інноваційності — осучаснення освітнього процесу використанням інноваційних педагогічних технологій, підходів, форм і методів навчання, що забезпечують якість роботи гуртка;

- апроксимації — ігнорування незначних помилок, якщо вони не порушують комунікативний аспект мовлення;

- емоційності — стимулювання до успішного засвоєння знань, яке може бути викликано формою та структурою заняття для підкріплення впевненості вихованців у своїх силах, прагнення долати труднощі, отримання задоволення від досягнення поставленої мети та розв'язання завдань, а також позитивним ставленням педагога до вихованців.

Для організації освітнього процесу педагогу варто керуватися всіма принципами, бо вони взаємопов'язані й зумовлюють один одного. Їх урахування в організації процесу навчання іноземної мови сприяє усвідомленню значень іншомовних явищ, порівнянню іноземної мови з рідною, забезпечує залучення до діалогу культур, формує розуміння значення іноземної мови для саморозвитку й самовдосконалення. Для реалізації цих принципів педагогічна теорія і практика розробили технології, підходи, прийоми, що сприяють засвоєнню змісту навчального матеріалу, видів і способів перенесення знань і пов'язаних із ними дій у нову ситуацію для виконання практичних завдань різної складності; організації пізнавальної, освітньої, дослідницької, комунікативної діяльності вихованців з активним використанням англійської мови.

Мета досягається й завдання реалізуються за умови цілеспрямованої спільної діяльності вихованців і педагога, який органі-

зовує роботу гуртка із застосуванням технологій (інтерактивні, проєктні, ігрові, тренінгові; диференційованого, проблемного і розвивального навчання тощо), методів (комунікативний, аудіо-візуальний, проблемно-пошуковий, особистісно орієнтований, аналітичний, змішаного навчання тощо) і засобів (довідники, словники, лексико-граматичні вправи й завдання, аудіо- і відео-матеріали, електронні освітні ресурси тощо) обґрунтованого навчання (рис. 3).

Рисунок 3. Структура організації освітнього процесу в гуртку «Англійська мова та англomовна література»

Зазначене дає можливість вихованцям активно взаємодіяти з суб'єктами освітнього процесу, якому властиві усвідомленість, інтерактивність і продуктивність освітньої, пізнавальної, дослідницької, творчої, комунікативної діяльності.

У майбутньому такий підхід до організації роботи має забезпечувати успішне розв'язання освітніх, пізнавальних, дослідницьких завдань під час занять у гуртку, а також досягнення мети комунікації у професійній діяльності та повсякденні як у рідному, так і в іншомовному соціумі.

2.2. Практичні підходи до організації освітньої діяльності в гуртку

2.2.1. Компетентнісний підхід

Компетентнісний підхід — переорієнтація з процесу на результат освіти: переміщення акцентів із процесу накопичення знань, умінь і навичок у площину формування і розвитку здатності їх творчого застосовування для розв'язання проблем в освітній діяльності й у повсякденному житті

Упровадження компетентнісного підходу в освітню діяльність гуртка дослідницько-експериментального напрямку здійснюється відповідно до навчальної програми, за якою організовується робота в ньому.

Зміст освітньої діяльності гуртка «Англійська мова та англомовна література» доцільно будувати з урахуванням двох чинників:

1) мети іншомовної освіти, що полягає у формуванні у вихованців іншомовної комунікативної компе-

тентності та розвитку ключових компетентностей для розв'язання широкого кола комунікативних проблем, які виникають під час освітньої діяльності чи в повсякденному житті;

2) особливостей організації освітнього процесу в гуртку дослідницько-експериментального напрямку в закладі позашкільної освіти.

Компетентнісний підхід передбачає використання спеціальних форм, методів, способів презентації й активізації навчального матеріалу, що мають забезпечити не лише підвищення рівня

знань вихованців з англійської мови та англомовної літератури, а й формування умінь і навичок цілеспрямованого їх використання в активній самостійній науково-дослідницькій діяльності з обраної теми дослідження.

Доцільним є використання завдань, що:

- спонукають вихованців висловлювати свої думки, порівнювати різні погляди на одну проблему;
- заохочують до активної самостійної пізнавальної й дослідницької діяльності (пізнавальні завдання; самостійна робота: пошук і аналіз інформаційних матеріалів; ознайомлення з новим матеріалом з акцентом на допоміжні засоби й без них тощо);
- посилюють мотиваційну функцію навчання (зміна форм роботи на занятті, практична й особистісна значущість і перспектива використання знань, активна суб'єкт-суб'єктна взаємодія для продукування і сприйняття мовленнєвих висловлювань відповідно до мети спілкування, запобігання виникненню емоційних ситуацій);
- реалізують процесуальний складник змісту (завдання, що допоможуть визначати мету діяльності й досягати її, прогнозувати результати, здійснювати самоконтроль й аналізувати лінгвістичну, культурознавчу, літературознавчу інформацію; розвивають творчі здібності (рис. 4).

На заняттях гуртка компетентнісний підхід має спрямовуватися на підкріплення результативного компонента освітнього процесу, орієнтованого на суб'єктність і досвід вихованця.

Моніторинг такого процесу дає можливість педагогу суттєво змінювати його складники (цілі, завдання, зміст, засоби) для того, щоб зміст роботи гуртка ставав більш функціональним, а цілі й завдання були переосмислені кожним вихованцем і трансформувалися в особистісні.

Зазначене забезпечуватиме розширення практики розв'язання пізнавальних, творчих і дослідницьких завдань, а також збагачуватиме соціальний досвід вихованців під час їхньої активної освітньої діяльності. Тому педагог має обрати форми й методи організації роботи, спрямовані на розвиток навичок активної взаємодії з акцентуванням на реалізацію дослідницьких завдань відповідно до визначених чи очікуваних потреб.

Рисунок 4. Компетентнісний підхід у змісті навчальної програми

Використання засобів навчання (вправ, тестових і творчих завдань, рисунків, ілюстрацій, схем, таблиць, відеоматеріалів, проектних завдань, сучасних цифрових освітніх ресурсів тощо) має здійснюватися відповідно до мети й завдань раціонально, щоб сприяти якісній організації роботи в гуртку. Важливою вимогою до таких засобів є їхня актуальність — відповідність основним проблемам сучасного розвитку всіх сфер діяльності, що забезпечує не лише засвоєння знань, а й соціальну адаптацію вихованців, формує навички комунікативної поведінки з урахуванням мовленнєвої взаємодії. Результатом стане організація такого освітнього процесу, який сприятиме розвитку загальної компетентності вихованців як їх інтегрованої характеристики.

2.2.2. Комунікативний підхід

Комунікативний підхід — інтерактивний метод навчання іноземної мови, метою якого є опанування мовних і мовленнєвих навичок у процесі активного, цілеспрямованого, опосередкованого мовою й обумовленого ситуацією спілкування

За останні десятиліття комунікативний підхід став пріоритетним напрямом у теорії та практиці навчання іноземних мов у закладах освіти. Соціально і педагогічно доцільним у гуртку дослідницько-експериментального напрямку є застосу-

вання комунікативного підходу і як засобу спілкування, і як можливості активізації дослідницької діяльності вихованців — однієї з умов їх майбутнього входження у світовий науковий соціум.

Осучаснення цілей і завдань організації освітньої діяльності гуртків, де вихованці досліджують проблеми мовознавства та літературознавства, відгукується на постійно змінювані їхні запити і потреби в більш докладному вивченні та науковому дослідженні проблем, що викликають інтерес.

Застосування комунікативного підходу мотивує вихованців до поглиблення знань із зазначених наук для подальшого застосування під час дослідницької діяльності й успішного розв'язання різноманітних комунікативних завдань. Такий підхід сприяє розширенню у вихованців загальнокультурного світогляду, розвитку мовних здібностей і культури мовлення, ініціативності й здатності до творчого пошуку, умінь застосовувати набуті знання для розв'язання завдань у процесі наукового дослідження.

Орієнтованість освітньої діяльності на використання такого підходу також забезпечує формування комунікативної компетентності як здібності, завдяки якій вихованці можуть розв'язувати комунікаційні завдання, формувати комунікативну культуру, досягати самовдосконалення й самореалізації.

Для здійснення всього зазначеного було розроблено навчальну програму «Англійська мова та англомовна література», спрямовану на опанування вихованцями мовних явищ (мови, мовлення й мовленнєвої діяльності) і розвиток пізнавальних, творчих, дослідницьких здібностей, готовності до подальшого

дослідження проблем у галузі мовознавства і літературознавства самостійно.

Під час розроблення змісту освітньої діяльності гуртка із застосуванням комунікативного підходу педагог має враховувати те, що її якість залежить від таких чинників, як: вибір теми заняття й комунікативної мети, використання форм і методів роботи відповідно до рівня знань вихованців, їхніх інтересів і потреб. Тому актуальними для організації освітнього процесу в гуртку мають бути такі форми роботи, які передбачають розвиток у вихованців умінь критичного оцінювання інформації, використання її для аргументації власних ідей, застосування знань для досягнення мети комунікативної діяльності, пошуку засобів і способів реалізації завдань дослідницької діяльності. Рекомендуються вправи та завдання, які розширюють словниковий запас, сприяють формуванню мовних і мовленнєвих навичок і використанню їх у різних ситуаціях спілкування, вивченню лексико-граматичних засобів для вербалізації думок, розвивають аналітичне мислення тощо.

Комунікативний підхід передбачає різні форми діяльності під час занять: роботу в парах, трійках, малих і великих групах (пошук і обмін інформацією; складання таблиць і ментальних карт; інтерактивні вправи та рольові ігри, під час яких розподіляються ролі, презентуються і обговорюються результати роботи з обраної теми чи проблеми; перегляд відеоматеріалів та обмін враженнями; висловлення міркувань в усній чи письмовій формі; робота над короткотривалими проєктами; проведення дискусій і дебатів; розроблення мультимедійних презентацій; робота з освітніми застосунками в онлайн-режимі тощо), індивідуальну роботу з обраної науково-дослідницької теми (реалізація індивідуального дослідницького проєкту, написання анотації до наукової статті, підготовка постера, плану доповіді / виступу за результатами роботи).

Пріоритетними мають бути форми, методи й прийоми роботи, що спонукають вихованців до обговорення дослідницьких проблем, етапів роботи над науковим дослідженням, успіхів і невдач під час розв'язання дослідницьких завдань; висвітлення результатів роботи над індивідуальним дослідницьким проєктом.

Важливо також зазначити, що під час занять, побудованих за комунікативним методом, активно використовуються різні засоби:

аудіо- і відеоматеріали, твори англomовної літератури, статті з журналів і газет, схеми, рисунки, ілюстрації, а також засоби невербальної педагогічної комунікації.

Педагог може розробити пізнавальні завдання, що передбачають докладний розгляд і обмін думками,

створення мультимедійних презентацій, написання творчих робіт. Серед комунікативних завдань у роботі гуртка дослідницько-експериментального напрямку слід виділити: підготовку виступів; написання есе, розповідей, роздумів, анотацій; обмін науковою інформацією (ідеями, знаннями, повідомленнями), що зумовлюють інтегрування мовленнєвого досвіду для досягнення поставленої мети визначеної комунікативної ситуації з використанням мовленнєвих і дослідницьких навичок. Такий підхід має позитивний результат, оскільки заохочує вихованців до здійснення наукового дослідження, активізує прагнення брати участь в освітньому процесі.

Під час підготовки комунікативних завдань педагог мусить урахувати вимоги до їх інструктивної та виконавчої структури: наявність чіткого визначення послідовності дій, відповідність рівню знань вихованців, спрямованість на активізацію комунікативної діяльності. Вихованці мають бути ознайомлені з визначальними мовними засобами, що можуть застосовуватися під час виконання комунікативних завдань науково-дослідницького спрямування (рис. 5):

- *на лексичному рівні*: вживання термінів — загальнонаукових і з мовознавчої та літературознавчої галузей («аналіз», «синтез», «індукція», «класифікація», «закономірність»); застосування слів і словосполучень наукового стилю («актуальність», «новизна», «гіпотеза, «наукове значення»), слів з абстрактним значенням («час», «період», «стиль»); дотримання вимоги щодо відсутності образних висловів, емоційно забарвлених слів або вжитих у переносному значенні;

- *на морфологічному рівні*: переважання іменників у порівнянні з іншими частинами мови; вживання віддієслівних іменників («формування», «виникнення», «роз'язання»), відносних

Невербальна комунікація —

спілкування за допомогою жестів, міміки й пантоміміки, контакту очей; тембру, висоти, діапазону, тональності, гучності голосу; пауз і темпу мовлення; дистанційного впливу на комунікативну поведінку вихованців; пересування і місця перебування педагога

прикметників («узагальнювальний», «визначальний»), інфінітивів, пасивних форм дієслів;

- на синтаксичному рівні: використання складних синтаксичних конструкцій, складнопідрядних речень, речень з прямою і непрямою мовою, цитат;

- на текстовому рівні: поділ тексту на логічні частини (розділи, параграфи тощо); наявність висновків; застосування усталених зворотів, які надають науковому тексту своєрідної стрункості й стандартизованості («на мою думку», «на моє переконання», «з огляду на це», «вивчення проблеми здійснювалося», «як засвідчив аналіз», «на підставі» тощо).

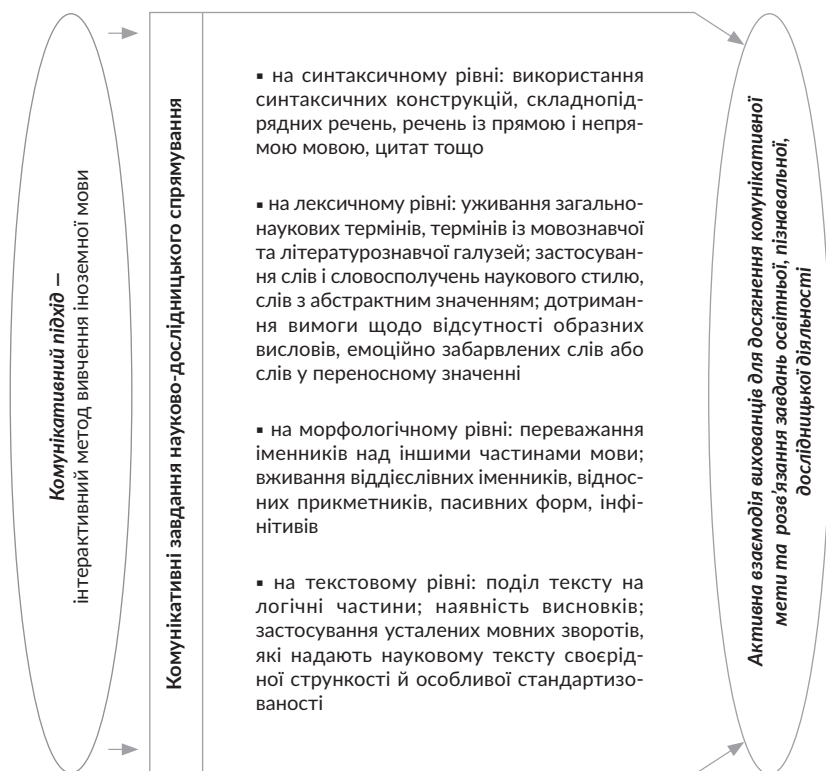

Рисунок 5. Використання різних рівнів завдань у межах комунікативного підходу

Окрім мовних засобів для ілюстрування висловлювань можуть застосовуватися такі невербальні одиниці, як графіки, схеми, таблиці, ілюстрації, рисунки, символи тощо.

Зазначені засоби сприяють формуванню у вихованців мовних навичок і мовленнєвих умінь такого рівня, який забезпечує усвідомлене володіння способами діяльності, надає можливість набувати досвіду комунікативної поведінки в різних ситуаціях спілкування. У застосуванні комунікативних завдань потрібно дотримуватися їх послідовного повторювання та поступового ускладнювання.

Систему письмових завдань формують з таких, що сприяють засвоєнню лексичних одиниць з теми: обрання визначень до нових слів, заповнення пропусків у реченні / тексті, завершення речення, визначення зайвого слова у ланцюжку слів, розв'язання і складання кросвордів, заповнення таблиці лексику на основі інформації зі статті / тексту / літературного твору, зіставлення рисунка / ілюстрації з її вербальним описом, опис героя літературного твору зі вживанням поданих у таблиці слів / лексики, що використовувалася у творі / анотації / критичній статті. Прикладами завдань для усного мовлення можуть бути такі: складання діалогу із застосуванням визначеної лексики, відтворення діалогу в правильному порядку, дописування відсутньої інформації з використанням таблиці / тексту / статті / літературного твору; складання характеристики героя твору з висвітленням його позитивних / негативних рис; вживання часових форм в активному / пасивному стані для опису явищ, подій і героїв у літературному творі тощо.

Також важливі уваги є завдання для контролювання знань вихованців і розвитку їхніх умінь і навичок застосовувати засвоєні мовні форми й мовленнєві зразки для різних комунікативних ситуацій — обмін інформацією, сприйняття та розуміння висловлювань, взаємодія у досягненні комунікативної мети. До таких завдань належать: обговорення в парах чи групах завдань до теми, що вивчається; опис вражень про прочитаний твір чи переглянутий фільм за літературним твором, виступ з інформацією про статтю чи результати дослідницької роботи; складання завдань до статті / літературного твору у формі таблиці, схеми, рисунка тощо.

Педагог має приділяти увагу розробленню завдань на аргументоване монологічне мовлення (виступ, повідомлення, розповідь, опис тощо), складання діалогів із подальшим обговоренням й аргументуванням власних ідей, поглядів; обговорення проблемних питань; проведення бесід, інтерв'ю. Комунікативна спрямованість таких завдань забезпечує формування комунікативних компетентностей: розпитування та переконування співрозмовника(-ів); висловлення згоди чи незгоди, схвалення чи несхвалення; обстоювання гіпотези чи власної думки з використанням лексики відповідно до теми комунікації; застосування лексико-граматичних форм для вербального висловлювання своїх думок і почуттів, обміну інформацією; використання творчих підходів до розв'язання завдань; розширення словникового запасу.

Важливо не акцентувати на помилках, а заохочувати вихованців до активної участі в комунікативній діяльності, що сприяє не лише формуванню мовних і мовленнєвих навичок, а й забезпечує дотримання правил комунікування у процесі освітньої діяльності.

Усе зазначене дає підстави стверджувати, що використання комунікативного підходу сприяє розвитку комунікативних навичок вихованців — активній взаємодії суб'єктів освітнього процесу для досягнення мети освітньої, пізнавальної, дослідницької діяльності — та позитивно впливає на зміст і структуру організації роботи гуртка.

2.2.3. Інтерактивне навчання

У сучасному суспільстві відбуваються зміни, які передбачають створення у закладах позашкільної освіти умов, що сприяють не лише засвоєнню вихованцями знань, а й формуванню практичних умінь і навичок для забезпечення можливості повністю реалізувати інтелектуальний і творчий потенціал.

Перед педагогами відкриваються широ-

Інтерактивне навчання — активна взаємодія суб'єктів освітнього процесу, спрямована на набуття досвіду розв'язання завдань освітньої діяльності

кі перспективи вибору найбільш ефективних способів і засобів для реалізації означених завдань, одним із яких є інтерактивне навчання. На відміну від традиційного, де переважають пояснювально-ілюстративні технології, інтерактивне навчання — це постійна взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Воно є поліфункціональним, бо виконує освітню (опанування теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок) і соціальну (розвиток навичок кооперативної роботи, спілкування для досягнення визначеної комунікативної мети) функції.

Для організації освітнього процесу з використанням інтерактивних технологій важливо пам'ятати, що таке навчання відповідно до мети й форм проведення поділяють на чотири групи (рис. 6):

1) *інтерактивні технології кооперативного (колективного) навчання* — навчання в невеликих групах, застосовне як для забезпечення можливості обговорити проблему та довести правильність власної думки чи ідеї аргументовано, так і для досягнення визначеної мети за умови взаємоузгоджених дій, співтворчості та співпраці усіх вихованців гуртка. Це може бути робота в парах, ротаційних (змінюваних) трійках, малих групах тощо. Вправи: «Діалог», «Синтез думок», «Інфокарусель» «Два — чотири — усі разом», «Магічні драбинки», «Розв'язання 48 проблем», « $2 + 2 = 4$ », «Пошук інформації», «Коло ідей», «Карусель», «Акваріум», «Велике коло», «Аналіз дилеми», «Метаплан», «Діалог Сократа», «Метод усіх можливих варіантів, або Дерево рішень», «Незакінчені речення», «Конкурс літописців», «Прес», «Метод кейсів», «Мозаїка»;

2) *інтерактивні технології колективно-групового навчання* передбачають одночасну спільну роботу всіх вихованців гуртка. Вправи: «Мозковий штурм», «Відстрочена відгадка», «Мікрофон», «Карусель», «Незакінчені речення», «Займи позицію», «Навчаючи, учуся», «Кубування», «Ажурна пилка», «Кола Венна», «Аналіз ситуації», «Шість мислячих капелюхів», «Дерево рішень», «Розв'язання проблем», «Експертна група», «Пошук інформації», «Снігова куля», «Метод вільних дебатів», «Ринг», «Таблиця Елвермана»;

3) *інтерактивні технології ситуативного моделювання* — активне навчання за допомогою моделювання ситуативних вправ, що визначають зміст і структуру комунікації, вибір

мовних засобів для усвідомленого їх застосування. Вправи: симуляції чи імітаційні ігри, «Спрощене судове слухання», «Громадські слухання», «Рольова гра», «Сторінка із щоденника», «Драматизація», «Програвання сценки», «Броунівський рух», «Рекламна пауза»;

4) *інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань* – обговорення обраного дискусійного питання. Вправи: «Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Континуум», «Безперервна шкала думок», «Дебати», «Дискусія», «Ток-шоу», «Оцінювальна дискусія», «Шкала думок», «Метод демаршів», «Гронування».

Рисунок 6. Технології інтерактивного навчання в освітньому процесі гуртка

Окремо виділяють *метод проєктів*, який можна віднести до будь-якої з груп. Для організації освітнього процесу педагоги застосовують такі типи проєктів:

- *дослідницькі* — підпорядковані вимогам дослідження і мають структуру, наближену чи повністю відповідну науковому дослідженню (актуальність і новизна теми; визначення проблеми, предмета і об'єкта дослідження; окреслення завдань, методів дослідження, джерел інформації; висунання гіпотези й визначення шляхів її розв'язання; обговорення й оформлення результатів);
- *творчі*, структура яких залежить від кінцевого результату (написання рецензій, відгуків, есе; створення відеоматеріалів, презентацій, постерів тощо);
- *інформаційні* — орієнтовані на пошук і опрацювання інформації, презентування результатів;
- *практико-організаційні* — спрямовані на розроблення плану дій, алгоритмів, рекомендацій;
- *пригодницькі й ігрові*, мета яких залежить від змісту окремого проєкту.

У гуртку дослідницько-експериментального напрямку розв'язання завдань таких проєктів розвиває у вихованців важливі для науково-дослідницької діяльності компетентності, а саме: уміння й навички аналізувати й оцінювати проблему чи завдання, відрізняти факти від домислів, здійснювати абстрагування й узагальнення, застосовувати знання, навички й особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності, використовувати інформаційно-комунікаційні технології й інші засоби для виконання різних завдань, активно обстоювати ідею й ухвалювати правильні рішення, застосовувати знання і рідної, й іноземної мови в спілкуванні, взаємодіяти та співпрацювати в групі продуктивно.

Усі властиві інтерактивному навчанню форми передбачають активну зворотну взаємодію між суб'єктами навчання. На початку занять можна застосувати «Коло ідей», «Мозковий штурм», «Шкалу думок» тощо — вправи, які умотивовують висловлювати ідеї для розв'язання дослідницьких завдань, залучають всіх учасників до їх обговорення та пошуку способів і засобів вирішення проблеми. Для актуалізації знань часто використовуються інтерактивні вправи «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Крісло автора». Для підбиття підсумків актуальними є «Аналіз ситуації», «Обери позицію», інші вправи, які також передбачають дотримання логічної послідовності й аргументації у висловлюваннях.

У процесі інтерактивного навчання вихованці цілеспрямовано використовують англійську мову як засіб мовленнєвої та соціальної взаємодії під час спільного розв'язання пошукових, творчих, проблемних завдань. Орієнтованість освітнього процесу на спілкування як мету забезпечує усвідомлене засвоєння лексичного й граматичного матеріалу, розширення знань із теорії літератури, формує вміння і навички вихованців осмислено визначати завдання та самостійно програмувати висловлення думки, наміру, аргументу тощо відповідно до мовленнєвої взаємодії. Застосування інтерактивних форм і методів роботи (інтерактивні вправи, рольові ігри, тренінги, дискусії, дебати, виступи з доповідями, їх обговорення тощо) посилює рівноактивну діяльність педагога і вихованців; формує систематичні знання, комунікативні вміння й навички, необхідні для виявлення об'єктивних зв'язків і закономірностей у різних наукових галузях, під час активної взаємодії у великих і малих групах, парах; розширює досвід висловлення думок, продукування гіпотез і втілення ідей. Зазначені форми роботи викликають у вихованців бажання і демонструють готовність включатися в освітню діяльність; забезпечують розширення пізнавальних інтересів, формування вмінь і навичок застосування знань під час кооперативної роботи, у якій кінцевий результат залежить від інтерактивної діяльності в системах «педагог — вихованець(-ці)», «вихованець — вихованець(-ці)».

Використання інтерактивних форм, методів і прийомів, мета яких активізувати пізнавальну й науково-дослідницьку діяльність вихованців, структурується й упорядковується педагогом з урахуванням змісту освітнього процесу в гуртку дослідницько-експериментального напрямку та, звичайно, рівня знань і практичних навичок учнів. Застосовуються методи інтерактивного навчання для обговорення наукової проблеми, пошуку способів її вирішення в атмосфері толерантного й активного співробітництва, що розвиває комунікативні здібності, критичне мислення, творчий потенціал вихованців у процесі активної взаємодії. Тому інтерактивне навчання можна вважати взаємонавчанням чи співнавчанням, під час якого діти під керівництвом педагога беруть активну участь у моделюванні ситуацій, роботі над

дискусійними питаннями, спільним розв'язуванням завдань науково-дослідницької діяльності. Особливостями інтерактивних методів навчання за дослідницьким напрямом є спільна мета і заплановані результати навчання; формулювання проблеми, що має бути розв'язана в процесі обміну думками, ідеями, знаннями, способами діяльності; творча й активна співпраця, ініціативність; досягнення вихованцями успіху разом із педагогом; відсутність переважання думки одного опонента над думкою іншого; наявність і раціональне поєднання індивідуальної, парної, групової, колективної форм роботи.

Отже, застосування інтерактивного навчання в освітній діяльності гуртка забезпечує розширення, поглиблення, зміцнення знань і навчає практичного їх застосування; активізує участь вихованців у розв'язанні й обговоренні широкого кола завдань, що справляє позитивний вплив на розвиток умінь і навичок висувати ідеї, виявляти способи та засоби для вирішення проблем, які виникають у процесі комунікативної діяльності, знаходити спільні рішення для досягнення визначеної мети.

2.2.4. Дистанційне навчання

Дистанційне навчання — спосіб організації освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій

Новочасний освітній процес неможливо уявити без застосування дистанційного навчання як технології з надання освітніх послуг за допомогою інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначене орієнтує педагогів на впровадження в навчальний процес

сучасних форм і методів навчання, які дають змогу підвищити його рівень за умови опосередкованої (завдяки освітнім онлайн-ресурсам) інтерактивної взаємодії педагога і вихованців під час проведення занять або консультацій. Тому актуальним є внесення змін у навчальні програми з позашкільної освіти, за якими організовується освітня, пізнавальна, комунікативна, творча, науково-дослідницька

діяльність вихованців. Зазначене навчання забезпечує доступність позашкільної освіти, гнучкість її змісту; стимулює мотивацію вихованців до активної участі в роботі гуртка; заохочує їх самостійно визначати мету своєї освітньої діяльності, засоби й способи її досягнення; активізує суб'єкт-суб'єктні зв'язки — забезпечує інтерактивну взаємодію в системі «педагог — вихованець(-ці)» за обраним напрямом позашкільної освіти.

Під час дистанційного навчання здійснюється поєднання інформаційно-комунікаційних і педагогічних (проектних, інтерактивних, особистісно орієнтованого, дослідницького і кооперативного навчання тощо) технологій, що забезпечує не лише доступність освітнього процесу, а й:

- навчає вихованців виявляти наполегливість в опануванні знань, застосовувати творчий підхід для розв'язання завдань на окремих етапах дослідження;
- сприяє формуванню їхніх умінь і навичок самонавчання, саморозвитку й самовдосконалення;
- розвиває інформаційну вихованість;
- посилює адаптацію в інформаційному середовищі.

Особливості дистанційного навчання впливають на структуру змісту всіх видів діяльності в гуртку й обрання способів і засобів реалізації завдань. Досягнення мети дистанційного навчання можливе за наявності необхідних засобів для його організації (освітні платформи, вебсторінки й сайти, хмарні сервіси, електронна пошта, форуми й блоги педагогів, чати, відеоконференції, віртуальні класні кімнати тощо), серед яких найбільш застосовними є такі вебресурси:

- платформа «Moodle» (<https://moodle.org/>) — безплатна відкрита система, що забезпечує управління дистанційним навчанням з використанням сучасних засобів освітньої взаємодії педагога і вихованців;
- платформа «Google Classroom» (<https://classroom.google.com>) — сервіс, що сприяє організації онлайнного навчання з використанням відео-, текстової та графічної інформації в режимі реального часу;
- платформа «Zoom» (<https://zoom.us/download>) — сервіс, завдяки якому проводяться індивідуальні й групові заздалегідь

заплановані заняття чи консультації (на ресурсі є вбудована інтерактивна дошка, з якої можна легко й швидко перемикатись на демонстрацію екрана);

- платформа «Classtime» (<https://www.classtime.com/uk/>) — ресурс для створення інтерактивних навчальних застосунків, що дає змогу здійснювати аналітику освітнього процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу;

- платформа «LearningApps.org» (<https://learningapps.org/>) — онлайнний сервіс, який використовується для створення різних видів інтерактивних вправ на різні теми й багато іншого.

Для створення віртуальних груп можна застосовувати популярні сервіси Google, серед яких «Google Classroom», «Google Meet» тощо.

Наявність широкого вибору цифрових інструментів дає можливість створювати інформаційні продукти для організації освітньої діяльності гуртка. Вони також можуть використовуватися вихованцями для того, щоб поглибити, актуалізувати знання чи продемонструвати їх рівень.

Спеціалізовані платформи обміну забезпечують вихованцям можливість завантажувати свої відеоматеріали: відповіді, коментарі, дискусії (<https://info.flipgrid.com/>). Активізації освітньої, творчої, дослідницької діяльності сприятиме використання онлайнних дошок «Lino», «Mural», «Miro», «Trello», «Jumboard» тощо. Під час обрання платформи для дистанційного навчання слід урахувати такі фактори, як інтерфейс і можливість викладання різноманітних матеріалів — аудіо- й відеозаписів, презентацій, покликань на інтернет-ресурси, автоматичного розрахунку статистики відповідей і контролювання активності вихованців.

Аналіз перспективного педагогічного досвіду з упровадження дистанційних технологій засвідчує важливість акценту на формуванні компетентностей, зокрема комунікативної (спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційної (пошук інформаційних джерел, їх аналіз) і самоосвітньої (умотивована, цілеспрямована, самостійно організована діяльність для підвищення рівня знань з обраної теми). У гуртку, де вивчаються іноземна мова та література, формуванню компетентностей

сприятимуть такі форми, методи, прийоми: лекції, консультації, обговорення, дискусії, дослідницькі проекти, інтерактивні форми й методи навчання тощо.

У змісті онлайн-ових занять за програмою «Англійська мова та англійська література» передбачається застосування схем, таблиць, рисунків, презентацій. Під час таких занять доцільно використовувати інтерактивні форми й методи, що сприяють удосконаленню навичок взаємодії, представлення й обстоювання висунутих гіпотез, поглядів аргументовано; розвивають критичне мислення вихованців і здатність розв'язувати проблему конструктивно. Основні форми й методи, які використовуються для проведення такого типу занять, подібні офлайн-овим. До них належать: дискусії, обговорення, бесіди, рольові ігри з розв'язанням визначеної проблеми, проекти, тренінги, розроблення презентацій, що спонукає вихованців до активного пошуку й аналізу інформації, творчих підходів до її використання; виявлення ініціативи, наполегливості в досягненні мети; сприяє підвищенню рівня інформаційної культури й формуванню культури поведінки під час активного міжособистісного спілкування дистанційно.

У контексті застосування дистанційного навчання іноземної мови значущим є проблемне навчання, що формує інтерес до здійснення досліджень, стимулює розвиток творчого мислення, навчає висувати гіпотези й перевіряти твердження інших, знаходити способи вирішення проблеми самостійно, розвиває мовленнєві навички (використання мовленнєвих конструкцій відповідно до мети спілкування). Педагог розробляє проблемно орієнтовані завдання з дотриманням принципу комунікативної спрямованості та таких вимог, як: наявність новизни, оригінальність ідей, можливість виявлення й застосування різних способів виконання. Важливою умовою, що має враховуватися під час створення проблемних ситуацій для організації освітнього процесу з використанням дистанційного навчання, є стимулювання активної пізнавальної діяльності вихованців, спрямованої на формування навичок теоретичного обґрунтування проблеми; спонукання до більш докладного аргументування своєї думки, якщо опоненти спростовують її. Зазначимо, що проблемне

навчання передбачає розтягнуте в часі розв'язання завдання, оскільки воно пов'язане з дослідженням, але застосування інформаційно-комунікаційних технологій скорочує час їх виконання.

Дистанційне навчання змінює рівень взаємодії педагога і вихованців. В основі традиційного способу організації освітньої діяльності — педагог як інтерпретатор знань, а з використанням технологій дистанційного навчання — координатор освітньої, пізнавальної, творчої та науково-дослідницької діяльності вихованців, що здебільшого має здійснюватися самостійно. Самостійна робота вихованців, консультування з питань, які виникають під час підготовки виступів, створення презентацій, написання есе й анотацій, розв'язання завдань дослідницької роботи здійснюються під час онлайн-заняття за допомогою застосунків, що не лише формує уміння і навички використання інформаційно-комунікаційних технологій, а й підвищує рівень володіння навичками організації самостійної діяльності.

Важливим є те, що технології дистанційного навчання доповнюють та осучаснюють освітню діяльність, спонукають і мотивують вихованців до активної пізнавальної й дослідницької роботи. Результатом є формування самостійності в пошуку, аналізі, систематизації й узагальненні інформації, самоорганізації й самоконтролі, що забезпечує підвищення рівня освітнього процесу в гуртку (рис. 7).

Усе зазначене дає підстави для твердження, що в сучасних умовах використання дистанційного навчання допомагає реалізувати завдання — підвищити рівень організації науково-дослідницької діяльності шляхом створення нових або вдосконалення наявних методів формування знань, практичних умінь і навичок, відкриває надзвичайні перспективи для оперативності освітнього процесу в гуртку дослідницько-експериментального напрямку в закладі позашкільної освіти.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ГУРТКУ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ

Мета — надання освітніх послуг за дослідницько-експериментальним напрямом із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій

Принципи:

- свідомості й активності — зворотний зв'язок і можливість оцінювання й самооцінювання
- наочності — динамічна форма подання навчального матеріалу
- послідовності й систематичності — структурна організація і раціональний розподіл навчального матеріалу для поетапного засвоєння
- індивідуалізації — врахування інтересів, цілей, можливостей вихованців
- доступності, посиленості — обирання змісту матеріалу, способу та тривалості його вивчення самостійно
- емоційності — емоційне ставлення до процесу і способів здобуття знань

Технології навчання:

- проєктне
- проблемне
- особистісно орієнтоване
- перевернуте навчання
- співпраця
- у кооперативних групах за методом jigsaw тощо

Форми організації навчання:

- онлайніві заняття
- лекції, евристичні бесіди
- відеоконференції
- групіві й індивідуальні консультації
- індивідуальні заняття
- самостійна робота
- консультації в режимі «запитання — відповідь»

Платформи й сервіси дистанційного навчання:

- «Google Meet»
- «Google Classroom»
- «Zoom»
- «Skype»
- «Quizlet»
- «Kahoot!»
- «WordWall»

- «Padlet»
- «Canva»
- «LearningApps»
- «Rebus1»
- «WordArt»
- «Mozabook»
- «Timeline»

**Підвищення рівня організації освітнього процесу
в гуртку дослідницько-експериментального напрямку**

Рисунок 7. Модель дистанційного навчання в гуртку дослідницько-експериментального напрямку

2.2.5. Міжпредметні зв'язки

Сьогодні проблемою для реформування змісту позашкільної освіти є обґрунтування обсягу міжпредметних зв'язків як важливого засобу, що урізноманітнює й актуалізує освітній процес, і методичного супроводу їх використання в освітньому процесі в гуртку дослідницько-експериментального напрямку.

***Міжпредметні зв'язки** — комплексний підхід до формування змісту освітнього процесу для взаємопов'язаного та взаємозумовленого вивчення понять, законів, явищ із різних наук для розв'язання широкого кола завдань і формування цілісної картини світу*

Як інтеграційний освітній компонент міжпредметні зв'язки відіграють важливу роль у підвищенні ефективності роботи гуртка, спрямованої на організацію науково-дослідницької діяльності вихованців. Відсутність застосування міжпредметних зв'язків спричиняє фрагментарне розуміння законів, понять і явищ; не сприяє актив-

ному застосуванню отриманих знань для розв'язання проблем, що постають в освітній діяльності чи повсякденному житті. І навпаки, їх використання є особливо актуальним, бо це впливає на формування світогляду вихованців; розкриває багатоаспектні об'єкти пізнання; спонукає застосовувати системний підхід до більш докладного вивчення законів, явищ, теорій, фактів, а також стану розвитку різних галузей науки й виявлення різноманітних сучасних комплексних проблем у них. Міжпредметні зв'язки також сприяють формуванню системності знань на основі загальнонаукових понять та ідей, розвитку вмінь і навичок комплексного застосування і синтезу знань; активізують пізнавальну діяльність, забезпечують вироблення єдиних педагогічних вимог щодо узгодженості різноманітних форм організації освітнього процесу.

Педагог має враховувати, що наукою визначено кілька видів міжпредметних зв'язків:

- змістовно-інформаційний (виявлення вихованцями подібності фактів і процесів, визначення спільності понять, теорій, методів у науках);

- операційно-діяльнісний (формування у вихованців пізнавальних, практичних, ціннісно орієнтувальних, дослідницьких умінь);

- організаційно-методичний (реалізація педагогом міжпредметних зв'язків в освітньому процесі).

Організована з використанням міжпредметних зв'язків освітня діяльність передбачає кілька етапів.

На першому — цільовому — етапі педагог розробляє для вихованців міжпредметні завдання, що актуалізують пізнавальний інтерес, передбачають здійснення аналізу, виявлення необхідності використання знань із різних наук для досягнення визначеної мети.

На другому — змістовому — етапі відбувається ознайомлення вихованців із новим матеріалом та одночасна актуалізація опорних знань з інших предметів: здійснюються супутні чи перспективні міжпредметні зв'язки на рівні загальних знань і глибокого розуміння наукових понять, законів, теорій, ідей, фактів. Для цього можуть бути використані різні форми роботи (пояснення, евристична бесіда, творча робота, інтерактивна вправа тощо). Зміст завдань розробляється з урахуванням принципу від простого до складного — від репродуктивних завдань до пошукових і творчих. Педагогу необхідно розробити такі вправи і завдання, які не лише передбачають застосування раніше засвоєних знань, а й забезпечують удосконалення чи вироблення нових комплексних мовних, комунікативних, творчих, практичних, дослідницьких, організаційних умінь і навичок вихованців.

На третьому — результативному — етапі формулюються висновки, робляться узагальнення, що вводять до нової системи наукових, світоглядних знань і більш досконалих умінь і навичок застосування таких знань у різних видах діяльності на основі міжпредметних зв'язків.

На четвертому — контролювальному — етапі актуальним є здійснення само- і взаємоконтролю для перевірки й оцінювання нових знань (їх глибини, гнучкості, оперативності). Застосовуються тести, інтерактивні та творчі вправи (усні й письмові), мініпроекти, кросворди, ребуси тощо.

Усе зазначене дає педагогу можливість здійснювати аналіз і визначати перспективи організації освітньої діяльності гуртка

з використанням міжпредметних зв'язків як необхідної умови розширення й осучаснення її змісту (рис. 8).

Рисунок 8. Види міжпредметних зв'язків та етапи їх застосування

Необхідність і доцільність застосування міжпредметних зв'язків у гуртку, діяльність якого спрямована на формування у вихованців навичок наукового дослідження проблем мовознавства та літературознавства, підтверджується тим, що мова й література є водночас і предметом вивчення, і важливим засобом пізнання, тобто вироблення й теоретичної систематизації об'єктивних знань про ці галузі науки. Зазначене відкриває перед вихованцями безмежні перспективи для використання широкого кола знань із різних наукових галузей для досягнення мети будь-якого виду діяльності. Тому мають бути використані такі форми роботи, які забезпечують цілеспрямованість організації освітнього процесу на всебічне сприйняття вихованцями об'єднаної спільною ідеєю інформації й опанування таких

загальнопізнавальних умінь, як: розмірковування, запам'ятовування, відтворення, застосування, перетворення й прогнозування.

У змісті роботи гуртка, що працює за навчальною програмою «Англійська мова та англійська література», використання міжпредметних зв'язків — застосування навчального матеріалу, пов'язаного з українською мовою, українською літературою, лексикологією, стилістикою, фразеологією, світовою літературою, історією, географією — передбачено під час виконання різноманітних пізнавальних, творчих, комунікативних, дослідницьких завдань (рис. 9).

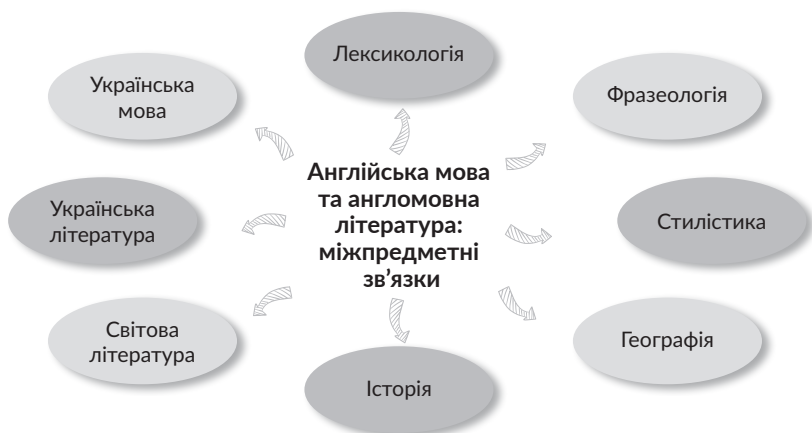

Рисунок 9. Міжпредметні зв'язки у змісті роботи гуртка за навчальною програмою «Англійська мова та англійська література»

У вихованців виникає необхідність застосування отриманих на уроках у закладі загальної середньої освіти знань з історії, географії, української та світової літератур для виявлення схожості й відмінності в структурах української й англійської мов під час опрацювання матеріалів про розвиток англійської літератури в різні епохи, творчий шлях і надбання англійських прозаїків, поетів, драматургів. Розширення знань із граматики англійської мови, формування вмінь і навичок використання англійської лексики відбувається під час аналізу спільних закономірностей української й англійської мов (структура слова, форма словозміни, способи вираження граматичних значень, віднесення слів до визначеної частини мови, грама-

тична категорія і граматична форма, словотвір, подібність лексичного складу, особливості перекладу граматичних категорій тощо), виявлення можливостей використання автоматизованих мовленнєвих дій, що визначають сферу імітаційного засвоєння. Зіставлення споріднених і порівняння відмінних мовних явищ допомагають глибше осмислити закони розвитку англійської мови.

Під час виконання літературознавчих завдань вихованці застосовують знання з теорії літератури про літературний процес, літературні жанри та їх загальну характеристику, ідейні й художні напрями тощо. Аналіз англomовних творів і дослідження проблеми їх жанрової специфіки, мови, стилю, структури, функціонально-стилістичних особливостей, жанрових форм, тлумачення образів національної культури здійснюється з урахуванням знань про літературу, її сучасний стан і перспективи розвитку, отриманих на уроках української та світової літератур.

Використання знань з історії й географії допомагає з'ясувати походження лексики, фразеології, особливості словотворення та тлумачення значень слів, графіки тощо. До історичного коментаря, історичних міфів і легенд можна звернутися під час презентування педагогом матеріалів про літературні напрями; відображення в літературних творах інтересів і позицій окремих груп, класів, суспільства загалом і соціальної реальності в окремі вікові періоди; пояснення назв творів й імен героїв тощо. У межах вивчення теоретичних питань для формування вмінь і навичок аналізувати, порівнювати, переносити знання та виявляти спільне використовуються лексико-граматичні вправи й творчі завдання, складання стислих мовознавчих доповідей і коментарів, розроблення історико-літературних проєктів.

Зміст міжпредметних зв'язків залежить також від мети й завдань освітнього процесу в гуртку дослідницько-експериментального напрямку — докладне вивчення наукових понять, здійснення пошуку, опису, аналізу, узагальнення і пояснення мовних явищ; дослідження наукових фактів; систематизування результатів дослідження; визначення засобів і способів практичного використання результатів дослідницької діяльності.

Отже, міжпредметні зв'язки дають можливість опановувати інтегровані знання, уміння й навички, що є надзвичайно актуаль-

ним для розв'язування мовознавчих і літературознавчих завдань у процесі роботи над науковим дослідженням з обраної теми, сприяють цілісному сприйняттю світу та розширенню кругозору вихованців, забезпечують таку організацію освітнього процесу, яка вирізняється глибоким науковим змістом.

2.2.6. Українознавчий аспект

Українське суспільство поступово інтегрується в європейські та світові структури, щоб стати рівноправним членом міжнародної спільноти, у якому найбільш поширений засіб спілкування — англійська мова. Вона виконує не лише комунікативну функцію, а й сприяє усвідомленню важливості володіння знаннями про культурні надбання і рідного народу, і народу країни, чия мова вивчається. Зазначене забезпечує формування мовно свідомої особистості, яка вміє комунікативно виправдано користуватися засобами мови — її стилями, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності — для здійснення взаємодії в полікультурному просторі.

Українознавчий аспект — виявлення національно-культурних особливостей у процесі міжкультурної комунікації, що забезпечує самоосмислення й самоусвідомлення української національної культури

Досконале володіння англійською мовою — не завжди запорука продуктивного спілкування: для досягнення комунікативної мети велике значення має знання національно-культурних особливостей народу — носія мови. Тому в змісті освітньої діяльності гуртка дослідницько-експериментального напрямку, де вивчається англійська мова та англomовна література, мають бути передбачені такі форми й методи роботи, в основі яких була б українознавча площина, розвивальні, творчі, пошукові, дослідницькі завдання, розв'язання яких можливе із застосуванням вихованцями набутих знань про культуру, традиції, стиль життя як українського народу, так і народів англomовних країн.

Такий підхід до організації роботи гуртка створює умови для порівняння систем української й англійської мов, українських

й англомовних літературних творів як чинників полікультурного середовища. Українознавчий аспект набуває значущості, оскільки освітній процес має будуватися з урахуванням таких складників:

- мотиваційного (залучення вихованців до активної участі в освітній діяльності, що забезпечує розширення знань про англійську мову й англомовну літературу з урахуванням їх знань рідної мови та теорії літератури, значення літературних доробків українських письменників);

- змістового (наповнення змісту освітнього процесу українознавчим компонентом із застосуванням активних методів навчання, що формують навички розв'язання завдань, які посилюють розуміння самоцінності та незалежності української культури в усіх численних виявах).

Досвід роботи з організації освітнього процесу в гуртку дає підстави стверджувати, що українознавчий аспект сприяє більш глибокому самоосмисленню вихованцями специфіки української мови в зіставленні її зі структурою англійської. Для акценту на українознавчому аспекті педагог розробляє завдання на проведення фонетичних, лексичних і граматичних паралелей, виявлення спільних для української й англійської мов аналогій, асоціацій; застосовує лексико-граматичні вправи на зіставлення фонологічної та граматичної систем української й англійської мов, порівняння функціональних стилів в англійській і українській мовах, визначення структурної та семантичної специфіки мовної відповідності термінів і термінологічних словосполучень, дослідження перекладів українських авторів англійською мовою тощо.

Важливим є розвиток у вихованців літературознавчих умінь і навичок складання порівняльних таблиць для визначення ознак подібності й відмінності між першими літературними пам'ятками української й англомовної літератур, поведінковими стереотипами героїв українських легенд і казок та англійських народних пісень і балад, інших літературних творів; виявлення національних особливостей поведінки героїв літературних творів різних літературних жанрів; порівняння різних перекладів творів англійської літератури українськими митцями.

Ефективним способом підтримання інтересу є включення до освітнього процесу ігор, інтерактивних вправ, творчих завдань із

порівняння фразеологізмів української та англійської мов, заміни словосполучень фразеологізмами, їх застосування в наукових статтях і для редагування речень чи текстів. Робота з прислів'ями, фразеологічними зворотами навчає вихованців розуміти менталітет і культуру українського й англомовних народів, унікальність рідної й іноземної мов.

Творча проєктна діяльність дає вихованцям змогу знаходити необхідну для розв'язання проєктних завдань інформацію в інтернеті, відеоматеріалах, літературних творах як під час самостійної роботи, так і в групах чи парах. У процесі літературознавчих досліджень актуальним є розроблення проєктів про новаторство української й англійської драматургії, творчість американських письменників українського походження, українську тематику у творах американських письменників, особливості творчості канадських письменників українського походження, своєрідність англомовних творів австралійських, новозеландських, індійських, африканських письменників. Для організації проєктної роботи вихованців педагог застосовує роботу в малих групах. Проєкти про стереотипи комунікативної поведінки ровесників з англомовних країн і рідної країни, порівняння творчого шляху українських й англомовних письменників, створення віртуального літературного музею письменника тощо сприяють розвитку пізнавальних навичок, навчають продуктивного спілкування, що передбачає досягнення комунікативної мети, розвивають уміння критично оцінювати думку інших, обстоювати свої ідеї аргументовано, виявляти спільне й відмінне в літературних процесах тощо. Засобом презентування результатів роботи вихованців є мультимедійна презентація. Після її представлення варто організовувати дебати, дискусії, обмін думками.

Лексичні одиниці міжкультурного спілкування з національно-культурними компонентами використовуються для розв'язання завдань, що передбачають таке спілкування, під час якого відбуваються взаємовідносини, толерантне ставлення до висловлювань співрозмовника, відбувається аргументоване обстоювання власних переконань, вражень, досвіду та світосприйняття.

Емоційним підсиленням стає українознавчий зміст широкого кола інформації, з якою працюють вихованці, що викликає

інтерес до більш ґрунтового розкриття історії розвитку мовознавства і літературознавства, порівняння поетичних і прозових творів видатних письменників у рідній та англomовних країнах.

Українознавчий аспект у змісті освітнього процесу окреслює педагогічно доцільний вибір форм і методів навчання, застосування яких забезпечуватиме поглиблення й розширення у вихованців знань про життя та культуру українського й англomовних народів, українську та англійську мови в процесі еволюції, розвиватиме вміння і навички орієнтуватися у двосторонньому зв'язку між мовою і культурою, адже мова зберігає інформацію про культурні явища, а тому формує уявлення про культуру, навчатиме виявляти спільне й відмінне в культурах рідної країни й англomовних країн, зумовлюватиме необхідність переосмислення вихованцями важливості національно-культурних особливостей, значення української мови й культури для розвитку міжкультурної комунікації в полікультурному суспільстві (рис. 10).

Рисунок 10. Складники українознавчого аспекту

Отже, методичний аналіз упровадження українознавчого аспекту в роботу гуртка дає можливість стверджувати, що він є засобом, який забезпечує глибоке розуміння вихованцями унікальності рідної мови, формування відповідальності за її збереження та подальший розвиток, переконання, що українська мова представляє національну картину українського суспільства, а тому є невіддільною частиною світової культури.

2.2.7. Діалог культур

Сьогодні активізується процес глобалізації, що виникає внаслідок розвитку відкритої системи соціальних зв'язків, сприятливих для співробітництва в різних сферах життя суспільства, які мають відносно самостійні закони функціонування, але перебувають у тісному взаємозв'язку. Прагнення національної системи освіти інтегруватися в європейський освітній простір употужнює вимогу щодо підвищення рівня організації процесу навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування. Такий процес має бути переглянутим педагогами з урахуванням осучаснення цілей, змісту і технологій навчання іноземної мови в гуртках дослідницько-експериментального напрямку закладів позашкільної освіти.

В умовах глобалізації для освітнього процесу актуальним є використання діалогу культур, що забезпечує не лише розуміння іноземної мови, а й відкриває можливості пізнавати іншу культуру, виявити спільне й відмінне у порівнянні з рідною, порівнювати напрями, способи й засоби розвитку обох культур.

Мова має бути знаряддям комунікації, що розкриває зв'язок мови й культури та поглиблює розуміння культур як основ національно-мовних картин, і в процесі її вивчення варто закладати основи, необхідні для участі в діалозі культур.

Діалог культур — метод, що використовується у процесі навчання іноземної мови, спрямований на опанування іншомовного спілкування, зміст якого містить інформацію про країну, мова якої вивчається, і країну, громадянами якої є ті, хто її вивчає

Тому освітню діяльність мовознавчого та літературознавчого гуртка педагог спрямовує не лише на опанування граматики й лексики, ознайомлення з літературними доробками англомовних письменників, а й на осягнення культури англомовних країн, долання стереотипів, взаємодію, зближення, взаємозбагачення культурних кодів для формування спільної ментальності, пропаганди власної культури.

Використання діалогу культур дає можливість порівнювати особливості процесів і явищ в українській та англомовній культурах, добирати для спілкування лексичні одиниці з національно-культурним компонентом відповідно до умов комунікації, використовувати вербальні культурологічні знання в ситуаціях міжкультурного іншомовного спілкування, прогнозувати можливу вербальну і невербальну поведінку учасників міжкультурної взаємодії. На зазначене потрібно зважати під час розроблення змісту освітнього процесу в гуртку для формування у вихованців культурної неупередженості та готовності до спілкування в іншомовному культурному середовищі в контексті діалогу культур із дотриманням принципу рівноправності. Такий підхід забезпечує переосмислення культурної спадщини українського народу в межах світової культури, власного ставлення й сприйняття іншої культури та її цінностей, подолання етнокультурного центрizmu.

Узяти до уваги потрібно й те, що всі методи та форми організації діяльності гуртка в контексті діалогу культур спрямовуються на ґрунтовне вивчення культури українського народу та широке пізнання й розуміння культури англомовних країн. Тому організація освітнього процесу з використанням діалогу культур передбачає впровадження різних технологій навчання (розвивального, особистісно орієнтованого, навчання у співпраці, інтеграційного), методів (проектний, інтерактивний, проблемний, дослідницький тощо) і форм (дискусії; рольові ігри з міжкультурним змістом; спрямовані на порівняння лінгвокультур комунікативні культурознавчі дослідження, проекти, тренінги; інтерактивні вправи, завдання на зіставлення чи порівняння структури української й англійської мов, творів української й англомовної літератури та їх перекладів тощо). Читання

англомовних літературних творів або їх уривків, перегляд фільмів і різних відеоматеріалів, робота з автентичними джерелами про мову, розвиток науки, стиль життя застосовуються для виявлення спільного і відмінного в культурах народів.

Актуалізація знань про рідну країну й усвідомлене її порівняння з культурою англомовних країн відбувається в процесі виконання мовознавчих, літературознавчих завдань (виконання завдань лінгвістичних ігор і граматичних, лексичних інтерактивних вправ; написання есе, анотацій, відгуків; складання планів виступів; створення презентацій, відеоматеріалів, колажів, постерів, буктрейлерів тощо), які містять інформацію про порівняння фактів і явищ у мовах, стереотипи мислення, особливості комунікативної поведінки. Результатом є формування у вихованців цілісної лінгвокультурної картини світу (рис. 11).

Рисунок 11. Формування у вихованців лінгвокультурної картини світу

Для формування навичок вживання лексичних одиниць і фразеологічних єдностей лінгвокраїнознавчого характеру (лексикограматичні вправи й тести; кросворди, порівняльні таблиці для визначення ознак художнього стилю: емоційності, образності, багатства лексики; читання й аналіз текстів літературних творів і виконання пізнавальних, творчих, дослідницьких завдань за прочитаним тощо) педагог розробляє вправи із застосуванням методу діалогу культур. Також можуть використовуватися форми самостійної роботи вихованців, які стимулюють до пошуку інформації про стан розроблення наукових проблем, їх аналізу, що забезпечує розширення поняттєвого апарата, розвиває вміння й навички аналізувати й синтезувати знайдену інформацію з погляду діалогу культур, навчає презентувати результати власного дослідження та обстоювати сформовану позицію аргументовано, виявляти доброчесність, бути ініціативним і кмітливим у судженнях і резюмуванні.

Використання методу проєктів забезпечує творчу співпрацю й викликає колективне бажання досягти визначеної мети, розв'язати практично дослідницькі проблеми з урахуванням особливостей культури рідної країни й англomовних країн. В основі проєкту — проблема, для вирішення якої необхідні знання англійської мови, щоб мати змогу висловити власні переконання, а також великий обсяг інтелектуальних, творчих, комунікативних умінь і навичок (опрацювання інформації, творів для здійснення їх аналізу, узагальнення, формулювання висновків, представлення результатів роботи).

Навчання у співпраці — інтерактивна взаємодія в парах і групах — допомагає створити умови для активної спільної діяльності вихованців, що забезпечує розв'язання різних завдань, розвиває потребу постійно вдосконалювати свої мовні та творчі здібності. Для успішної взаємодії вихованців у зорієнтованих на діалог культур комунікативних ситуаціях використовуються методи рольового спілкування, що дають змогу висловлювати власну думку, зіставляти факти про культури українського й англomовних народів, порівнювати їх традиції, звичаї, культурні досягнення, стиль життя.

Проблемні завдання є засобом систематизації та застосування набутих культурознавчих знань, умінь і навичок; поглиблення уявлень про особливості різних культур під час активної освітньої, пізнавальної, дослідницької діяльності.

Важливим для візуалізації соціокультурної інформації та стимулювання комунікативної кроскультурної (зіставлення двох культур) узаємодії є ілюстративний матеріал, що супроводжує текстовий компонент для відбиття реальності культур країн. Такий матеріал доповнює зміст і підсилює його емоційно. Використання рольових ігор уможливорює інтерпретоване надання інформації про культуру так, як уявляють вихованці. У їх змісті презентуються тексти для читання, діалоги про різні сфери життя англомовних народів. Доцільно застосовувати дотекстові й післятекстові комунікативні завдання, що сприяють засвоєнню культурологічної інформації та спонукають до зіставлення соціальних і культурних явищ в англомовних країнах із подібними в українському суспільстві, зумовлюють висловлювати власну думку, робити узагальнення й доходити висновків щодо проблеми, яка досліджується.

За такого підходу здійснюється не лише інтегрування мовних і культурних аспектів на основі порівняння соціокультурних особливостей, а й формування загальнонавчальних інтелектуальних умінь, посилення мотивації до розв'язання комунікативних, пізнавальних і розвивальних завдань, що забезпечує досягнення мети науково-дослідницької діяльності з обраної мовознавчої чи літературознавчої проблеми.

Отже, для реалізації діалогу культур педагог має спрямовувати всі форми й методи роботи на формування у вихованців не лише розуміння особливостей іншої культури, толерантного ставлення до неї, а й усвідомлення національної самобутності й свого місця в полікультурному світі для успішного порозуміння та взаємоповаги учасників міжкультурної комунікації. Тому зміст усіх завдань розробляється для усвідомлення вихованцями важливості того, що і подібність, і відмінність культур допомагають розширити світогляд, сприяють самопізнанню та забезпечують культурну самоідентифікацію. Організація роботи гуртка дослідницько-експериментального напрямку з урахуванням діалогу культур є таким процесом, що забезпечує формування у вихованців навичок надавати відомості про рідну культуру за умов міжкультурної комунікації, виявляти відмінності й подібності в різних культурах, сприймати їх як важливу норму існування культур у сучасному світі.

2.2.8. Самостійна робота

Самостійна робота — засіб залучення вихованців до самостійного пошуку, осмислення, систематизації й закріплення знань; формування вмінь і навичок їх використання під час самостійної пізнавальної, пошукової й дослідницької діяльності

Нині одним з актуальних завдань для позашкільної освіти є розв'язання проблеми формування особистості, яка здатна до самовдосконалення й саморозвитку в процесі активної освітньої діяльності в гуртках закладів позаш-

кільної освіти. Мотивом є прагнення вихованців задовольнити інтереси та потреби в опануванні вмінь і навичок самостійного пошуку, аналізу необхідної для розв'язання освітніх, пізнавальних, творчих, дослідницьких завдань інформації, генерування ідей, узагальнення й висвітлення результатів зазначених видів діяльності в освітньому позашкільному соціумі. У цьому контексті важливості набуває проблема організації роботи гуртка, спрямованої на розуміння вихованцями необхідності досягнення мети й реалізації завдань засобами організованої педагогом самостійної діяльності як актуального складника цілісного освітнього процесу. Результативність самостійної роботи залежить від змісту завдань і їх взаємозв'язку, сукупності форм і методів, які використовуються для організації діяльності, що усвідомлюється вихованцями як вільна за вибором і внутрішньо мотивована для більш докладного опрацювання інформації чи навчального матеріалу.

Самостійна робота як форма освітньої діяльності передбачає володіння знаннями й набуття досвіду застосовувати їх для розв'язання практичних завдань, користуватись засобами навчання й організувати її раціонально. Зазначене забезпечує внутрішню вмотивованість і цілеспрямованість самостійної роботи, що підпорядковані індивідуальним інтересам і здібностям вихованців, формує почуття особистої відповідальності й задоволення від здійснення процесу пізнання. Тому перед педагогом стоїть завдання організації самостійної роботи, яка посилювала б бажання вихованців самостійно набувати знань для розв'язання

дослідницьких, пошукових, творчих завдань, що забезпечує особистісне самовдосконалення, самореалізацію й самоствердження.

Для організації самостійної роботи вихованців педагог має пам'ятати про основні завдання:

- поглиблення та розширення теоретичних знань;
- систематизацію та закріплення отриманих теоретичних знань і практичних умінь вихованців;
- формування самостійності мислення для розвитку дослідницьких умінь.

А також необхідно враховувати функції самостійної роботи:

- *освітню* — опанування нових знань й розширення набутих, формування вмінь і навичок їх творчого застосування для аналізування, структурування інформації та її застосування, прийняття рішень для розв'язання проблеми тощо;
- *пізнавальну* — активне застосування знань для розв'язання пізнавальних завдань;
- *прогностичну* — визначення мети й завдань на окремому етапі роботи, прогнозування кінцевого результату;
- *мотиваційну* — задоволення інтересів і потреб, усвідомлення якості й результативності самостійної роботи.

Використовуються такі види самостійної роботи: під безпосереднім керівництвом педагога та за його завданням (консультація; виконання вправ, творчих, індивідуальних, проєктних задач і завдань науково-дослідницької роботи тощо), без безпосередньої участі педагога, але за його завданнями (пошук і опрацювання інформаційних джерел, підготовка усних або письмових повідомлень, доповідей про результати роботи, рецензій, есе; розроблення презентацій, проєктів, постерів тощо).

Результативність організації самостійної роботи в гуртку дослідницько-експериментального напрямку підвищується за умови дотримання педагогом її основних принципів:

- науковості (глибоке засвоєння знань, які обґрунтовані сучасною наукою);
- організації навчання на дослідницьких засадах (залучення вихованців до активної науково-дослідницької діяльності, під час якої вони працюють із пізнавальною інформацією, що

допомагає розкрити нові аспекти у вивченні мовознавства і літературознавства, розвиває здатність самостійно досліджувати наукову проблему);

- зв'язку теорії з практикою (формування вмінь і навичок досягати визначеної мети, застосовувати набуті теоретичні знання на практиці);

- інтеграції (використання знань з інших наук для вирішення проблем, що виникають під час розв'язання завдань освітньої, пізнавальної, дослідницької діяльності);

- доступності (усвідомлене засвоєння теоретичних даних і їх використання для розв'язання практичних завдань);

- інтерактивності (обмін інформацією під час активної спільної діяльності в системах «вихованець — вихованець(-ці)», «педагог — вихованець(-ці)»);

- активізації самостійної роботи (формування критичного й творчого мислення, прагнення саморозвитку й самоосвіти);

- регламентації (визначення обсягу матеріалу та часових меж щодо виконання завдань).

Педагог використовує самостійну роботу, що може бути фронтальною або загальногруповою, коли всі виконують одне й те саме завдання; груповою — для виконання завдання формуються невеликі групи з 3–6 осіб кожна; парною — для створення схем, таблиць тощо; індивідуальною — для розв'язання індивідуальних завдань. Спільним для всіх видів є те, що робота реалізується в кілька етапів: визначення мети; конкретизація завдання (пізнавального, проблемного, практичного, творчого тощо); самооцінка готовності до виконання завдання самостійно; визначення засобів, способів і часу для їх розв'язання; самостійне розв'язання завдань; здійснення самоконтролю.

Зазвичай завдання для самостійної роботи складаються з кількох пунктів: тема, мета самостійної роботи; завдання; часові витрати на виконання самостійної роботи; послідовність дій, операцій; зразок виконання роботи; критерії оцінювання.

Під час їх розроблення педагог має керуватися такими критеріями:

- обсяг завдання має бути таким, щоб за умови володіння

необхідними для його розв'язання знаннями з однієї чи кількох наук вихованець мав час хоча б стисло відповісти на всі запитання (письмово, усно);

- завдання має містити запитання, що потребують точної відповіді (тести, аналіз речень, схеми, уточнювальні та доповнювальні запитання, інформаційний запит тощо);

- завдання має містити запитання, що передбачають самостійне опрацювання навчальної літератури;

- розв'язання завдання можливе за умови реалізації міжпредметних зв'язків, що уможливлюють розгляд мовних явищ на основі осмислення, узагальнення й систематизації відомостей, отриманих у процесі набуття знань із різних наук;

- завдання мають бути однакової складності.

Найбільш часто для організації самостійної роботи вихованців педагог використовує такі види завдань: за зразком (виконання типових завдань, різноманітних вправ за зразком для запам'ятовування способів дій у навчальних ситуаціях); реконструктивно-варіативні (застосування отриманих знань для розв'язання завдань і проблем, створення ситуацій, прийомів і методів пізнавальної діяльності, розвитку внутрішніх мотивів пізнання та розумової активності вихованців); частково-пошукові, або евристичні (розв'язання завдань під час самостійного активного пошуку на окремих етапах роботи над дослідженням — визначення проблеми, її формулювання й розроблення плану вирішення самостійно); творчо-дослідницькі (розв'язання завдань із використанням нестандартних підходів).

Засобами, що сприяють виконанню вихованцями завдань самостійно, є:

- джерела інформації (книги, статті в періодичних виданнях, інтернет-сайти) для пошуку, опрацювання й систематизації літератури відповідно до змісту наукового дослідження, ознайомлення зі змістом тексту для виявлення необхідних даних чи основної думки (ідеї), загального розуміння стану дослідження наукової проблеми, написання тез, плану, анотації, відгуку на наукову статтю тощо;

- ілюстративні матеріали (малюнки, рисунки, схеми, діаграми тощо) для підготовки відповідей на запитання, складання плану, відповіді або написання есе, виступу; складання ребусів, крос-

вордів; створення малюнків, рисунків, крокі й інших зображень за завданнями та формулювання різних видів запитань до них (множинний вибір, на відповідність, правильно / неправильно, коротка відповідь, відкриті питання); порівняння малюнків чи рисунків із характером героїв, подіями; створення таблиць, схем презентацій, буклетів, відеоматеріалів тощо;

- інформаційні технології для пошуку й опрацювання інформації для виконання завдань дослідження з обраної теми, мовознавчих і літературознавчих завдань, створення презентацій, аудіо- й відеоматеріалів, прослуховування художнього тексту; перегляду фільмів або їх фрагментів; роботи з оригіналом твору; розроблення творчих завдань за змістом або його частинами тощо.

Під час організації самостійної роботи для формування комунікативних і дослідницьких умінь і навичок застосовуються завдання творчого й науково-дослідницького характеру: складання словника наукових термінів; пошук сайтів для тих, хто вивчає англійську мову, ознайомлення з їх змістом, надання стислих відгуків, створення відеоматеріалів; розроблення мовознавчих і літературознавчих проєктів тощо. Після розв'язання завдань вихованці застосовують різні методи самоконтролю для зіставлення отриманих результатів із визначеною метою. Педагог здійснює контроль й аналіз виконання самостійної роботи вихованців, надає поради щодо усунення помилок. Якщо результат такої роботи не відповідає визначеній меті, то педагог пропонує використання інших способів і прийомів для вирішення проблеми й досягнення якісних результатів самостійної роботи.

Для організації самостійної роботи вихованців застосовуються різноманітні інноваційні педагогічні технології (рис. 12).

Технологія перевернутого навчання передбачає самостійне вивчення та подальше обговорення навчального матеріалу під час дискусії, рольової гри, вебквесту чи складання таблиць, схем, карт пам'яті, стрічок часу, колажів. Організація самостійної роботи за допомогою перевернутого навчання робить її більш результативною, оптимізує тимчасові витрати на вивчення навчального матеріалу загалом, умотивовує до активної комунікації іноземною мовою.

Самостійна робота в гуртку

- самостійний пошук, осмислення, систематизація й закріплення знань
- формування вмінь і навичок їх використання під час самостійної пізнавальної, пошукової й дослідницької діяльності

Функції

▪ освітня:
самостійне опанування нових знань, їх аналізування, структурування тощо | <ul style="list-style-type: none"> ▪ пізнавальна:
розв'язання пізнавальних завдань із допомогою самостійно набутих знань | <ul style="list-style-type: none"> ▪ прогностична:
визначення мети, завдань роботи, прогнозування результату | <ul style="list-style-type: none"> ▪ мотиваційна:
задоволення інтересів, потреб; усвідомлення якості й результативності |
|---|--|--|---|

Види

— за організацією

- **загальногруппова:**
виконання загального завдання (проекти, дискусії, аналіз проблемних ситуацій, інтерактивні вправи тощо)

- **группова:**
виконання завдання в групах із 3–6 осіб (ігри, інтерактивні вправи, проекти, підготовка до конкурсів і олімпіад)

- **парна:**
виконання завдання в парах (розроблення схем і таблиць, творчі завдання, завдання на взаємоперевірку тощо)

- **індивідуальна:**
виконання індивідуальних завдань (індивідуальні дослідницькі проекти, вправи, тестові завдання, есе, рецензії, завдання на самоконтроль тощо)

— за завданнями педагога

— з участю педагога:

- консультації
- вправи:
 - лексико-граматичні,
 - творчі, інтерактивні
- завдання:
 - пошукові
 - проектні
 - дослідницькі
 - тестові
- заходи науково-дослідницького спрямування:
 - конкурси
 - олімпіади
- ігри:
 - рольові
 - ділові
- проекти:
 - освітні
 - пошукові
 - дослідницькі
- тренінги тощо

— без участі педагога:

- пошук, опрацювання інформаційних джерел
- завдання:
 - усні
 - ※ повідомлення про проміжні і кінцеві результати роботи
 - ※ доповіді на конференціях
 - письмові:
 - ※ рецензії
 - ※ есе
 - ※ тези
- проекти:
 - пошукові
 - дослідницькі
- матеріали:
 - аудіо і відео
 - презентації
 - постери тощо

Завдання

Види

- репродуктивні (за зразком)
- реконструктивно-варіативні (застосування знань для розв'язання завдань)
- частково-пошукові, або евристичні (розв'язання завдань під час самостійного активного пошуку)
- творчо-дослідницькі завдання: однакова складність, урахування часу для виконання
- зміст: питання для самостійного опрацювання спеціальної літератури, реалізації міжпредметних зв'язків
- результат: узагальнення й систематизація знань

Критерії

- обсяг завдання: однакова складність, урахування часу для виконання
- зміст: питання для самостійного опрацювання спеціальної літератури, реалізації міжпредметних зв'язків
- результат: узагальнення й систематизація знань

Засоби

інноваційні освітні й інформаційно-комунікаційні технології, підходи тощо

Рисунок 12. Компоненти самостійної роботи в гуртку

Проектно-дослідницька технологія як засіб організації самостійної роботи вихованців передбачає, що результат має бути значущим теоретично та/чи практично. Вихованці самостійно визначають мету та формулюють завдання, виконання яких забезпечує її досягнення; визначають час на виконання проєкту, працюють із джерелами інформації, виявляють способи, засоби й реалізують творчий підхід до виконання завдань, здійснюють оцінювання та висвітлення результатів, що не лише забезпечує розвиток самостійності, а і її ефективність.

Усе зазначене вище дає підстави стверджувати, що самостійна робота вихованців є ефективним засобом розширення й поглиблення знань, формування умінь і навичок здійснення самостійної освітньої, пізнавальної, науково-дослідницької діяльності в гуртках дослідницько-експериментального напрямку в закладах позашкільної та загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Акпинар Л. Е. Інтерактивні технології навчання в початковій школі : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2014. 288 с.
2. Аносова А. В. Самопізнання та самовдосконалення як складові процесу формування комунікативної культури індивіда. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3361 (дата звернення: 20.10.2024).
3. Артеменко О. В. Методологічні підходи до формування готовності студентів ВНЗ до науково-дослідної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30. С. 94–98.
4. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган П. М. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. Київ : Форум, 2000. 271 с.
5. Бабенко Т. Навчання іноземних мов як чинник соціальної адаптації особистості в добу глобалізації. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2009. № 3. С. 90–94.
6. Барановська Т. П. Проблемно орієнтоване навчання у викладанні англійської мови як іноземної : навч. посіб. Вінниця, 2017. 164 с.
7. Басай Н. П. Реалізація культурологічного підходу через діалог культур у змісті навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 2 (39). С. 21–26.
8. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

9. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
10. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С 47–58.
11. Білецький В. В. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів у ВНЗ I–II рівнів акредитації у контексті екологічного виховання. *Теорія та методика вивчення природничо-математичних дисциплін* : збірник науково-методичних праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12. Рівне : Волинські обереги, 2009 р. С. 68–72.
12. Білоус О. С. Системний підхід у формуванні творчої активності майбутнього педагога. *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. № 1 (9). С. 227–232.
13. Бойко А. Е., Вербицький В. В., Корнієнко А. В., Литовченко О. В., Мачуський В. В. Інноваційний розвиток позашкільної освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» : метод. посіб. / за ред. В. В. Мачуського. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 223 с.
14. Бойко А. Е., Вербицький В. В., Корнієнко А. В., Литовченко О. В. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти : метод. посіб. / за ред. В. В. Мачуського. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 223 с.
15. Бойко А. Е., Вербицький В. В., Корнієнко А. В., Литовченко О. В., Мачуський В. В. Позашкільна освіта: додаткові можливості для розвитку особистості дитини. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Конві Прінт, 2021.
16. Бондар Л. М., Перепелиця Н. В. Застосування компетентнісного підходу в навчально-дослідницькій роботі в сучасному ПНЗ. *Формування творчих здібностей дітей та учнівської молоді в процесі пошуково-дослідницької діяльності в позашкільному навчально-виховному просторі: компетентнісний підхід, еколого-натуралістичний аспект* : метод. посіб. / за ред. Л. В. Тихенко. Суми : Університетська книга, 2010. С. 127–139.

17. Гальчун Н. П. Становлення міжкультурної компетентності як самостійного наукового напрямку. URL: <https://libvmi.volyn.ua/sites/default/files/2024-02/7.pdf> (дата звернення: 06.09.2024).
18. Генкал С. Е. Дидактична модель організації самостійної пізнавальної діяльності учнів профільних класів. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d58cd75f-ae0f-450d-9211-d43ad3fb4ff5/content> (дата звернення: 17.09.2024).
19. Гірний О. І., Швайн Р. І. Сучасна освітня парадигма в Україні — евфемізм чи поняття з конкретним змістом. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2307-4507/article/viewFile/35173/31182> (дата звернення: 10.08.2024).
20. Голованчук Л. П. Навчання учнів основної загальноосвітньої школи культурно-країнознавчої компетенції на уроках англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2003. 348 с.
21. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі* : збірник наукових праць. Вип. VII. Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55–62.
22. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyakipitannya-derzhavnihstandartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 04.08.2024).
23. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи — новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Харків : ВГ «Основа», 2018. 119 с.
24. Дубасенюк О. А. Підготовка майбутніх учителів до толерантної взаємодії в умовах полікультурного середовища. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. Вип. 36. С. 62–65.
25. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmk/https://core.ac.uk/download/pdf/32308608.pdf> (дата звернення: 10.06.2024).

26. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд : монографія. Київ : НДІУ, 2007. 44 с.
27. Зеленська О. П. Українознавча тематика у навчанні іноземних мов у ВНЗ МВС України. URL: <http://surl.li/rmrljz> (дата звернення: 07.08.2024).
28. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Частина 1. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyjpidhody-chastyna-1/> (дата звернення: 27.08.2024).
29. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Частина 2. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/> (дата звернення: 27.08.2024).
30. Іщук Н. В. Формування сучасного освітнього середовища на засадах інтегрованого підходу до навчання іноземної мови. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : зб. матеріалів Міжвузівської науково-практичної конференції. URL: <https://tk.lntu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/> (дата звернення: 17.08.2024).
31. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Житомир, 2005. 311 с.
32. Ключек Г. Інтеграція двох літератур — об'єктивна необхідність. URL: <https://osvita.ua/school/52907/> (дата звернення: 27.08.2024).
33. Касян Л. Г., Семенюченко О. В. Українознавство у навчально-виховному процесі. Основи методики викладання : наук.-метод. посіб. Київ : НДІУ, 2008. 56 с.
34. Колесник А. О., Мануєнкова О. О. Сутність змісту навчання іноземної мови. URL: <http://surl.li/qhewpr> (дата звернення: 05.06.2024).
35. Колоколова М. Установки на патерналізм як складова частина політичної культури українського суспільства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/socst_2013_1_19 (дата звернення: 17.06.2024).
36. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: симбіоз педагогічної науки і шкільної практики. *Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти:*

- симбіоз педагогічної науки і шкільної практики* : зб. матеріалів наук.-метод. інтернет-семінару (Київ, 23 вересня 2021 р.). Київ : Пед. думка, 2021. 87 с.
37. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : монографія / О. І. Бульвінська, Н. О. Дівінська, Н. О. Дяченко та ін.; за ред. О. Г. Ярошенко. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
 38. Королюк О. М. Самостійна робота студентів коледжів як засіб формування особистості майбутнього фахівця. URL: <http://surl.li/iqqihy> (дата звернення: 11.07.2024).
 39. Костенко Д. В. Дослідження поняття міжкультурної компетентності: теоретичний аспект. URL: [https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/kdvkta.PDF](https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/kdvkta.PDF) (дата звернення: 10.06.2024).
 40. Кравченко С. О. Науково-педагогічний аналіз понять «компетенція» та «компетентність». *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177). С. 41–47.
 41. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти : навч.-метод. посібник. 2-ге вид., допов. та перероб. Донецьк, 2015. 102 с.
 42. Лавриш Ю. Е. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 72–76.
 43. Кашук М. Дистанційне навчання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua> (дата звернення: 27.09.2024).
 44. Машкіна С. В., Усатенко Т. П., Хомич Л. О., Шахрай Т. О. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності : монографія. Київ : ІПООД НАПН України, 2016. 168 с.
 45. Методика викладання мовознавчих дисциплін у закладах освіти : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти / уклад.: Н. Ф. Венжинович, І. Я. Філак. Ужгород, 2023. 86 с.
 46. Мороз П. В., Мороз І. В. Практичні аспекти організації дослідницької діяльності в процесі навчання історії в основ-

- ній школі. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 4. С. 99–109.
47. Нова українська школа : поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
48. Науменко А. М. Мова і діалог культур. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Серія: Лінгвістичні науки*. 2016. № 22. С. 123–127.
49. Ножко І. О. Дослідницька компетентність як наукова категорія. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 1. С. 69–74.
50. Олійник А. М. Методика навчання морфології української мови старшокласників на профільному рівні. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 350 с.
51. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу : колективна монографія / В. В. Вербицький, О. В. Литовченко, Л. І. Ковбасенко та ін.; за ред. О. В. Литовченко. Київ : Педагогічна думка, 2012. 192 с.
52. Організація дистанційного навчання в школі : метод. рекомендації. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpglclefindmkaj/https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 27.09.2024).
53. Перепелиця Н. В. Позашкільна освіта : словник нових понять, термінів і неологізмів / Департамент освіти і науки Сумської облдержадміністрації, КЗ СОР – ОЦПО ТА РТМ. Суми : Нота-бене, 2019. 107 с.
54. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку : монографія у трьох книгах / Л. М. Бондар, Т. М. Кречетіна, Н. В. Перепелиця та ін.; за заг. ред. Л. В. Тихенко. Суми : ВТД «Університетська книга», 2013. Кн. 1. 270 с.
55. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку : монографія у трьох книгах / Л. М. Бондар, Т. М. Кречетіна, Н. В. Перепелиця та ін.; за заг. ред. Л. В. Тихенко. Суми : ВТД «Університетська книга», 2013. Кн. 3. 318 с.
56. Полякова В. Я. Зміст і сутність самостійної навчальної діяльності учнів старшої школи. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268533562.pdf> (дата звернення: 30.06.2024).

57. Пометун О. І. Діяльнісний підхід. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Прес, 2021. С. 250–251.
58. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
59. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
60. Про застосування англійської мови в Україні : Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 10.08.2024).
61. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
62. PISA: читацька грамотність / уклад.: Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ : УЦОЯО, 2017. 123 с. URL: http://pisa.testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/09/PISA_Reading.pdf (дата звернення: 30.10.2024).
63. Радул С. Г., Радул І. Г. Концептуальні основи діалогу культур в європейському освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 05: Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Спецвипуск. Т. 2. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 87–90.
64. Рамський Ю. С. Методична система формування інформаційної культури майбутніх вчителів математики : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2013. 56 с.
65. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2012. 224 с.
66. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2017. 628 с.
67. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в системі роботи Сумського територіального відділення МАН України : метод. посіб. / упор.: Л. М. Бондар, Н. В. Перепелиця, Н. Ю. Сидоренко; за заг. ред. Л. В. Тихенко. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2008. 296 с.

68. Семенов О. Освітнє середовище сучасного позашкільного навчального закладу: теоретико-методологічний аспект. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/144104> (дата звернення: 15.06.2024).
69. Сердюк Г. Педагогічні умови розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/68_2023/part_2/37.pdf (дата звернення: 14.06.2024).
70. Сидорчук Н. Г., Антонова О. Є. Мала академія наук як форма організації наукової діяльності учнів : метод. рекомендації. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. 35 с.
71. Сліпчишин Л. В. Методичні засади впровадження сучасних підходів у роботу гуртків : посібник. Львів : Сполом, 2015. 116 с.
72. Співачук В. О., Біленька С. М., Мазуркевич О. О. Навчання учнів загальноосвітньої школи культурно-країнознавчої компетенції. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/9643/9696> (дата звернення: 27.06.2024).
73. Старагіна І. П. та ін. Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7–9 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/16.08.2023/Intehrovanyy.movno-literaturnyy.kursukrmova.ukr.ta.zarub.literatury.7-9.kl.Starahina.ta.in.16.08.2023.pdf> (дата звернення: 18.06.2024).
74. Сьома С. О. Дослідницька робота молодших школярів — шлях до творчості в Малій академії наук України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 125. С. 367–370.
75. Сьома С. О., Тихенко Л. В. Міжнародне співробітництво Малої академії наук України: історичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 30–37.
76. Тверезовська Н. Т., Чередніченко Г. А. Метод діалогу культур у процесі викладання іноземних мов. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/73c09089-2147-4bb8-b824-62ef86ff8e44/content> (дата звернення: 23.09.2024).

77. Теличко Н. Зміст навчання іноземної мови з використанням культурологічного підходу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2011. Вип. 21. С. 191–195.
78. Тихенко Л. В. Розвиток творчих здібностей учнівської молоді в освітньо-виховній системі «Мала академія наук» : навч.-метод. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 120 с.
79. Товт В. А. Основи наукових досліджень та методика підготовки дипломних робіт : навч. посіб. / уклад. В. А. Товт. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2019. 139 с.
80. Тягло Н. В. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до організації науково-дослідницької діяльності учнів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 275 с.
81. Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей : монографія / В. В. Вербицький, Л. М. Бондар, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, В. В. Вербицький, Т. М. Кречотіна та ін.; за ред. В. В. Мачуського. Харків : Друкарня «Мадрид», 2015. 330 с.
82. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти.* 2011 № 2. С. 11–15.
83. Чайченко Н. Н., Пташенчук О. О. Педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх учителів біології. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.* 2016. IV (46). Iss. 97. P. 25–29.
84. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. 694 с.
85. Шиян О. Методичні рекомендації щодо розроблення концепції впровадження компетентнісного підходу до навчання у закладі професійної (професійно-технічної) освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2022/02/21/EU4Skills.metodychni.reccom.17.02.2022.pdf> (дата звернення: 13.09.2024).
86. Ягеньська Г. В., Степанюк А. В. Формування дослідницьких умінь школярів у галузі природничих наук (друга половина ХХ — початок ХХІ століття) : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. 282 с.

87. Яцина С. М., Кисіль Т. О. Особливості використання інтегрованих міжпредметних зв'язків на уроках рідної мови в Новій українській школі. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.4.17> (дата звернення: 11.10.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА»

*Рекомендовано для використання у освітньому процесі
науково-методичною радою Національного центру
«Мала академія наук України»
(протокол № 1 від 27.01.2023)*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний стан розвитку освіти передбачає необхідність більш ефективного використання потенціалу закладів позашкільної освіти. Реалізації означеного завдання сприяє впровадження компетентнісного підходу в їх діяльність, що визначається практичною спрямованістю й широкими можливостями для самореалізації особистості, формування її світогляду, набуття соціального досвіду, підготовки до суспільного життя й професійної діяльності.

Діяльність Малої академії наук України спрямована, зокрема, на формування у вихованців розуміння комплексності світу, усвідомлення багаторівневих зв'язків між наукою і життям. Упровадження сучасних форм і методів роботи в діяльність гуртків, секцій, відділень забезпечує розвиток, стимулювання і реалізацію творчого й інтелектуального потенціалу вихованців; залучає їх до пошукової, науково-дослідницької діяльності; сприяє формуванню активної життєвої позиції; задовольняє запити й потреби у професійному самовизначенні. Одним із засобів підвищення рівня освітньої

діяльності є розроблення навчальних програм, що реалізують потреби вихованців у розвитку їх інтелектуальних і творчих здібностей за обраним напрямом наукового дослідження.

Навчальна програма «Англійська мова та англomовна література» розроблена з урахуванням законів «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад, Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, Основних орієнтирів виховання учнів 5–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Створення навчальної програми обумовлюється необхідністю підвищення рівня освітньої діяльності гуртка дослідницько-експериментального напрямку, спрямованої на залучення вихованців до активної науково-дослідницької діяльності в галузі мовознавства та літературознавства.

Пропонована програма побудована на основі особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

Новизною програми є введення в її зміст сучасних форм і методів організації освітньої діяльності, спрямованої на формування у вихованців умінь і навичок розв'язування науково-дослідницьких завдань, використання змішаного навчання для забезпечення розвитку у вихованців проактивного підходу до освітньої діяльності.

Метою програми є формування у вихованців дослідницьких компетентностей у галузі мовознавства і літературознавства.

Основні **завдання** полягають у формуванні таких компетентностей:

- **пізнавальної:** поглиблювати теоретичні й практичні знання про сутність та етапи наукового методу пізнання, методи теоретичних і практичних досліджень, алгоритми дій у процесі застосування методів наукового пошуку; розвивати самостійну пізнавальну діяльність, що містить елементи методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, що пізнаються; формувати наукове мислення як невіддільну частину загальної культури й наукового світогляду;

- *практичної*: розвивати вміння і навички узагальнювати й систематизувати знання, порівнювати явища мови, продукувати ідеї для обґрунтування художнього аналізу та власної оцінки літературного твору; використовувати системний підхід до розв'язання наукових і практичних завдань у процесі освітньої та науково-дослідницької діяльності; застосовувати лінгвістичні й літературознавчі знання, загальнонаукові методи досліджень для виконання завдань науково-дослідницької роботи та сучасні освітні й комунікаційні ресурси для активної участі в освітній діяльності гуртка дослідницько-експериментального напрямку;

- *творчої*: формувати мотивацію до творчої активності в процесі виконання освітніх і дослідницьких завдань; реалізовувати потенційні творчі можливості; застосовувати творчий підхід до розв'язання завдань дослідницької роботи з обраної теми в галузі мовознавства / літературознавства;

- *соціальної*: розвивати базові життєві компетентності: здатність досліджувати й аналізувати явища навколишньої дійсності на основі системи знань, розуміти важливість наукових досліджень в галузі мовознавства / літературознавства, бути соціально активною особистістю зі сформованими позитивними якостями емоційно-вольової сфери (самостійність, ініціативність, відповідальність, доброзичливість), яка володіє нормами культури спілкування, умінням працювати в колективі, має потребу в подальшому особистісному розвитку й активній участі в житті суспільства.

Зазначена мета та завдання дають можливість орієнтувати вихованців на формування мовленнєвої компетентності під час виконання освітніх, творчих завдань, що забезпечують здійснення науково-дослідницьких пошуків, творчих підходів до розв'язання завдань науково-дослідницької роботи в галузі мовознавства / літературознавства.

Відповідно до міжнародного документа «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» ступінь володіння англійською мовою під кінець навчання за програмою має відповідати рівню B2.

Пропоновані теоретичні матеріали базуються на лексиці та завданнях, які відповідають поточним і майбутнім потребам

вихованців; сприяють узагальненню, систематизації знань з англійської мови / англомовної літератури, удосконаленню всіх видів мовленнєвої діяльності.

Для забезпечення високого рівня освітньої, дослідницької, пізнавальної, творчої діяльності зміст програми розроблено з урахуванням таких принципів: диференціації й індивідуалізації навчання, розвивального характеру освіти, гуманізації, культуровідповідності, зв'язку теорії з практикою, активності та самостійності.

Організація освітньої, творчої, науково-дослідницької діяльності в гуртку забезпечується в такій послідовності:

- попереднє ознайомлення з темою заняття, рекомендованими джерелами для самостійного опрацювання;
- організація освітньої, творчої та науково-дослідницької діяльності вихованців для забезпечення розв'язання завдань, визначених програмою роботи гуртка, і завдань індивідуальних дослідницьких проєктів.

Навчальна програма призначена для роботи з вихованцями віком 15–17 років. У програмі пропонується використання різних форм організації освітнього процесу: індивідуальне навчання, групову роботу, виконання завдань науково-дослідницьких робіт з обраних тем. На заняттях використовуються репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький методи, метод проблемного викладу, метод контролю і самоконтролю в освітній діяльності, що забезпечують формування у вихованців зазначених у завданнях компетентностей. Змістом програми передбачається застосування міжпредметних зв'язків, що сприяє формуванню у вихованців навичок осмислення, узагальнення, систематизації та використання знань, засвоєних під час вивчення навчальних предметів (українська мова та література, зарубіжна література, історія та ін.), для досягнення окресленої мети в процесі комунікації та розв'язання завдань дослідницької роботи.

Навчальна програма розрахована на два роки навчання:

- 1-й рік — основний рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень);
- 2-й рік — вищий рівень — 324 год на рік (9 год на тиждень).

Програма першого року навчання передбачає систематизацію знань про частини мови та часові форми активного і пасивного стану; ознайомлення з літературою Англії (від давньої літера-

тури до кінця XVIII століття) і літературою США XVII — початку XX століття, основами науково-дослідницької діяльності; формування навичок розв'язання завдань освітньої та дослідницької діяльності; роботу над індивідуальним дослідницьким проектом.

Програма другого року спрямована на поглиблення знань з англійської мови; ознайомлення з творчістю письменників Великої Британії XIX — початку XXI століття, США XX — початку XXI століття, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Індії, Африки; розвиток у вихованців умінь і навичок використовувати англійську мову в різних комунікативних ситуаціях; формування навичок здійснювати пошук і критичний аналіз інформації про актуальні проблеми в галузі мовознавства й літературознавства, комунікувати для розв'язання завдань освітньої й науково-дослідницької діяльності, презентувати результати наукового пошуку з обраної теми.

У процесі роботи гуртка передбачається використання широкого спектра сучасних освітніх ресурсів. Програма адаптована для проведення онлайн-занять на дистанційних платформах для навчання. Під час обрання ресурсів для роботи важливим є їх загальна доступність, можливість роботи як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні.

У межах індивідуальної роботи передбачається консультування з питань опрацювання й узагальнення результатів самостійної пошукової та дослідницької діяльності вихованців з обраної теми, їх підготовку до участі в конкурсних заходах лінгвістичного напрямку.

Оцінювання рівня сформованості іншомовних мовленнєвих вмінь і навичок здійснюється під час виконання вправ, тестових і творчих завдань. Рівень володіння науково-дослідницькою компетентністю визначається за результатами участі в конкурсах дослідницького спрямування та роботи над індивідуальним дослідницьким проектом. На заняттях широко застосовується контроль, самоконтроль і взаємоконтроль.

Програма може використовуватися для організації індивідуальної роботи відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 11.12.2008 № 1123).

Основний рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Морфологія	18	39	57
1.1. Частини мови	9	18	27
1.2. Часові форми активного і пасивного стану	9	21	30
1.2.1. Активний стан	5	13	18
1.2.2. Пасивний стан	4	8	12
Розділ 2. Синтаксис	7	14	21
2.1. Речення	4	8	12
2.2. Порядок слів у реченні	3	6	9
Розділ 3. Література Англії: від давньої літератури до кінця XVIII століття	24	48	72
3.1. Основи літературознавства	4	8	12
3.2. Епоха Середньовіччя	5	10	15
3.3. Доба Відродження	5	10	15
3.4. Просвітництво	5	10	15
3.5. Романтизм	5	10	15
Розділ 4. Література США XVI – початку XX ст.	22	44	66
4.1. Література XVI–XVII ст.	5	10	15
4.2. Література XVIII століття	5	10	15
4.3. Література XIX століття	6	12	18
4.4. Література кінця XIX – початку XX ст.	6	12	18
Розділ 5. Науково-дослідницька діяльність	36	66	102
5.1. Основи науково-дослідницької діяльності	3	6	9
5.2. Наукові розвідки в галузі мовознавства і літературознавства	2	4	6
5.3. Науково-дослідницька робота	23	40	63
5.4. Цифрові комунікації та наукова діяльність	2	4	6
5.5. Публічне мовлення і наукова діяльність	4	8	12
5.6. Заходи науково-дослідницького спрямування	2	4	6
Підсумок	—	3	3
Разом	108	216	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План, завдання роботи гуртка. Форми, засоби для навчання і комунікації.

Державна політика щодо розвитку англійської мови у сфері освіти в Україні. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Рівні володіння англійською мовою. Англійська мова, її роль у міжнародному спілкуванні.

Безпечна поведінка під час занять. Етика комунікування в колективі, значення дотримання правил спілкування.

Практична частина. Ознайомлення із засобами онлайн-ового (платформи) і офлайн-ового (групові й індивідуальні проекти, індивідуальні консультації, лекції, дискусії тощо) навчання в гуртку. Обрання засобів онлайн-ового навчання.

Зустріч з учнями — членами МАН України «Перші сходинки в науці».

Розділ 1. Морфологія (57 год)

1.1. Частини мови (27 год)

Теоретична частина. Частини мови, їх граматичні характеристики.

Іменник. Прості, похідні та складні іменники. Власні і загальні іменники. Обчислювані і необчислювані іменники. Множина і одна. Відмінки. Рід. Функції в реченні. Визначники іменників. Вживання іменників у функції означення.

Дієслово. Форми дієслова. Слослові (самостійні) і допоміжні дієслова. Функції дієслів у реченні. Правильні і неправильні дієслова.

Інфінітив, його форми. Об'єктний і суб'єктний інфінітивний комплекс, особливості вживання. Особливості перекладу об'єктного і суб'єктного інфінітивних комплексів українською мовою. Інфінітивний комплекс із прийменником. Функції інфінітива в реченні.

Модальні дієслова, їх уживання. Особливості модальних дієслів. Питальна і заперечна форми. Часові форми модальних дієслів. Еквіваленти модальних дієслів.

Герундій, його форми. Дієслівні й іменникові властивості герундія. Вживання герундія. Особливості перекладу герундія українською мовою.

Прикметник. Ступені порівняння. Підсилення порівняльного ступеня. Вживання прикметників у значенні іменників. Порядок, функції прикметника в реченні.

Числівник. Кількісні і порядкові числівники. Роки, дати, час. Дробові числа. Грошові одиниці.

Займенники, їх види. Форми займенників для однини і множини. Відмінки особових займенників. Вживання займенника *it*. Залежна і незалежна форми присвійних займенників. Число вказівних займенників. Питальні займенники. Місце займенника в реченні.

Прийменник. Форми прийменників. Граматичне і смислове значення прийменників. Місце прийменників у реченні.

Прислівник: загальні особливості. Групи прислівників.

Сполучники: визначення, класифікація. Сурядні сполучники. Підрядні сполучники. Сполучні слова.

Сполучники, прийменники, прислівники, що збігаються за формою.

Практична частина. Робота з довідниками з морфології, посібниками, граматичними таблицями. Виконання вправ на утворення множини іменників, іменників чоловічого і жіночого роду; визначення функції іменника, дієслова, інших частин мови в реченні; складання речень із правильними і неправильними дієсловами.

Визначення об'єктного і суб'єктного інфінітивних комплексів, герундія в реченні, виконання тестових завдань.

Переклад речень українською й англійською мовами з використанням об'єктного і суб'єктного інфінітивних комплексів, герундія.

Утворення речень за допомогою питальних займенників, обґрунтування місця прийменників у реченні.

Виконання вправ на використання прийменників, прислівників, сполучників у реченні; визначення вигуків, їх значення для підсилення висловлювання.

Виконання лексико-семантичних, граматичних творчих завдань.

Робота над текстами для визначення частин мови, їх функцій у реченні.

Редагування текстів із помилками й конструювання довершеного тексту.

1.2. Часові форми активного і пасивного стану (30 год)

1.2.1. Активний стан (18 год)

Теоретична частина. Часові форми активного стану. Форми простого (*Present, Past, Future Simple*), продовженого (*Present, Past, Future Continuous*), доконаного (*Present, Past, Future Perfect*), доконаного тривалого (*Present, Past, Future Perfect Continuous*) часу. Активний стан дієслів в українській і англійській мовах.

Питальні слова. Питальні речення і відповіді на запитання: типи й особливості формування.

Способи творення та використання *Future-in-the-Past Simple, Future-in-the-Past Continuous, Future-in-the-Past Perfect, Future-in-the-Past Perfect Continuous*.

Практична частина. Робота з граматичними таблицями, довідниками. Виконання вправ на використання часових форм активного стану, визначення особливостей їх вживання. Виконання тестових завдань. Розроблення тестових завдань.

Переклад речень з дієсловами активного стану англійською й українською мовами. Робота над формуванням запитань, що потребують повної відповіді, з дієсловами активного стану.

Читання й аналіз текстів, переклад англійською мовою, редагування перекладу. Опрацювання невеликих за обсягом текстів наукового спрямування. Аналіз анотацій до них.

Робота над письмовими повідомленнями з використанням часових форм активного стану: формулювання назви, написання тексту, удосконалення змісту, презентування результатів.

Підготовка усних повідомлень про наукові статті з використанням часових форм активного стану. Презентація повідомлень, обговорення.

Редагування текстів із помилками, конструювання довершеного тексту.

Написання й обговорення повідомлень із використанням часових форм активного стану. Визначення важливих тверджень у науковому тексті, написання тез із використанням часових форм активного стану, обговорення результатів.

Написання есе з використанням часових форм активного стану, їх аналіз, коригування.

1.2.2. Пасивний стан (12 год)

Теоретична частина. Утворення та використання часових форм пасивного стану: *Present, Past, Future Simple Passive, Present, Past, Future Perfect Passive, Present, Past, Future Continuous Passive.*

Особливості утворення питальної та заперечної форми пасивного стану.

Відповіді на запитання, особливості їх утворення.

Порівняльна характеристика вживання активного і пасивного стану.

Особливості перекладу речень із дієсловами пасивного стану українською мовою.

Практична частина. Робота з граматичними довідниками. Виконання граматичних вправ, тестів на вживання часових форм пасивного стану. Переклад речень українською й англійською мовами з використанням дієслів пасивного стану. Виконання вправ на перетворення активного стану в пасивний. Виконання тестових завдань.

Формування запитань, що потребують повної відповіді, з дієсловами пасивного стану.

Робота в групах: складання порівняльної таблиці «Часові форми дієслів в українській і англійській мовах», презентація й обговорення результатів.

Опрацювання усних повідомлень про наукові статті з використанням часових форм пасивного стану. Робота над виступом: формулювання назви, пошук й аналіз літератури за темою, написання, презентування результатів, обговорення, удосконалення змісту.

Написання коротких повідомлень / есе за заданою й самостійно обраною темою наукового спрямування з використанням часових форм пасивного стану, їх аналіз, виправлення помилок, презентування результатів і обговорення.

Робота над текстами наукового спрямування: читання й обговорення. Написання анотацій і тез виступів із використанням часових форм активного і пасивного стану, їх аналіз і коригування.

Розділ 2. Синтаксис (21 год)

2.1. Речення (12 год)

Теоретична частина. Типи речень: розповідні, питальні, спонукальні, окличні. Прості (поширені, непоширені) і складні (складносурядні, складнопідрядні) речення.

Головні члени речення: підмет, присудок. Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.

Практична частина. Робота з граматичними довідниками. Виконання граматичних вправ на визначення типів речень, членів речення.

Написання повідомлень із використанням різних типів речень, їх аналіз і коригування. Читання, редагування текстів із помилками, конструювання довершеного тексту.

2.2. Порядок слів у реченні (9 год)

Теоретична частина. Типи речень. Порядок слів у простому поширеному реченні. Прямий і непрямої порядок слів у реченнях. Особливості порядку слів у реченнях в українській і англійській мовах.

Складносурядні й складнопідрядні речення.

Пряма і непряма мова. Утворення непрямої мови, її використання в усних і письмових повідомленнях.

Практична частина. Виконання граматичних вправ і тестових завдань. Переклад речень українською й англійською мовами з дотриманням порядку слів, притаманному англійському реченню.

Виконання вправ із перетворення прямої мови на непряму.

Читання, редагування текстів із помилками, конструювання довершеного тексту.

Розділ 3. Література Англії: від давньої літератури до кінця XVIII століття (72 год)

3.1. Основи літературознавства (12 год)

Теоретична частина. Літературознавство. Основні й допоміжні галузі літературознавства. Літературний твір: зміст і форма, цілісність форми і змісту. Елементи змісту: тема, ідея, конфлікт, характери, пафос, тенденція. Літературні напрями й культурні епохи. Зміна типу художнього світосприйняття залежно від епохи.

Література і наука. Літературознавчі дослідження. Методи дослідження: історико-культурний, біографічний, порівняльно-літературний.

Практична частина. Виконання вправ: добирання з академічного тлумачного словника слів для характеристики героїв художніх творів, художньо-образного відтворення дійсності. Виконання творчих завдань на закріплення навичок користуватися історико-культурним, біографічним, порівняльно-літературним методами.

Робота над літературним твором: визначення форми, змістових і формальних елементів твору. Проєкт — мультимедійна презентація «Єдність змісту і форми — ознака художньої довершеності літературного твору».

3.2. Епоха Середньовіччя (15 год)

Теоретична частина. Середньовіччя: тисячолітній період в історії європейської культури. Пам'ятки англосаксонської літератури V–XI століть. Найдавніша англосаксонська поезія. Поема «Беовульф». Англосаксонська література. Лицарський роман. Легенди як джерело лицарських романів про короля Артура. Література нормандського періоду. Казки й байки. Протести проти католицької церкви й зростання національних почуттів у художніх творах XIV століття. Джон Вікліф — поет і перекладач Біблії. Джефрі Чосер — класик англійської національної літератури. Реалістичний життєствердний характер твору Джефрі Чосера «Кентерберійські оповідання».

Народні пісні й балади. «Робін Гуд» — балада антифеодального спрямування.

Практична частина. Виконання творчих завдань: визначення ознак християнського і язичеського світосприйняття у поемі «Беовульф». Написання есе за самостійно обраною темою про один із творів епохи Середньовіччя, їх аналіз. Робота в парах: складання порівняльної таблиці «Перші літературні пам'ятки української й англомовної літератури: спільне і відмінне», обговорення результатів.

Індивідуальний проєкт «Поведінкові стереотипи героїв українських легенд і казок й англійських народних пісень і балад».

Перегляд відеоматеріалів про життя і творчість Джефрі Чосера, обговорення.

Визначення художніх засобів викриття властивих суспільству негативних явищ у творі Джефрі Чосера «Кентерберійські оповідання».

Робота над виступом «Цикл балад про Робін Гуда: протиставлення образу ідеального суспільства феодальній Англії», презентування виступів, їх аналіз.

3.3. Доба Відродження (15 год)

Теоретична частина. Епоха Відродження.

Томас Мор «Утопія». Філіп Сідні «Аркадія». Едмунд Спенсер «Королева фей». Мелодійність і гармонійність поезій Едмунда Спенсера. Крістофер Марлоу — засновник англійської ренесансної трагедії.

Театр і драма. Вільям Шекспір — портретист людських пристрастей. Історичні хроніки, трагедії й комедії Шекспіра. Вільям Шекспір — автор сонетів. Поетичне новаторство митця.

Практична частина. Визначення структурно-композиційних особливостей, проблематики творів епохи Відродження.

Інтерактивні вправи «Хто зайвий», «Акваріум», «Рюкзак».

Перегляд, обговорення відеоматеріалів про життя і творчість Вільяма Шекспіра. Робота над тезами до виступу «Художній аналіз трагедії / комедії Вільяма Шекспіра».

Перегляд фрагментів із фільмів «Ромео і Джульєтта» і «Тіні забутих предків». Проєкт «Гімн кохання» (на прикладі творів «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра і «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського).

Робота з джерелами інформації про англійський театр епохи Відродження, аналіз результатів.

Написання й обговорення есе «Відродження — утвердження гідності й краси, розуму і волі, творчих сил людини».

3.4. Просвітництво (15 год)

Теоретична частина. Епоха Просвітництва: загальна характеристика. Література епохи Просвітництва: напрями, жанри, представники.

Даніель Дефо — творець просвітницького роману. Художні особливості, історико-літературне і філософське значення роману «Робінзон Крузо». Джонатан Свіфт — видатний сатирик XVIII століття. «Мандри Гуллівера»: жанрова природа і структура твору.

Генрі Філдінг — фундатор просвітницького соціально-психологічного роману. Художні особливості роману Генрі Філдінга «Історія Тома Джонса, найди». Новаторство поетичної спадщини Роберта Бернса.

Практична частина. Вправи, тестові завдання, інтерактивні вправи «Стисла характеристика героя твору», «До якого твору належить ілюстрація», «Встанови відповідність між світлиною і письменником», «Карусель», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Асоціативний куц», «Гронування».

Визначення художніх особливостей, історико-літературного і філософського значення роману Даніеля Дефо «Робінзон Крузо».

Перегляд, обговорення відеоматеріалів про життя і творчість Джонатана Свіфта. Обговорення тематики, проблематики, алегоричних образів роману Джонатана Свіфта «Мандри Гуллівера».

Творчий проєкт — мультимедійна презентація «Генрі Філдінг: відвертість і щирість героїв».

Підготовка й обговорення виступу «Поезії Роберта Бернса у перекладі Івана Франка». Написання есе «Художні особливості поезії Роберта Бернса».

3.5. Романтизм (15 год)

Теоретична частина. Романтизм у літературі, його пасивність і революційність.

Волелюбність у творчому доробку Джорджа Гордона Байрона «Паломництво Чайльда Гарольда». Романтика в поєднанні з революційним протестом у поезіях Персі Біші Шеллі. Історичний роман Вальтера Скотта «Айвенго».

Практична частина. Перегляд, обговорення відеоматеріалів про поетів-романтиків.

Робота в групах: визначення спільних і відмінних рис героїв у творах Джорджа Гордона Байрона, Персі Біші Шеллі, Вальтера Скотта, обговорення результатів.

Написання тез до виступу «Джордж Гордон Байрон: борець пером і мечем», їх аналіз. Підготовка повідомлення «Персі Біші Шеллі: виклик законам і традиціям», презентування й обговорення результатів.

Робота з інтернет-джерелами: пошук інформації про роман Вальтера Скотта «Айвенго», написання плану виступу.

Обговорення виступів. Інтерактивні вправи «Інтерв'ю з героєм», «Займи позицію», «Броунівський рух», «Доміно».

Творче завдання «Блог-рецензія»: написати й обговорити рецензії на прочитані твори.

Проект «Волелюбність у Джорджа Гордона Байрона і протест у Персі Біші Шеллі».

Створення атмосферного буктрейлера про один із літературних творів.

Розділ 4. Література США XVI – початку XX століття (66 год)

4.1. Література XVI–XVII століття (15 год)

Теоретична частина. Відкриття й колонізація Америки. Періодизація американської літератури, особливості її розвитку.

Колоніальна література. Образ Нового Світу в літературі.

Вільям Бредфорд — перший письменник Нової Англії. Фундаторка популярної літератури Мері Роуландсон. Пуританська поезія Анни Бредстріт.

Відкрита Америка. Епос корінних американців: гармонія з природою, справедливість і рівність.

Практична частина. Робота у групах над літературним твором на вибір: визначення форми, змістових і формальних елементів твору. Обговорення результатів роботи.

Пошук інформації для визначення факторів, що виділяють самобутність американської літератури XVI–XVII століття, написання повідомлень, обговорення результатів.

Інтерактивна вправа «Інтерв'ю з героєм» для визначення поведінкового стереотипу героя. Інтерактивні вправи «Займи позицію», «Броунівський рух», «Доміно».

Написання анотації до статті про творчість письменника, аналіз і редагування.

4.2. Література XVIII століття (15 год)

Теоретична частина. Просвітництво і молода республіка.

Прогресивні ідеї першого великого американського письменника Бенджаміна Франкліна.

Томас Джефферсон — гуманіст і борець за свободу людини.

Художній світ Чарльза Брокдена Брауна.

Корінна Америка в ліриці поета-патріота Філіпа Френо. Самовираження корінного населення й афроамериканців. Поезія Філіс Вітлі — стереотип американської суспільної свідомості.

Практична частина. Визначення структурно-композиційних особливостей, проблематики літературних творів епохи Просвітництва.

Вправа «Книжковий тест». Інтерактивна вправа «Крісло автора» («Серед мого відчаю я не гордюю зробити, що можу, для блага людства» (Брокден Браун)).

Написання есе на самостійно обрану тему про один із літературних творів епохи Просвітництва, їх аналіз і редагування.

Підготовка виступу «Есе Бенджаміна Франкліна: програма з удосконалення людської природи й суспільства», презентація й обговорення.

Мультимедійна презентація «Література США XVIII століття: розвиток національної свідомості та культурної ідентичності».

4.3. Література XIX століття (18 год)

Теоретична частина. Особливості розвитку США у XIX столітті.

Романтизм, його специфіка. Романтичний нативізм і гуманізм. Вашингтон Ірвінг — основоположник романтизму без сентиментів. Творчість Натанієля Готорна: традиції американської романтичної новели-казки.

Зображення життя корінного населення у творах Джеймса Фенімора Купера. Зображення суворої реальності рабства у творах Гаррієт Бічер-Стоу.

Філософія Ральфа Емерсона: у поєднанні логічного й естетичного способів пізнання дійсності людське знання набуває максимум своєї життєвої сили. Едгар Аллан По — основоположник детективного жанру. Творчість Германа Мелвілла: від образів-символів до романтичної філософії буття. Новаторський стиль поезій Емілі Дікінсон. Військові оповідання Амброза Бірса. Поезії Волта Вітмена: оптимізм і впевненість.

Практична частина. Творче завдання «Дизайн книжкової обкладинки». Інтерактивні вправи «Рюкзак» («Романтичний нативізм — дослідження своєї рідної країни»), «Велике коло» («Романтичний гуманізм та його інтелектуальні, моральні та емоційні вияви»).

Робота над уривком літературного твору Джеймса Фенімора Купера, визначення художніх засобів зображення героїв, пейзажів. Перегляд, обговорення фрагментів фільму за твором Джеймса Фенімора Купера.

Аналіз літературного твору Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома»: обговорення його впливу на культуру і тогочасну політику. Перегляд, обговорення фрагментів фільму «Хатина дядька Тома».

Написання, аналіз тез до повідомлення про один із літературних творів XIX століття.

4.4. Література кінця XIX — початку XX століття (18 год)

Теоретична частина. Історичні події у США на межі століть, їх вплив на літературу.

Реалізм. Натуралізм.

О. Генрі: вплив випадку на героя і несподівана розв'язка. Френсіс Брет Гарт — творець образу Дикого Заходу. Американський характер й «американська мрія» у творах Марка Твена.

Реальні зображення героїв у творах Теодора Драйзера. Пригодницькі оповідання й романи Джека Лондона.

Практична частина. Робота зі словником: добирання слів для характеристики героїв, художньо-образного відтворення дійсності в літературних творах.

Вправи, тестові завдання «Стисла характеристика героя твору», «До якого твору належить ілюстрація», «Установи відповідність між світлиною і письменником», інтерактивні вправи «Утрачена інформація», «Мудрі сови».

Читання уривків із творів Марка Твена, визначення художніх особливостей, літературного значення.

Обговорення тематики, проблематики, образів у романах Теодора Драйзера.

Творчий проєкт — мультимедійна презентація «Творчість Джека Лондона: втілення мрії про героїзм і романтику».

Написання есе «Художні особливості творів О. Генрі». Краудсорсинговий проєкт «Література кінця XIX — початку XX століття: пошук нових форм відображення дійсності».

Розділ 5. Науково-дослідницька діяльність (102 год)

5.1. Основи науково-дослідницької діяльності (9 год)

Теоретична частина. Наука: мета, завдання, основні функції. Наукові теорії. Наукові дослідження, їх види. Методи наукового дослідження. Етапи виконання наукового дослідження. З історії розвитку науки в Україні.

Національна академія наук України. Мала академія наук України.

Наукові й інформаційні джерела, їх опрацювання. Аналітична діяльність під час роботи з джерелами.

Науковий інтерес, його роль у поглибленні знань і розширенні кругозору.

Творчість і науково-дослідницька робота, творчий підхід до розв'язання завдань. Критичне мислення, його значення для наукової діяльності.

Науковий стиль.

Організація робочого часу для здійснення наукового дослідження.

Науково-дослідницька робота учнів — членів МАН України.
Академічна доброчесність. Основні принципи академічної доброчесності.

Практична частина. Опрацювання наукових, інформаційних джерел мовознавчого / літературознавчого спрямування. Робота з гіпотезами: теорії й моделі, що описують мову.

Робота з науковими статтями в галузі мовознавства / літературознавства, аналіз і обговорення.

Зустрічі з учнями — членами МАН України, викладачами закладів вищої освіти та педагогами, які опікуються роботою наукових товариств учнів.

Виконання інтерактивних вправ: «Шкала думок» («Навчання і науково-дослідницька діяльність учня»), «Займи позицію» («Наука — це пошук істини» (Д. Томпсон)), «Акваріум» («Наука придатна лише для сильних розумів» (Мішель де Монтень)).

Дискусії «Академічна доброчесність і плагіат», «Як стати успішним науковцем».

5.2. Наукові розвідки в галузі мовознавства і літературознавства (6 год)

Теоретична частина. Мовознавча і літературознавча галузь у науці. Наукові дослідження з мовознавства / літературознавства. Методи дослідження. Загальні / спеціальні принципи наукових досліджень.

Актуальність лінгвістичних / літературознавчих досліджень для розвитку філологічної науки.

Англомовні дослідження, їх актуальність. Проблематика сучасних досліджень англійської мови / англійської літератури вітчизняними лінгвістами / літературознавцями.

Науково-дослідницька робота учнів — членів Малої академії наук України в галузі мовознавства. Тематика мовознавчих / літературознавчих науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Практична частина. Робота з літературою. Інтерактивні вправи для обговорення актуальності лінгвістичних / літературознавчих досліджень.

Круглі столи з науковцями закладів вищої освіти, учнями — членами Малої академії наук України.

Формулювання тем науково-дослідницьких робіт з урахуванням сучасної проблематики досліджень англійської мови / англомовної літератури.

Дискусія «Сучасні лінгвістичні дослідження: їх актуальність для розвитку науки».

5.3. Науково-дослідницька робота (63 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька робота — індивідуальний дослідницький проєкт. Складники індивідуального проєкту: дослідницька робота, постерний захист, виступ на науковій конференції.

Структура дослідницької роботи, загальні вимоги до її оформлення.

План роботи над індивідуальним дослідницьким проєктом.

Дослідницька робота: мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, гіпотеза.

Методи дослідження.

Практична частина. Розроблення плану роботи над індивідуальним дослідницьким проєктом. Обґрунтування актуальності, визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідницької роботи. Формулювання гіпотези.

Обрання методів дослідження.

Бібліографічний пошук наукової інформації на тему проєкту, її критичне осмислення.

Формулювання власних думок, їх письмовий виклад. Удосконалення й оптимізація положень.

5.4. Цифрові комунікації та наукова діяльність (6 год)

Теоретична частина. Інформаційно-комунікаційні технології. Значення інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення наукових досліджень.

Сучасні освітні вебресурси. Пошукові системи. Хмарні технології. Електронні бібліотеки, їх можливості.

Цифрова грамотність і цифрова культура.

Англомовні цифрові ресурси, особливості роботи з ними. Особливості спілкування в англомовному цифровому середовищі.

Практична частина. Створення пам'ятки безпечної роботи в мережі Інтернет.

Виконання інтерактивних вправ для формування інформаційно-цифрової компетентності. Робота з інтернет-ресурсами для формування знань і визначення їх рівня.

Робота з вебресурсами й пошуковими системами: пошук інформації для розв'язання завдань науково-дослідницької роботи. Пошук електронних бібліотек, робота в електронних бібліотечних системах. Створення матеріалів у хмарному сервісі «Office 365 Education».

5.5. Публічне мовлення і наукова діяльність (12 год)

Теоретична частина. Ораторське мистецтво, його важливість для науки.

Наукова доповідь і дискусія: мета й завдання. Вимоги до виголошення наукової доповіді та ведення дискусії. Етапи спілкування з аудиторією (докомунікативний, комунікативний, посткомунікативний).

Інструменти публічного виступу: вислови, фрази, кліше.

Практична частина. Підготовка питань для обговорення повідомлень. Робота над повідомленнями про стан роботи над науково-дослідницьким проєктом. Аналітична робота над результатами повідомлень: виявлення недоліків, коментарі, поради, побажання.

Рольова гра «Успішна промова та управління увагою слухачів: вислови, фрази й кліше англійською та українською мовами».

Інтерактивні вправи: інформаційна (виступ «Цілеспрямований рух до розв'язання завдань наукового дослідження»), опрацювання дискусійних питань (дебати «Шлях до успіху в науці: красномовство чи лаконічність»).

5.6. Заходи науково-дослідницького спрямування (6 год)

Теоретична частина. Заходи науково-дослідницького спрямування: мета й завдання, вимоги щодо участі в них.

Заходи Малої академії наук України для підтримки обдарованих і талановитих дітей.

Англійська мова — мова спілкування під час заходів різних організаційних рівнів.

Практична частина. Збирання, оброблення, систематизація матеріалів для конкурсних робіт. Оформлення робіт на конкурс.

Підготовка та участь у конференціях, конкурсах, фестивалях наукового спрямування різних організаційних рівнів, обговорення результатів.

Зустрічі з учасниками й переможцями конкурсних заходів для дітей та учнівської молоді.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік.

Презентація результатів роботи за науково-дослідницькими проектами, їх аналіз, розроблення рекомендацій щодо подальшої роботи над ними.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *пізнавальна:* використання методів теоретичних і практичних досліджень у процесі наукового пошуку; застосування знань із мовознавства / літературознавства в освітній і науково-дослідницькій діяльності;

- *практична:* аналізування висловлювань для визначення основної думки, мети висловлювання й оцінювання комунікативної ситуації; здійснення взаємодії для реалізації намірів у межах комунікативної ситуації; застосування знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування, розуміння мети висловлювань інших і допомагають бути зрозумілим у процесі спілкування, розкрити тему й основну думку з дотриманням комунікативної спрямованості; комунікування відповідно до мети й завдань спільної освітньої, науково-дослідницької, інших видів діяльності з дотриманням етичних норм спілкування; організування робочого часу для реалізації систематичної науково-дослідницької діяльності; проведення наукового дослідження з обраної теми на основі принципів академічної доброчесності; дотримання вимог щодо оформлення дослідницької роботи

учня — члена МАН України; застосування освітніх платформ під час онлайн-навчання;

- *творча*: використання творчого підходу до представлення й захисту результатів роботи над завданнями індивідуального дослідницького проекту;

- *соціальна*: розуміння важливості наукових досліджень у галузі мовознавства і літературознавства для самовизначення й саморозвитку; володіння нормами культури спілкування.

Вищий рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	2	3
Розділ 1. Синтаксис	4	11	15
1.1. Головні члени речення	2	4	6
1.2. Другорядні члени речення	1	5	6
1.3. Пунктуація в англійському реченні	1	2	3
Розділ 2. Лексикологія. Фразеологія. Стилїстика	13	29	42
2.1. Лексикологія	4	8	12
2.2. Англїйська фразеологія	3	9	12
2.3. Стилїстика	6	12	18
Розділ 3. Література Великої Британії XIX — початку XXI столїття	20	46	66
3.1. Література Вікторїанської епохи	5	13	18
3.2. Модернізм	4	11	15
3.3. Екзистенціалїзм	5	10	15
3.4. Постмодернізм	6	12	18
Розділ 4. Література США XX — початку XXI столїття	19	41	60
4.1. Література початку і середини XX столїття	10	23	33
4.2. Література кінця XX — початку XXI столїття	9	18	27
Розділ 5. Англїйськомовна література Канади, Австралїї, Нової Зеландїї, Індїї, Африки	9	21	30
5.1. Англїйськомовна література Канади	3	6	9
5.2. Англїйськомовна література Австралїї	3	6	9

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
5.3 Англомовна література Нової Зеландії	1	5	6
5.4. Англомовна література Індії й Африки	2	4	6
Розділ 6. Основи мовленнєвої комунікації	4	8	12
6.1. Мовленнєва комунікація	2	4	6
6.2. Лінгвокраїнознавчий аспект у спілкуванні	2	4	6
Розділ 7. Науково-дослідницька діяльність у галузі мовознавства і літературознавства	26	67	93
7.1. Індивідуальний дослідницький проєкт	23	58	81
7.2. Перспективи досліджень у галузі мовознавства і літературознавства	2	4	6
7.3. Організаційно-масові заходи наукового спрямування	1	5	6
Підсумок	—	3	3
Разом	96	218	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План, завдання роботи гуртка. Робота гуртка в режимі змішаного навчання. Електронні інформаційні, освітні та інформаційно-телекомунікаційні ресурси для змішаного навчання.

Практична частина. Обговорення, обрання ресурсів для роботи гуртка в умовах змішаного навчання.

Аналіз результатів роботи над науково-дослідницьким проєктом у літній період.

Розділ 1. Синтаксис (15 год)

1.1. Головні члени речення (6 год)

Теоретична частина. Головні члени речення. Підмет. Присудок.

Складний підмет. Складний присудок.

Практична частина. Виконання вправ на визначення головних членів речення, складного підмета і присудка. Переклад речень англійською мовою з вживанням складного підмета і присудка. Виконання тестових завдань.

Редагування текстів з помилками. Робота з науковими статтями: читання, аналіз, написання тез і повідомлень, представлення й обговорення результатів.

1.2. Другорядні члени речення (6 год)

Теоретична частина. Другорядні члени речення. Додаток. Складний додаток. Означення. Обставина. Інші елементи речення, що не є його членами.

Практична частина. Виконання вправ на визначення головних і другорядних членів речення. Виконання вправ на визначення складного підмета і присудка. Переклад речень англійською мовою з вживанням складного додатка. Виконання тестових завдань.

Написання, рецензування есе.

1.3. Пунктуація в англійському реченні (3 год)

Теоретична частина. Розділові знаки. Пунктуація в англійській мові.

Складні речення з різними видами зв'язку.

Практична частина. Виконання вправ на пояснення використання пунктуаційних знаків у реченні. виправлення помилок у реченнях, текстах.

Розділ 2. Лексикологія. Фразеологія. Стилистика (42 год)

2.1. Лексикологія (12 год)

Теоретична частина. Лексика. Лексичне значення слова. Однозначні і багатозначні слова. Стилистично й емоційно забарвлені та нейтральні слова.

Синоніми й антоніми (лексичні й контекстуальні), омоніми.

Групи слів за походженням і сферою використання.

Практична частина. Робота зі словниками різних видів (тлумачним, синонімів та антонімів, фразеологічним тощо), схемами, таблицями.

Створення мультимедійного мініпроєкту «Багатозначні слова в українській і англійській мовах».

Виконання завдань лінгвістичних ігор, лексичних і логікосемантичних вправ.

Робота з науковими текстами: визначення думки автора, пошук фактів для її підтримання чи спростування, написання анотації, відгуку.

2.2. Англійська фразеологія (12 год)

Теоретична частина. Фразеологізми в англійській мові, їх ознаки та властивості.

Фразеологічні словники. Фразеологізми в наукових текстах.

Фразеологізми в українській та англійській мовах.

Практична частина. Опрацювання джерел інформації про фразеологізми в англійській мові. Робота зі словниками.

Вправи на визначення фразеологізмів, пояснення їх значень, порівняння українських й англійських фразеологізмів, заміну словосполучень фразеологізмами, використання фразеологізмів для редагування речень.

Робота з науковими текстами для визначення й тлумачення фразеологізмів і написання повідомлень про результати роботи з використанням фразеологізмів.

2.3. Стилїстика (18 год)

Теоретична частина. Стилї. Стилїстика. Стилїстичні засоби.

Науковий стилї, його особливості та жанри. Форми висловлювання в науковому тексті.

Функціональні стилї в англійській та українській мовах, їх ознаки.

Практична частина. Вправи на визначення стилїв, їх ознак.

Робота з літературою: визначення належності тексту до окремого стилю за стилїстичною маркованістю лексики; добирання зразків текстів різних стилїв українською й англійською мовами. Аналіз текстів для визначення стилїстичних засобів. Редагування текстів із помилками, конструювання стилїстично довершених текстів.

Виконання завдань для виявлення засобів вираження наукового стилю, аналіз результатів. Редагування текстів наукового стилю.

Робота над анотаціями до статей наукового змісту. Написання анотацій, їх аналіз.

Розділ 3. Література Великої Британії XIX — початку XXI століття (66 год)

3.1. Література Вікторіанської епохи (18 год)

Теоретична частина. Епоха королеви Вікторії. Вікторіанство як світогляд. Література Вікторіанської доби: загальна характеристика. Провідні напрями в літературі XIX століття.

Життя і творчість Чарльза Дікенса. Унікальна авторська манера, індивідуальний стиль письменника.

Жіноча література Вікторіанської епохи. Соціально-політична тематика творів Елізабет Гаскелл. Творчість сестер Бронте: мелодраматизм, романтизм і елементи поезики. Інтелектуально психологічний і морально-емоційний характер романів Джордж Еліот.

Інтелектуальний і психологічний вектори зображення людини й суспільства у творах Джорджа Мередіта. Вілкі Коллінз як один із творців жанру детективного роману.

Казки-нісенітниця — інтелектуальна, іронічно-пародійна проза Льюїса Керрола.

Засновник неоромантизму Роберт Льюїс Стівенсон. Детективні твори Артура Конан Дойля.

Редьярд Кіплінг: голос вікторіанського імперіалізму.

Інтелектуальний роман Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея».

Практична частина. Вправи, тестові завдання «Розподіліть твори за напрямками», «Письменники і їх твори», «Про кого йдеться в цитаті», «Установіть відповідність між світлиною і письменником».

Написання повідомлень про творчість письменника (на вибір), обговорення результатів.

Інтерактивні вправи «Вгадайте літературного героя за описом», «Світська розмова», «Блеф-турнір: закохані літературні герої». Складання й розгадування ребусів «Англійська література у Вікторіанську епоху», «Герої творів».

Виконання творчого завдання: визначення ознак детективного жанру в літературному творі, представлення й обговорення результатів.

Перегляд, обговорення уривків з фільму «Аліса в країні чудес».

Написання есе на самостійно обрану тему про один із творів Вікторіанської епохи, їх аналіз.

Перегляд фрагментів фільму «Портрет Доріана Грея», виконання вправ «Чистий аркуш», «Лист режисеру», «Афіша». Дискусія «“Будь собою. Інші ролі вже зайняті” (Оскар Вайльд)».

Робота в групах: розгляд теми «Зовнішня і внутрішня дисгармонія героя» (на прикладі творів української та англійської літератури), обговорення результатів.

Робота в парах: графічне ілюстрування твору української та англійської літератури, представлення й обговорення результатів.

Створення атмосферного буктрейлера про один із літературних творів.

Проект-конкурс «Літературний марафон». Проект — мультимедійна презентація «Ключові напрями англійської літератури XIX століття».

3.2. Модернізм (15 год)

Теоретична частина. Модернізм, характерні ознаки й особливості. Зміни в літературному процесі Англії.

Творчість Джеймса Джойса, Вірджинії Вулф, Девіда Герберта Лоуренса — внесок в оновлення і розвиток англійської літератури.

Сатира й алегорія драматурга Бернарда Шоу. Контрастність світоглядних переконань і роздуми про соціальні хвороби нації Джона Голсуорсі.

Фантастика й невтішні прогнози Герберта Веллса щодо майбутнього людства.

Політичні алегорії Джорджа Орвелла.

Морально-естетичні пошуки Олдоса Хакслі. Соціально-філософські романи Грема Гріна.

Психологічна і філософська проза Маргарет Дреббл, Сьюзен Хілл.

Соціально-політична проблематика романів Джеймса Олдріджа.

Практична частина. Інтерактивні вправи, тестові й творчі завдання «Якому герою належать слова», «Якщо змінити характер героя, то...», «Наділимо героя іншими рисами», «Крісло автора».

Перегляд, обговорення відеоматеріалів про Джорджа Орвелла.

Робота з джерелами інформації про творчість письменника, аналіз результатів, написання повідомлення. Дискусія з елементами ігрового моделювання про життя і творчість письменника.

Проект «Новаторство української й англійської драматургії ХХ століття». Структуровані дебати «Екстравагантність й естетичні погляди Бернарда Шоу».

3.3. Екзистенціалізм (15 год)

Теоретична частина. Екзистенціалізм: сутність, характерні ознаки. Екзистенціалізм в англійській літературі. Екзистенціалізм як жанр повоєнної прози: філософізм творів Айріс Мердок, психоаналітичний стрижень у творчості Джона Фаулза, осмислення світу у творах Вільяма Голдінга, філософсько-релігійні проблеми в доробку Мюріел Спарк.

Практична частина. Вправи «Установіть відповідність між героєм і його діями», «Згадайтесь, хто герой, за описом», «Доберіть ілюстрації до твору», «Визначте героя (героїв) за назвою твору». Інтерактивні вправи «Два, чотири, усі разом», «Мікрофон», «Коло ідей».

Перегляд, обговорення матеріалів про творчість Айріс Мердок, Мюріел Спарк.

Написання, презентування, аналіз есе про творчість одного із письменників.

3.4. Постмодернізм (18 год)

Теоретична частина. Постмодернізм. Національна специфіка становлення постмодернізму в літературі Великої Британії. Жанрова багатомірність сучасного британського постмодерністичного роману.

Джон Фаулз: набуття самосвідомості як необхідної умови для досягнення свободи. Творчість Джонатана Коу: рознесена на шматки сучасність. Антонія Сьюзен Баєтт: здатність говорити зі всіма про все. Автор книг, який не потребує представлення, — Джоан Роулінг. Улюбленець дітей і дорослих Майкл Бонд. Джон Рональд Руел Толкін: в обіймах фентезі. Морально-філософські узагальнення й тонкий психологічний аналіз Грема Свіфта. Вільям Джеральд Голдінг: проблеми людського буття без рецептів їх вирішення. Роальд Дал: бачення світу, наповнене містикою та абсурдом. Джуліан Барнс: виховання почуттів. Антигерої Мартіна Луїса Еміса. Мультикультуралізм Кадзуо Ішігуро. Ієн Мак'юен: тонкі постмодерністські ігри з читачем. Зеді Сміт як надія англійської літератури нового тисячоліття.

Практична частина. Вправи, тестові завдання «Відновіть послідовність подій», «Літературне лото», «Істинне — хибне», «Хмара слів», «Уважний читач».

Перегляд, обговорення відеоматеріалів про творчість Джеральда Голдінга, Зеді Сміт. Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу «Творчість Джоан Кетлін Роулінг і Джон Рональд Руел Толкін: втілена в романах невичерпна фантазія».

Пошук, опрацювання матеріалів про лауреатів Нобелівської премії, представлення й аналіз результатів роботи. Мультимедійна презентація «Письменники Великої Британії — лауреати Нобелівської премії».

Проект — мультимедійна презентація «Золоті сторінки англійської літератури».

Розділ 4. Література США XX — початку XXI століття (60 год)

4.1. Література початку і середини XX століття (33 год)

Теоретична частина. Напрями американської літератури у XX — на початку XXI століття: реалізм, модернізм, постмодернізм. Суспільство після Першої світової війни.

Новаторство Шервуда Андерсона у жанрі новелістики. Ернест Гемінгвей: творчість, невіддільна від часу. Письменник-модерніст Вільям Фолкнер: творчість поза подіями й часом.

Афроамериканська література. Гарлемський ренесанс: Жан Тумер, Ленгстон Г'юз, Вільям Дюбуа, Зора Ніл Герстон. Теодор Драйзер: споглядання за життям. Регіональна своєрідність творів Джона Стейнбека. Джеймс Болдвін: засудження сепаратизму. Курт Воннегут: больові точки американської свідомості. Психологічна проза на фантастичній основі Рея Бредбері. Дух епохи в романі Гарпер Лі. Відображення американського суспільства у творах Джерома Девіда Селінджера. Американська драма. Юджин О'Ніл, Ліліан Геллман.

Практична частина. Вправи, творчі завдання «Вгадайте літературного героя за описом», «Якому герою належать слова», «Якщо змінити характер героя, то...», «Наділимо героя іншими рисами», «Письменники і їх твори», «Встановіть відповідність між світлиною і письменником». Складання й розгадування ребусів «Письменники й літературні твори XX століття», «Герої творів». Інтерактивні вправи «Кола Венна», «Крісло автора». Виконання творчого завдання: визначення ознак жанру в літературному творі, представлення й обговорення результатів.

Перегляд фрагментів фільму «Вбити пересмішника», знятого за однойменним романом Харпера Лі. Виконання інтерактивних вправ «Записник режисера» (визначити послідовність висловлювань героїв, видрукованих кадрів із фільму), «Кола Венна».

Написання рецензії на самостійно обрану тему про один із літературних творів початку і середини XX століття, їх аналіз і редагування.

Дискусія «“З людьми важко, а без них — нестерпно” (Джером Девід Селінджер)».

4.2. Література кінця XX — початку XXI століття (27 год)

Теоретична частина. Основні тенденції розвитку американської літератури кінця XX — початку XXI століття. Постпостмодернізм і плюралістичний реалізм.

Доведена до досконалості проза Джона Апдайка. Творчість Сідні Шелдона: романи на основі реальних фактів і подій. Кен Кізі — письменник, який був героєм контркультурної революції та руху хіпі. Становлення соціальної свідомості афроамериканців у творах письменниці Тоні Моррісон. Творчість афроамериканської

письменниці й активістки Еліс Вокер. Джон Барт: «неофабулістська» лінія американської літератури. Феномен творчості Стівена Кінга і Річарда Метісона. Гелен ДеВітт — одна з найбільш визнаних критиками романістів англомовної літератури.

Творчість американських письменників українського походження. Прозаїк, поет, перекладач, науковець Аскольд Мельничук. Твір про Чорнобиль Ірени Забитко. Поєднання гумору і дивних подій для побудови сюжетних ліній у творах Чака Поланіка. Мініромани Юрія Тарнавського. Українська тематика у творах американських письменників Джонатана Сафрана Фоера і Клер Месад.

Практична частина. Вправи, тестові завдання «Вгадайте літературного героя за описом», «До якого твору належить ілюстрація», «Установіть відповідність між світлиною і письменником». Інтерактивні вправи «Кола Венна», «Крісло автора».

Написання есе «Таємниці, символіка і змови у творах Стівена Кінга і Річарда Метісона».

Обговорення тематики, проблематики, образів у творчості американських письменників українського походження.

Створення атмосферного буктрейлера про один із літературних творів.

Розділ 5. Англомовна література Канади, Австралії, Нової Зеландії, Індії, Африки (30 год)

5.1. Англомовна література Канади (9 год)

Теоретична частина. Етапи становлення канадської літератури.

Початок англоканадської літератури: Чарльз Робертс, Арчибальд Лампман, Бліс Кермен, Данкан Кемпбел Скот, Полін Джонсон.

Феміністичні мотиви у творах Маргарет Етвуд. Глибина і мудрість оповідань Еліс Манро. Особливості наративу творів Майкла Ондатже. Проблеми співвідношення раціонального й емоційного в житті героїв творів Артура Гейлі.

Творчість канадських письменників українського походження. Твори Мирни Косташ: вибудовування колективної етнічної

свідомості канадських українців. Джордж Рига: суспільні проблеми канадського життя й філософські пошуки свого «Я».

Практична частина. Вправи, творчі завдання «Якщо змінити характер героя, то...», «Наділимо героя іншими рисами», «Встановіть відповідність: письменники і їх твори». Інтерактивні вправи «Займи позицію», «Утрачена інформація», «Доміно».

Інтерактивна вправа «Мікрофон» («Інтерв'ю з українським перекладачем творів канадської літератури»).

Робота над літературним твором: визначення форми, змістових і формальних елементів твору, обговорення результатів.

Аналіз творів англійської й української літератур для виявлення національних особливостей поведінки героїв, створення презентації, обговорення результатів (на вибір).

Мініпроект «Особливості творчості канадських письменників українського походження».

5.2. Англомовна література Австралії (9 год)

Теоретична частина. Становлення й розвиток літератури Австралії.

Перші літературні пам'ятки.

Національний характер творів Прайс Уорунг, Стіл Радд, Генрі Ловсон. Тема каторги й тяжкого шляху каторжанина в романах Генрі Сейвері. Соціальне, психологічне й філософське значення творів Томаса Кініллі. Індивідуальний стиль Патріка Вайта: синтез світогляду, таланту, свободи творчості й фантазії митця. Емоційна напруга й виняткова психологічна переконливість творів Коллін Мак-Каллоу. Короткі оповідання Хелен Гарнер. Маркус Зузак: секрет тріумфу молодого письменника. Марго Ленеген: фантастика для юнацтва. Твори для дорослих і дітей Ліян Моріарті.

Практична частина. Вправи «Установіть відповідність між героєм і його діями», «Згадайтесь за описом, хто герой», «Доберіть ілюстрації до твору», «Визначте героя (героїв) за назвою твору». Інтерактивні вправи «Броунівський рух», «Ринг», «Мозайка».

Перегляд фрагментів фільму «Ті, що співають у терні», виконання інтерактивної вправи «Відкритий мікрофон».

Літературні дебати «Сюжет і особливості будови конфлікту в українських і англосовітських літературних творах для дітей».

Написання, презентування, аналіз повідомлень про творчість одного із письменників.

Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу про творчість сучасних австралійських письменників.

5.3. Англосовітська література Нової Зеландії (6 год)

Теоретична частина. Документально-автобіографічний характер перших літературних творів. Соціальна проблематика творів початку ХХ століття.

Твори середини ХХ століття: історія країни, доля маорі; особистість, її конфлікт зі світом і суспільством. Творчість письменників другої половини ХХ століття: поєднання культури маорі та європейсько-новозеландської літературно-мистецької традиції. Популярність жанру біографії й автобіографії в сучасній літературі.

Гостропсихологічна проза Дженет Фрейм. Альберт Вендт — поет, прозаїк, драматург і художник; його вплив на літературне середовище Нової Зеландії. Прозові твори Оуена Маршалла. Вінсент О'Салліван — автор екфразистичної поезії. Бестселери Ллойда Джонса. Твори для дітей і підлітків Бернарда Бекета. Представниця молодого покоління письменників Елінон Каттон.

Практична частина. Робота зі словником: добирання слів для характеристики літературного героя, художньо-образного відтворення дійсності.

Вправи, тестові, творчі завдання «Істинне — хибне», «Літературне лото», «Уважний читач», «Хмара слів», «Рекламна пауза».

Дискусія з елементами ігрового моделювання про життя і творчість письменника.

Написання тез доповіді про творчість письменника, виступи, обговорення.

Проект — мультимедійна презентація «Творчість письменників Нової Зеландії: гордість колонізаторів чи голос землі».

5.4. Англосовітська література Індії й Африки (6 год)

Теоретична частина. Англосовітська література Індії. Магічний реалізм.

Салмана Рушді: лицар Британської імперії «за служіння літературі». Проблеми соціальної справедливості у творчості Арундгаті Рой.

Англомовна література Африки. Істинно африканські письменники Воле Шоїнка і Надін Гордімер. Представниця молодого покоління сучасної літератури Африки Чімаманда Нгозі Адічі: діапазон ідей і проблем у творах.

Практична частина. Робота над інформацією про творчість англомовних письменників Індії й Африки. Усні повідомлення про результати роботи, обговорення.

Читання уривків із роману «Сатанинські вірші» Салмана Рушді. Підготовка виступу «Протест проти ісламу як “релігії, що вбиває”». Робота у групах: визначення форми, змістових і формальних елементів роману; повідомлення про результати роботи, обговорення.

Інтерактивні вправи «Велике коло», «Мозаїка» («Воле Шоїнка: англомовні п'єси й прозові твори», «Надзвичайний епос Надін Гордімер»).

Написання есе про творчість одного з письменників, їх аналіз і редагування.

Проект «Літературна екскурсія: місця, що надихають на творчість».

Розділ 6. Основи мовленнєвої комунікації (12 год)

6.1. Мовленнєва комунікація (6 год)

Теоретична частина. Мовленнєве контактування: характеристика і функції. Вербальна і невербальна комунікація, їх роль і функції в міжособистісному спілкуванні. Засоби виразності мови.

Правила мовленнєвої поведінки в різних ситуаціях комунікації. Форми мовленнєвого етикету наукової спільноти.

Практична частина. Робота з джерелами інформації про вербальну і невербальну комунікацію (самостійно), аналіз, представлення й обговорення результатів.

Інтерактивні вправи (робота в парах і групах): регулятивна — «Два, чотири, всі разом» («Виробимо правила»), мотива-

ційна — «Крісло автора» («Мої очікування», «Моя мета на сьогодні»), пізнавальні — «Мікрофон», «Карусель» («Маєте щось додати?», «Ваша відповідь може бути доповнена», «Пошук способів розв'язання проблеми»), ситуативне моделювання — «Мета-план» («Обстоювання думки»), опрацювання дискусійних питань — «Метод “Прес”» («Можливо, ваша думка слухна, але...»).

Рольова гра «Мовленнєва поведінка під час дебатів».

6.2. Лінгвокраїнознавчий аспект у спілкуванні (6 год)

Теоретична частина. Лінгвокраїнознавство: зв'язки між мовою і культурою народу. Національно-культурний компонент мовного матеріалу.

Засоби демонстрування лінгвокультурологічної реальності (освітні програми, виступи відомих людей, інтерв'ю, фільми тощо).

Практична частина. Вправи на засвоєння лексики з національно-культурною семантикою. Опрацювання текстів для ознайомлення з фактами, цінностями національної культури, етичними та естетичними нормами, мовним етикетом, особливостями комунікації.

Перегляд відеоматеріалів із ситуаціями вербальної та невербальної комунікації, побудова діалогів. Робота з інтернет-ресурсами для розширення лінгвокраїнознавчих знань і визначення рівня володіння ними.

Читання текстів, перегляд відеоматеріалів для пошуку культурознавчої інформації. Складання порівняльної таблиці «Найменування культурологічних понять і реалій в Україні й англійськомовних країнах».

Робота в малих групах: проєкт «Стереотипи комунікативної поведінки» (ознайомлення з виступами українською й англійською мовами, аналіз, створення проєкту, обговорення результатів).

Перегляд освітніх програм, виступів відомих людей, інтерв'ю та уривків публіцистичних, документальних, художніх фільмів. Підготовка, обговорення виступу за результатами перегляду.

Розділ 7. Науково-дослідницька діяльність у галузі мовознавства і літературознавства (93 год)

7.1. Індивідуальний дослідницький проєкт (81 год)

Теоретична частина. Цитування, доцільність цитат. Ілюстрації, таблиці, додатки: загальні технічні й орфографічні правила їх оформлення.

Бібліографічний апарат (бібліографічні посилання і список використаних джерел), загальні вимоги та правила складання.

Критичний аналіз і редагування тексту.

Результати роботи над дослідницьким проєктом, їх представлення.

Постер, його структура і зміст. Постерний захист. Виступ на науковій конференції, вимоги до нього.

Практична частина. Робота над текстом дослідницької роботи: приведення змісту й форми відповідно до встановлених норм і вимог (виправлення орфографічних, пунктуаційних, смислових, стилістичних, фактичних помилок тощо; надання елементам тексту єдиної форми).

Оформлення списку використаних джерел.

Аналіз результатів роботи над дослідницьким проєктом.

Визначення структури й змісту постерів, їх розроблення. Підготовка виступу (покращення композиційної будови, дотримання логічної чіткості, забезпечення точності лексико-стилістичних форм, посилення впливу на читача). Представлення результатів, їх аналіз.

Інтерактивні вправи: опрацювання дискусійних питань — «Займи позицію» («На мою думку...», «Мікрофон»), мотиваційна вправа — «Незакінчене речення» («Досягнення мети — це...»), ситуативне моделювання — «Карусель» («Результати мого проєкту»).

7.2. Перспективи досліджень у галузі мовознавства і літературознавства (6 год)

Теоретична частина. Перспективні напрями наукових досліджень у галузі мовознавства / літературознавства, їх роль для розвитку науки. Важливість наукових досліджень англійської

мови / англомовної літератури для розвитку українського мовознавства / літературознавства й науки загалом.

Сучасні аспекти наукового дослідження англійської мови (дослідження її структури й закономірностей, функціонування і розвитку, статичної і динамічної, оригінальності й різноманітності, нових лінгвістичних моделей, запозичень з інших мов, епонімізації, перешкод ефективної комунікації: неточності, алогізми, відмінності в концептуальних системах; порівнювання з іншими мовами для виявлення зв'язків тощо) і англомовної літератури (основні вектори критичної й художньої рецепції прозових і поетичних творів, нові тенденції в сучасному літературознавстві, вияви стилістичного новаторства в експліцитному вираженні й на рівні імпліцитної художньої рецепції, дослідження елементів символізму, імпресіонізму у творчості письменників тощо).

Практична частина. Пошук статей про перспективи мовних / літературних розвідок, актуальні проблеми дослідження англійської мови / англомовної літератури.

Самостійне опрацювання інформації для критичного оцінювання її контенту. Презентування результатів самостійної роботи, обговорення.

Інтерактивні вправи: інформаційні — «Кейс» («Аспекти наукових досліджень: сьогодні й завтра»), «Шкала думок» («Можна стверджувати, що...»); ситуативне моделювання — «Броунівський рух» («Щойно прочитали»); опрацювання дискусійних питань — «Метод “Прес”» («Чи справді...»), Зустрічі з науковими працівниками закладів вищої освіти, учнями — членами МАН України.

7.3. Організаційно-масові заходи наукового спрямування (6 год)

Теоретична частина. Наукова конференція: мета, вимоги до учасників. Наукові конференції для юних науковців у галузі мовознавства / літературознавства.

Академічна доброчесність і робота над конкурсними матеріалами.

Міжнародні заходи в галузі мовознавства / літературознавства для дітей та учнівської молоді науково-дослідницького спрямування, їх мета і завдання.

Практична частина. Визначення тем доповідей і статей, робота над змістом. Розроблення постерів, презентацій для представлення результатів дослідження.

Обговорення результатів участі в конкурсних заходах наукового спрямування.

Зустрічі з викладачами закладів вищої освіти, учнями — членами МАН України, учасниками й переможцями конкурсних заходів для дітей та учнівської молоді.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Обговорення результатів роботи за індивідуальними дослідницькими проектами. Поради, рекомендації щодо визначення напрямів подальших мовознавчих / літературознавчих досліджень.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають сформуватися такі компетентності:

- *пізнавальна:* формування наукового мислення як невіддільної частини загальної культури й наукового світогляду; застосування алгоритмів дій у процесі використання методів наукового пошуку;

- *практична:* вибудовування смислових і композиційних частин висловлювань відповідно до теми та мети висловлювання; вживання мовних і стилістичних засобів відповідного стилю й типу мовлення; використання лінгвістичних засобів для досягнення мети комунікативного акту; вживання контекстуально доречних мовних одиниць для реалізації комунікативної функції мови як засобу спілкування і забезпечення обміну інформацією; дотримання норм літературної мови та застосування мовних засобів відповідно до стилю й типу мовлення; використання електронних інформаційних, освітніх і інформаційно-телекомунікаційних ресурсів для реалізації завдань освітньої та науково-дослідницької діяльності; опрацювання інформації для критичного оцінювання її контенту; застосування знань з мовознавства / літературознавства для здійснення освітньої,

науково-дослідницької діяльності з обраної теми, інших видів діяльності наукового спрямування;

- *творча*: використання творчих підходів до визначення перспективних напрямів наукових досліджень у галузі мовознавства / літературознавства; розв'язування завдань наукового пошуку за обраною темою, презентування його результатів;

- *соціальна*: комунікування з дотриманням етичних норм спілкування для розв'язання завдань освітньої й науково-дослідницької діяльності, здатність співпрацювати в колективі; формування потреби в подальшому особистісному розвитку й активній участі в житті суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агейкіна Р., Романенко Л., Вовк Л. Організація роботи МАН. *Управління школою*. 2004. № 32. С. 19–25.
2. Акмалдінова О. М., Будко Л. В., Фатєєва С. П. Практична грамати́ка англійської мови : навч. посіб. 5-те вид., стер. Київ : НАУ, 2016. 148 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
4. Биковська О. В. Позашкільна освіта і компетентнісний підхід. *Освіта для сучасності : зб. наук. пр. : у 2 т. / М-во освіти і науки України, НАПН України, НПУ імені М. П. Драгоманова та ін.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Т. 1. С. 269–276.
5. Биковська О. Позашкільна освіта: сучасні теоретико-методичні основи. *Тижневик «Освіта»*. 2016. № 34–35. С. 4–5.
6. Биковська О. Створюємо дитині можливість набувати особистісний досвід організації своєї самостійної діяльності. *Тижневик «Освіта»*. 2015. № 40–41. С. 2–3.
7. Вербицький В. В. Дослідницька компетентність старшокласників як засіб формування особистості. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за

- 2011 рік / за ред.: О. В. Сухомлинської, І. Д. Беха, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника. Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. Вип. 2. С. 43–47.
8. Вишнівський В. В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навч. посібник / В. В. Вишнівський, М. П. Гніденко, Г. І. Гайдур, О. О. Ільїн. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
 9. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид.: д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєв. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
 10. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
 11. Литовченко О. В. Підходи до класифікації компетентностей особистості як результату освіти. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (25–27 лютого 2013 року, м. Київ) / за ред.: І. Д. Беха, С. Л. Дахнова, С. Г. Мартової, В. В. Мачуського. Київ, 2013. С. 54–56.
 12. Литовченко О. В. Роль позашкільних навчальних закладів у формуванні світогляду та ціннісних орієнтацій учнів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. Вип. 19. Кн. 1. С. 330–340.
 13. Литовченко О. В. Теоретико-методичні основи соціального становлення учнів 8–11 класів у комплексних позашкільних навчальних закладах : автореферат дис. ... д-ра пед. наук. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/aref_Lytovchenko.pdf (дата звернення: 23.10.2022).
 14. Мартинюк А. П. Основи наукових досліджень у лінгвістиці : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 40 с.
 15. Мерзликін О. До визначення поняття «дослідницькі компетентності старшокласників з фізики». URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/228639866.pdf> (дата звернення: 28.02.2023).
 16. Миролюбенко Г. А. Місце та роль спільнот в інтернеткомунікації. *Гілея: науковий вісник* : зб. наук. праць. Київ, 2011. Вип. 45 (№ 3) : Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. С. 311–318.

17. Онкович Г. В., Мавдрик Н. О. Лінгвістичні ігри як форма розвитку мовної особистості. *Мова і культура: науковий журнал*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. Вип. 22. Т. 2 (197). С. 431–441.
18. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль : Крок, 2014. 273 с.
19. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження — організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Є. І. Словенко. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
20. Путівник академічної доброчесності. URL: https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/IntegrityforExtracurricularLearning.pdf?fbclid=IwAR2pYXQ_bFvg8yz2E9eFX_QTabU5_VfN0TRDytdO66W2UpTBqkjuO361prY (дата звернення: 15.01.2023).
21. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ «Алкон», 2018. 96 с.
22. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень : навч. посіб. Львів : Інтелект-захід, 2009. 348 с.
23. Тернавська Л. В. Навчальна програма «Основи культури мовлення». Програми з позашкільної освіти / за заг. ред. канд. пед. наук Л. В. Тихенко. Суми : Університетська книга, 2014. 316 с.
24. Тормоса Ю. Г. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2003. 76 с.
25. Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів : наук.-метод. рек. / АПН України, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського; упоряд. А. І. Рубан. Київ, 2005. 117 с.
26. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. 3-тє вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2003. 295 с.
27. Яремчук В. Основи науково-дослідної роботи студентів : навч. посіб. для студ. факультетів гуманіт. профілю. Острог : Національний університет «Острозька академія», 2012. 56 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Англійська мова

1. Акмалдінова О. М., Будко Л. В., Фатєєва С. П. Практична грамати́ка англійської мови : навч. посібник. 5-те вид., стер. Київ : НАУ, 2016. 148 с.
2. Бабелюк О. А. Практика усного та писемного мовлення: фразові дієслова та синоніми. Частина 1 : Фразові дієслова : підручник / О. А. Бабелюк, О. В. Коляса. Вінниця : Нова Книга, 2012. 85 с.
3. Бабелюк О. А., Фідик В. І. Практична грамати́ка англійської мови: основи синтаксису : навч.-метод. посіб. О. А. Бабелюк, В. І. Фідик. Дрогобич : Швидкодрук, 2012. 71 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
5. Безпечний І. Теорія літератури. Київ : Смолоскип, 2009. 388 с.
6. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця : Нова книга, 2008. 257 с.
7. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2011. 187 с.
8. Кушина Н. І., Коцюба О. Б. Просте і складне речення в англійській мові. Дрогобич, 2007. 30 с.
9. Михайлюк Г. Довідник з граматики англійської мови. Частина 1 / English Grammar Reference Book. Part 1. Запоріжжя : Просвіта, 2018. 104 с.
10. Bagatskaya O., Kysla M. Outline of English Literature. Sumy : Universytetska knyga, 2006. 34 с.
11. Drab N. L. Phrasal Verbs (посібник для студ. ВНЗ та учнів старших класів). Vinnytsia : Nova Knyga, 2009. 72 p.
12. Kukharensky V. A. A Book of Practice in Stylistics. Vinnytsia : Nova Knyga, 2003. 160 p.
13. Oxford dictionary of idioms. Oxford, New York : Oxford University Press, 2005. 340 p.
14. Yefimov L. P. Practical Stylistics of English. Vinnytsia : Nova Knyga, 2004. 240 p.

Літературознавство

1. Балаєва А. Р. Наратив як складова роману «Бійцівський клуб» Чака Паланіка. *Мова. Свідомість. Концепт* : зб. наук. ст. 2019. Вип. 9. С. 86–89.
2. Баррі Пітер. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія. Київ : Смолоскип, 2008. 211 с.
3. Боднар О. Інтертекстуальність роману Дж. Оруелла «1984». *Волинь філологічна: текст і контекст*. Луцьк, 2009. № 7. С. 29–34.
4. Вовк О. В. Жах як основний жанротвірний елемент в американських романах літератури жахів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. № 24. С. 84.
5. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник. Київ : Либідь, 2006. 488 с.
6. Глазов Д. В. Британська модель мультикультуралізму: успіхи та прорахунки. *Історико-політичні студії*. 2015. № 1. С. 100–107.
7. Данильчук О. М. Взаємозв'язок реальності і фантазії як основа художніх творів Стівена Кінга. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Філологічні науки*. 2014. Вип. 4.13. С. 72–76.
8. Данильчук О. М. Творчий доробок Артура Хейлі як проблема сучасного літературознавства. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія : Літературознавство*. 2013. Вип. 3 (2). С. 7–82.
9. Дроздовський Д. Наративні особливості роману «Хмарний атлас» Д. Мітчелла: між фантастикою і сцієнтизмом. *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 23. С. 57–61.
10. Дроздовський Д. Типологія британського роману кін. XX — поч. XXI ст.: сцієнтистський поворот постпостмодернізму. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 76. С. 221–224.
11. Іванишин В. Нариси з теорії літератури : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 256 с.

12. Іванишин В. Теорія літератури. Курс лекцій : навч.-метод. посіб. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. 472 с.
13. Іванишин В., Іванишин П. Пізнання літературного твору : метод. посіб. для студентів і вчителів. Дрогобич : ВФ «Відродження», 2003. 80 с.
14. Іванишин П. Теорія будови і інтерпретації літературного твору : навч. посіб. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2009. 78 с.
15. Коляса О. В. Гіпертекстуальні риси постмодерністського художнього твору. Наукові праці. 2009. Т. 124. Вип. 111. С. 46–49.
16. Левицька О. Інтертекстуальний дискурс роману Джона Фаулза «Жінка французького лейтенанта». *Питання літературознавства*. 2009. Вип. 77. С. 160–167.
17. Літературознавчий словник-довідник / за ред.: Р. Гром'яка, Ю. Коваліва та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
18. Логвіненко Н. Фентезі як вид фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 5. С. 38–40.
19. Мешкова В. Є. Сучасна американська література: розмаїття культур та імен. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21 (2). С. 186–191.
20. Моклиця М. Основи літературознавства : посіб. для студ. філол. факультетів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 192 с.
21. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2001. 98 с.
22. Овчаренко Н. Постколоніальні проєкції канадської прози : моногр. Одеса : Фенікс, 2018. 512 с.
23. Павличко С. Д. Зарубіжна література : дослідження та критичні статті. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 559 с.
24. Пахаренко В. Основи теорії літератури. Київ : Генеза, 2007. 294 с.
25. Письменник Салман Рушді: біографія і творчість. URL: <https://uk.luciafontains.com/iskusstvo-i-razvlecheniya/56665-pisatelsalman-rushdi-biografiya-i-tvorchestvo.html> (дата звернення: 07.12.2022).

26. Рошко М. М. Тема дому і родини у романах Кена Кізі «Політ над гніздом зозулі» та «Часом нестерпно кортить». *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2016. Вип. 14. С. 291–297.
27. Ситник Н. Жанрові особливості фентезі Д. Р. Р. Толкіна. *Питання літературознавства*. 2009. Вип. 78. С. 224–234.
28. Таратута С. Л. Світ, що руйнує красу (деякі аспекти аналізу роману Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті»). *Зарубіжна література в школах України*. 2005. № 7. С. 2–3.
29. Ференц Н. Сучасні методологічні засади літературознавства. Ужгород : Гражда, 2021. 140 с.
30. Філоненко З. Л. Американська постмодерністська експериментальна проза: дефініція поняття та етапи становлення. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2012. Вип. 10. С. 303–314.
31. Харюк І. Поттеріада Дж. Роулінг як репрезентативне явище філософії new age в сучасному суспільстві. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 8. С. 387–393.
32. Худа Н. С. Міф та реальність у романі Джона Апдайка «Кентавр». *Філологічні трактати*. 2010. № 7. С. 163–166.
33. Burgess A. English Literature. Harlow, England : Pearson Education Limited, 2001. 220 p.
34. English Romantic Verse Introduced and Edited by D. Wright. London, 2007. 111 p.
35. From Past to Present : Guidebook to English and American Literature. Cambridge University Press, 2008. 150 p.
36. Wagner H. P. A History of British, Irish and American Literature. Trier, 2010. 579 p.

Лінгвокраїнознавство

1. Гапонів А. Б. Лінгвокраїнознавство. Возна. Вінниця : Нова Книга, 2005. 463 с.
2. Козлова Т. О. The Anglophone World Today : навчальний посібник з лінгвокраїнознавства. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 57 с.
3. McDowal D. Britain Explored. Longman Group UK LTD, 2006. 200 p.
4. O'Driscoll J. Britain. Oxford : Oxford University Press, 2003. 224 p.

5. Slipetska V. D. Country Studies: The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Drohobych : Drohobych University Press, 2010. 188 p.

Основи наукових досліджень

1. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 208 с.
2. Лопушанський В. М., Бродська О. О. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. 154 с.

Основи комунікації

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2012. 288 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДІЙСНЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ Й ІНШОМОВЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Вправи	Зміст	Результат
Велике коло	Вихованці сидять на стільцях, розставлених у формі кола. Педагог пропонує питання для обговорення. За бажанням вихованці висловлюють свої думки. Вихованці разом із педагогом підбивають підсумки під кінець обговорення	Розпізнавання фактів і домислів, пошук способів і засобів розв'язування завдань, активізація іншомовленнєвої діяльності
Аналіз проблеми	Вихованці обговорюють обрану ними чи запропоновану педагогом проблему (колективно, у великих чи малих групах)	Формування умінь і навичок результативної співпраці в команді, групі для досягнення мети
Конкурс літописців	Вихованці виконують завдання самостійно чи в парах. Пропонується скласти літопис подій із використанням літературних творів. За результатами відбувається обговорення	Застосовування знань, власного досвіду здійснення пошуку й опрацювання літературних творів для виконання завдання
Рекламна пауза	Для виконання завдання формуються пари чи трійки. Пропонується виготовити кілька слайдів до презентації, колаж, рекламний плакат, буклет, афішу тощо. Результати презентуються й обговорюються	Узагальнення й систематизація знань, використання інформаційно-комунікаційних технологій, освітніх застосунків для виконання завдання, формування навичок командної роботи
Інформаційна карусель	Для виконання завдання формуються малі групи. На кількох столах педагог розкладає інформаційні матеріали за проблемою і завданнями до неї. Кожна група ознайомлюється з інформацією та на аркуші записує відповіді на запитання, потім підходить до іншого столу. У кінці здійснюється аналіз результатів виконання завдань	Аналізування й оцінювання результатів, розвиток іншомовленнєвих комунікативних навичок

Вправи	Зміст	Результат
<i>Коло ідей</i>	Формуються малі групи. Педагог пропонує дискусійне питання для обговорення в кожній групі. За результатами обговорення кожна група пропонує ідеї, які записуються. Серед них визначаються найбільш цікаві чи плідні	Відтворювання інформації, співпраця для визначення найбільш раціонального способу розв'язання проблеми, обстоювання власної думки
<i>Кубування</i>	Використовується куб, на кожній грані якого записано запитання чи завдання. Вихованцям пропонується висловити стисло й аргументовано свої думки про визначену педагогом проблему з використанням знань з інших наукових галузей	Усвідомлення, систематизування знань у процесі порівнювання, аналізування, висловлювання аргументів з використанням нестандартних підходів до вирішення проблеми чи відповіді на запитання
<i>Діаграма Венна Кола Венна</i>	Може виконуватися як індивідуально, так і в групах. Відповіді на проблему подаються у вигляді двох-трьох кіл, які накладають одне на одне пропорційно до подібного чи відмінного, що визначено під час роботи над завданням. У зображених колах записується текст. Частину, у якій подано інформацію, що є спільною, заштриховують чи виділяють кольором	Застосування пізнавальних умінь і навичок для створення нового знання; перероблення інформації для виявлення подібного чи відмінного та визначення спільного; розвиток креативного мислення; формування навичок надання інформації графічно
<i>Ринг</i>	Організовується педагогом як одна з дискусійних форм спілкування для розв'язання пропонованої проблеми	Виявлення нестандартних підходів до розв'язання проблеми, аргументування власної думки
<i>Броунівський рух</i>	Педагог роздає аркуші із запитаннями чи завданнями вихованцям, які можуть пересуватися в кабінеті й звертатися з проханням до інших надати інформацію щодо проблеми чи відповіді на запитання	Об'єднання розрізнених знань для відображення їх цілісності, дотримання норм комунікування для досягнення власної мети
<i>Таблиця Елвермана</i>	Використовується для організації дискусії у великій групі, передбачає візуалізацію інформації під час обговорення проблеми. Педагог формулює проблему так, щоб можна було давати й позитивні, й негативні відповіді. Кількість позитивних і негативних тверджень має бути однаковою	Здійснення евристичної діяльності для ґрунтовного аналізу проблеми, виявлення чіткої позиції з обґрунтуванням власної ідеї для переконання в її істинності чи доцільності за допомогою візуальних матеріалів

Вправи	Зміст	Результат
Займи позицію	Формуються три невеликі групи для обговорення двох протилежних міркувань, які не мають єдиної правильної відповіді. На дошці розміщують три плакати, на яких написано «Згоден», «Не згоден», «Не можу визначитися». Кожна група обирає позицію й добирає аргументи для доведення. Після обговорення вихованці можуть змінити свою думку та приєднатися до іншої групи, обґрунтувавши свій перехід. На завершення дискусії вихованці визначають найбільш переконливі аргументи кожної групи	Накопичення досвіду застосування отриманих знань для обґрунтування власної думки, її зміни, якщо для цього є переконливі аргументи. Використання в мовленні різних композиційно-мовленневих міркувань, трактувань, заперечень, доказів, підтверджень тощо
Втрачена інформація	Після опрацювання проблеми заздалегідь надається текст, у якому пропущено важливу інформацію. Після роботи над тестом організовується обговорення для відновлення всіх попередніх даних	Застосування знань для системного аналізу інформації, креативне синтезування ідей для розв'язання проблеми; адаптування та дії в ситуації з обмеженням часу
Крісло автора	Вихованець сідає на стілець обличчям до інших, які ставлять йому запитання з проблеми, що обговорюється. Для часових меж використовується секундомір чи пісковий годинник	Знаходження ефективних способів аргументування власних висловлювань; умотивування активної участі в інтелектуальній діяльності
Лекція з допомогою вихованців	Вихованцеві пропонується зробити повідомлення про обрану ним проблему. Інші уважно слухають, а потім висловлюють свою думку, доповнюють почуте чи висувають аргументи проти. Пропонується починати з фрази «Якщо я правильно тебе розумію...»	Активізування пізнавальної діяльності вихованців; виявлення творчого підходу до розв'язання завдань; дотримання правил комунікування для досягнення визначеної мети
Дебати	Педагог готує питання, що передбачає дві можливі відповіді «так» чи «ні». Формується дві групи, які обговорюють питання й обґрунтовують відповіді на нього з акцентом на «так» чи «ні». Групи шикуються вздовж протилежних стін приміщення. Їм надається 3–4 хв, щоб аргументувати свої відповіді. Потім усе сказане узагальнюється педагогом або вихованцями з докладним аналізом висловлених ідей і їх аргументуванням	Застосування евристичних методів для контраргументування та вирішення проблеми у нестандартній ситуації; аргументування ідеї для дотримання власної позиції

Вправи	Зміст	Результат
Дебати у формі Карла Поппера	Педагог завчасно готує тему дебатів. Формуються кілька груп, у кожній — 3 спікери. Групам невідомо, яку роль їм грати: усе стверджувати чи все заперечувати. Тому готуються аргументи й контраргументи, які висуваються двома спікерами за визначений заздалегідь час. Їм надається додатковий час для відповідей на запитання від інших груп. Третій спікер не відповідає на запитання, а робить загальний підсумок від групи	Формування культури проведення дискусії з проблеми; висування аргументів на захист своєї позиції; висловлювання ідей з дотриманням логіки й толерантного ставлення до думки опонентів
Дерево рішень	Педагог формулює завдання для прийняття рішення. Завдання можна розв'язувати самостійно і в групах. Спочатку здійснюється пошук й аналіз інформації, потім робота над деревом рішень: вихованці аналізують можливі варіанти розв'язання проблеми й записують переваги, недоліки та наслідки кожного. Останній етап — вирішення проблеми	Аналізування проблеми, спрощення й раціоналізація процесу ухвалення складних рішень, якщо немає можливості дати просту й однозначну відповідь; прогнозування наслідків рішення; формування навичок графічного зображення послідовності рішень
Шкала думок	Педагог пропонує проблему для обговорення, що передбачає наявність обґрунтованих протилежних думок. Після обдумування проблеми вихованці стають на початку, посередині й у кінці шкали: «згоден на 100 %», «згоден на 50 %», «згоден на 0 %». Потім вихованці стисло пояснюють, чому вони обрали таку позицію. Педагог пропонує осмислити проблему ще раз, щоб мати можливість змінити думку, зайняти іншу позицію, аргументувати новий вибір	Ознайомлення з альтернативними поглядами на проблему, обстоювання своєї ідеї, ухвалення й аргументування прийнятого рішення
Обмін проблемами	Формуються 3–4 групи. Кожна записує проблему на аркуші паперу, що передається іншій групі, яка має визначити способи чи засоби її вирішення. Педагог організовує обговорення, коли всі групи опрацювали подані проблеми	Формулювання проблем, виявлення способів і засобів їх вирішення, усвідомлення мети й завдань взаємодії

Вправи	Зміст	Результат
Публічний форум	Тему форуму як дискусійну проблему вихованці опрацьовують заздалегідь. Перед його проведенням серед вихованців розподіляють ролі (доповідачі, експерти, опоненти), визначається час для обґрунтування доповідачем своєї позиції та відповідей на два-три запитання, виступу експертів й опонентів. Завдання доповідачів — схилити слухачів до зміни їх думки, щоб розв'язати поставлену проблему. На завершення ухвалюється спільне рішення щодо розв'язання проблеми	Виголошення спрямованої на поінформовання промови, перековувальне спілкування з дотриманням риторичної етики
Торнадо	Формуються малі групи. Педагог повідомляє тему для дискусії. Одна за одною групи висловлюють аргументи на захист твердження, а інші намагаються спростувати його, ставлячи 2–3 запитання від групи	Аргументування власної ідеї, формулювання запитань стисло і коректно, дотримання правил взаємодії в групі, обґрунтування слушності власних думок стисло
Метод демарші	Робота в групах, що поділяється на кілька етапів: пошук й обмін інформацією про факти, що містять суперечності (про літературних героїв, творчість письменників, історичні події, зображені в літературних творах); здійснення аналізу; формулювання проблеми; пошук способів її вирішення; підбиття підсумків у формі дискусії	Робота над пізнавальними завданнями, представлення результатів, спростування думок інших і висловлення власних ідей аргументовано
Чотири погляди	Вихованці спільно обирають тему для обговорення. Педагог ставить запитання і надає чотири варіанти відповідей, записаних на чотирьох плакатах різного кольору. Діти підходять до плаката з відповіддю і пояснюють свій вибір	Ухвалення й аргументування власного вибору свідомо

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

Навчальне видання

Крекотіна Тетяна Миколаївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ГУРТКУ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ
«АНГЛІЙСЬКА МОВА ТА АНГЛОМОВНА ЛІТЕРАТУРА»**

Методичні рекомендації

Редагування *О. Б. Степанюк*
Верстання *І. С. Кирноз*
Дизайн обкладинки *О. А. Чекановська*

Формат 60×84 1/16. Папір офс. 80 г/м².
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 7,9.
Наклад 300 прим.

Видавництво:
Національний центр «Мала академія наук України»,
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019

